

**JEAN-MARIE
ALFROY**

UČITEL JE NAHÝ

Z francouzského originálu
Le professeur est nu (Gallimard, Paříž 1985)
přeložila Kateřina Vinšová.
Kresba na obálce Adolf Born.
Vydal **ODEON**, nakladatelství krásné literatury a umění,
jako svou 4910. publikaci
v redakci krásné literatury. **Praha 1990.**
Vydání první.

© Gallimard, 1985
Translation © Kateřina Vinšová, 1990
ISBN 80-207-0067-6

...abych je nemusel zabít, a pro Françoise

„...pokouším se všechno chápat a všechno tolerovat pod podmínkou, že mi nebude vnucováno něco, co se přičí mému pojetí života...“

PANAIT ISTRATI, **MICHAIL**

„Čas vám uniká. Perem zaháníme smrt. Brzy si pro vás přijde. Pište tedy. Pište tedy, aby díky vám snili ti, kteří přijdou později.“

JEAN GUÉNOT, **PSÁT**

I/ PLAVOVLASÁ ČERNOŠKA

Bouffres, září 197...

Když učíte jako Jérôme Lacqueduc už víc jak deset let na druhém stupni základní školy, víte přinejmenším jedno: že existují třídy zhruba trojího typu. Ty, které za sebou vláčíte po celá tři konferenční období jako vězeňskou kouli, ty, které vám někdy kolem svatého Jana vyjmou z těla jako bolestivý trn, a konečně ty – bohužel nejvíc vzácné –, s nimiž se s nadcházejícím létem jen neradi loučíte.

Trnitých tříd si už Jérôme pár užil a zanechaly v něm ošklivé rány, hlavně zpočátku. Potom – jak léta plynula – mu připadalo, že se všechno nějak otupilo. Žádné velké nadšení, ale ani si nezoufal. A přece jednoho překrásného zářijového rána, aniž to pozoroval, aniž si to vůbec uvědomil, šlápl na ten nejostřejší trn své učitelské praxe.

Za všechno může slunce. Což mu připomíná, jak kdysi dávno (to dělal praktikanta v předposledním ročníku gymnázia) rozebíral mistrovskou pasáž z Cizince, v níž Mersault zabije Araba a která slouží k přípravě na maturitu. V září se člověk nemá na pozoru, zatím ještě ne, ještě ne dost. Každý je samý úsměv, sametová opálená plet, plný svěžesti. Menší i větší svízele z loňska se jim podařilo skvěle vymazat z paměti. Všichni jsou zkrátka jako vyměnění!

Onoho rána, jímž začal školní rok pro zaměstnance, rozprávějí na dvoře školy paní a slečny učitelky oblečené v prázdninovém, sandály naboso, nohy do zlata opálené, na sobě veselé pestrobarevné šaty, průsvitné blůzy přes podprsenky, džínsy těsně obepínající rozjásané zadky... Mužská menšina si ponechala rozhalené košile odkrývající chlupatá prsa; s vyhrnutými rukávy jdou ještě naposledy krokem mužů písčín, lesů, kamení, suché a prašné země. Je tu horko uprostřed vyasfaltovaného dvora zejícího prázdnotou, toho velikého, pustého a tichého jeviště. Čas se najednou smrštil: tisíc a jedna veselá událost dvouměsíčních prázdnin odsunuly konec minulého školního roku do závrtně dávné a mlhavé minulosti, jenže dnes, na tomto sluncem prozářeném prostranství, vyhlížejícím přesně stejně jako před dvěma mě-

síci, se z června stal pěkně indiskrétní včerejšek. Ať si říká kdo chce co chce, prázdniny jsou hrozně krátké!

A začne to nanovo, zase bude muset roztočit ten kolotoč: pojd'te dál, posad'te se, budu vás učit francouzštinu, prosil bych, abyste – jako obvykle, že? – sepsali pár údajů, vezměte si každý kartičku, ano... vždyť to znáte...

Na moment pocítí nevolnost, nicméně vykročí s úsměvem, ruku napřaženou k jiným napřaženým rukám. Jenže slunce zase rychle nastolí příjemnou harmonii. Před ním, stejně jako před ostatními jeho kolegy, se otevírá nový školní rok plný šlechetných příslibů, bezmezných nadějí. Přijdou nové tváře, nové hlasy, nová písma, nové osobnosti. To-lik nového v něm nutně vzedme vlnu příjemného rozjaření. V kapsičce džínové košile, vyrudlé ve středozemním slunci, má svůj na dvakrát přeložený rozpis: rozvrh hodin a rozdělení tříd. Včera si pro něj zašel do školy. Takže zjistil, že letos bude mít francouzštinu ve třech třídách: v sedmé třídě, to jsou „jedničky“, němčináři, „vzorňáci“... a taky, jak mu sdělil ředitel, nejpočetnější, pak v osmé třídě a v deváté. Důvěra za důvěru, ta osmička bude tak trochu... řekněme „speciální“. Jérôme nic nenamítal: ví moc dobře, že na každém druhém stupni existují jedna až dvě „speciální třídy“, pro pohodlí celého systému. Jeho osmička nebude žádnou výjimkou ze zavedených pravidel: bude se skládat ze slabých žáků, jejichž týdenní rozvrh bude mít o hodinu navíc v takzvaných základních předmětech: ve francouzštině, v angličtině, v matematice. Taková osmá třída tedy není skutečnou osmou třídou, ačkoliv se udělalo všechno, aby tak vypadala: jako když posadíte karosérii terénního vozidla na podvozek s motorem ze citroëna 2 CV. Hlavně že se zachová dekorum: stejné osnovy, stejné učebnice, stejní učitelé. Vždyť máme, sakra, demokracii! Špinavé prádlo se pere doma! Můžete jít, vážený pane učiteli!

Šel. Jiní by si naříkali, špačkovali by, proklínali svoji smůlu. On ne. Už se s podobnými třídami setkal, pod jinými přízvisky: nemá z nich strach, protože už dvakrát proběhlo všechno celkem hladce. Poprvé to byla nesourodá směsice; taková všehochuť, od zakomplexovaného a koktavého, ale obalamucovaného maminčina mazánka až po toho nej-sympatičtějšího budižkničemu, jakého kdy viděl sedět ve školní škamně, přes průměrné nevýrazné děvenky, které si v prohnanosti nezadají s „intelektuálkami“ z jiných tříd, ale uvízly tu pro lenost, neznalost, drzost nebo nějakou vylomeninu. Vzpomíná si, jak četli

Knocka a jak je to chytlo – víc než jeho –, jak se úplně samozřejmě naučili text a pak předváděli scénky z vyšetřování z druhého jednání, se vším všudy, s rekvizitami, hadry jako kostýmy i s výpadky paměti. Užili si spoustu psiny, ale kolegy nevyrušovali, protože je tenkrát na té škole umístili do přístavku vzadu na dvoře. Měl je moc rád, ty své „speciály“ z roku jedna!

Ty, co měl o dva roky později, taky. Bylo jich málo – osmnáct; otevření, upřímní, spíš klidní, v neměnné náladě. Bylo mu s nimi dobře a jim zrovna tak. Určitě uhodli, že je nepovažuje za nutné zlo státního školství, že v každém z nich, bez ohledu na známky, respektuje lidskou bytost. A znovu s nimi nastudoval *Knocka*, s menší vervou a nadšením, ale s o to lepší organizací. Na konci roku se rozhodl požádat, zda by je nemohl vést dál i v deváté třídě, což byla žádost, jakou dosud nikdy nepodal. Taky že mu ji zamítli.

Před časem jednoho z nich potkal; byl z něho statný výrostek se splývajícími vlasy Asiata, který o sobě prohlašoval, že „studuje hrnčířství“. Bylo to v parčíku na náměstí, Jérôme seděl na lavičce, jeho bývalý žák postával před ním. Muž mírně v letech pozvedal zrak k muži novému, pojilo je fluidum přátelství.

Sobota. Skutečné zahájení školního roku pro žactvo proběhlo už včera. Jérôme měl jediný úkol, a to rozsadit devátou B, protože je jejím třídním učitelem. Rozvrh hodin, obecné připomínky: obvyklá rutina.

Dneska ráno se do toho pustil doopravdy, neboli znovu uvedl do chodu těžký stroj na vzdělávání, s jeho mechanismy vyučovacích hodin, domácích úkolů, oprav, referátů, cvičení. Od osmi do devíti měl devátou třídu. Skočili do toho rovnýma nohama: četba a rozhor textu od Jacquesa de Lacretelle, který autoři učebnice označili jako „Odvrát od civilizace“. Žáky to nenadchlo o nic víc než jejich učitele, který si uvědomil, že rok od roku je mu stále víc zatěžko provádět výklad textu způsobem, jakým se to požaduje na druhém stupni základní školy.

V devět hodin zvoní. Výměna scény, nebo aspoň kulis. Jérôme odchází z deváté třídy a míří k učebně, kde má strávit padesát minut ve společnosti osmé E, o níž se říká, že je speciální. Jsou na chodbě, čekají ho, jenom v mírně neuspořádaném houfu. Okamžitě ho zarazí jejich letargický výraz: vypadají jako vojáci, kteří si sbalili svých pět

švestek a teď přecházejí po kasárenském dvoře a čekají, kdy je naloží a odvezou zpátky „do civilu“. Takový je tedy první dojem, který udělali na Jérôma, přičemž v něm oživilí vzpomínky staré dvanáct let: mrazivá noc, která se konečně snesla, aby se lépe skryla ohyzdnost Hochových ubikací, štiplavé závaný dýmu z gauloisek zapalovaných jedna od druhé, údiv nad tím, jak si podél šňůry nákladních vozů vykračují s grácií baletek po tom, co byli zvyklí na těžký pořadový krok v bagančatech, potěšení z nepřetržitého žvanění o čemkoli, s jediným cílem – dát najevo radost, že za chvíli budeme zase na svobodě... V těchhle docela všedních tvářích se nezračí žádná žízeň po vzdělání nebo po práci. Zcela okázale mu dávají najevo, že tu jsou na povolávací rozkaz. Tím hůř pro Jérôma. Přitom mu ale nepřipadají nesympatičtí: jsou to kluci a holky – už pravda žádné děti –, kteří vyrůstají ve světě televize, žvýkaček, mopedů. Stačí, když si hned zkraje uvědomí, že nemá smysl na ně chodit s „literátštinou“ a že čítanka s vybranými ukázkami, kterou dostali, se jistě brzy promění ve zbytečnou a nesmyslnou věc, která v taškách přes rameno, co nosí místo aktovek, jenom zabírá místo a leda dojde újmý.

Osobní kartičky. Rady, jak je vypisovat. Pokyny k práci. Naslouchají jaksi s blahosklonnou trpělivostí. Hned první den je začne prohánět, to se mají na co těšit! Někteří kluci už po půlhodině pociťují svrbění v končetinách, které ale rychle ovládnou. Je to přece první hodina francouzštiny, tak nebudeme dělat kašpary, ještě by to mohlo přinést smůlu.

Vůbec nezabrali. Jejich ochablé pohledy, jejich podmračené nevrle obličeje mu dávají nejasně tušit, že s nimi žádný skutečný kontakt nenaváže. Poslouchají mlčky, někteří pozorně, jiní roztržitě, protože aspoň dneska, v den zahájení, v den vyznačující se jistou obřadností a slavnostní atmosférou, jsou povinni úctou a poslušností dospělému člověku, který má hodnost pedagoga a je součástí hierarchie, o níž vědí své. Jeho zbrusu nová autorita je pouhým produktem momentálního strachu: zatím je pro ně anonymní postavou, školním bičem. Ví, že taková autorita je bohužel vratká a většinou jepičí. Pravá autorita, která odolává upotřebením i opotřebením, spočívá v probouzení zájmu žáků jak o vyučovaný předmět, tak o osobu vyučujícího. Je mu jasné, že v téhle třídě s ničím takovým počítat nemůže. Postavy Sympatie a Okouzlení zůstanou žalostně v zákulisí. Ale stejně si umínil hrát roli správného kantora, laskavého, avšak bez slabin, který se bude neustále

snažit přivést zaběhlé ovečky zpět k ctnostnému školnímu stádu...

Jedna hodina po poledni. Chřadnoucí léto vysílá s ohromující velkorysostí poslední žár na ubrus posetý zbytky od oběda. Pro Corinnu a Jérôma jsou ještě prázdniny: Středozevní moře, dusné vedro v době odpolední siesty, touha dennodenně stoupající k hrdlu jako dávení, slunce, které patří jim dvěma a pevně je svírá pár palců nad pupkem... Lituje zašlých časů a přitom méně vzdálených, než se domnívá –, let svého mládí, kdy dívky nosily pod sukněmi punčochy na podvazkovém pásu: byly to nevyčerpatelné variace na téma erotického průzkumu, postupného dosažení rozkoše. Dneska, říká si často Jérôme, je to buď všechno, nebo nic: sterilní stěna punčocháčů, chladných a hladkých jako had, anebo pokořující nabídka desakralizované nahoty... Ted' se ale oba společně ve vzájemném objetí hrouží do prázdninových vzpomínek. Slunce, ticho, zvlhlá těla, šeptání. Pomalá lenivost jižní slasti. Postel. Rozkoš zesateronásobená vědomím, že se celé zástupy musí plahočit ve chvíli, kdy se oni, vyvolenci; spojí. V hrudích se jim dme pýcha šlechtického panstva, které páše smilstva v hodinách, kdy se lid může ztrhat tvrdou dřinou. Jérôme učí znovu až ve tři, mají spoustu času...

Patří k oněm podivínům, kteří si nepřejí za ženu ani přepečlivou paní učitelku zcela oddanou svým „dětíčkám“, ani paní profesorku vysokého ranku, vždy připravenou rozškatulkovat celý vesmír, která má předplacený *le Monde*, je odborářskou funkcionářkou a navíc zpívá v kostelním sboru. Corinna pracuje příležitostně na zástup v reklamě. Neseriózní povolání. Nepoznala vysedávání po knihovnách a kartotéční šuplíky seřazené od A do Z, odpornou šlichtu v univerzitních menzách, horečné kompilování kritických děl pojednávajících o autorech, které jsme jakživo nečetli, anebo jen nepatrně. Takže unikla Racinovým tragédiím s komentářem pana Toho či Onoho, poznámkám pokoušejícím se o strukturální pohled na Sadovo dílo, Sadovu dílu samotnému; vždycky se plně spoléhala na názor Jérôma, který kategoricky prohlašoval: „Sade mě nevzrušuje!“

Během let se dokázala přizpůsobit podivnostem kantorského života, stohům neopravených sešitů na kraji stolu, nedělním večerům, kdy se Jérôme najednou ponoří do učebnic na zítřek, jeho ustavičným pevným předsevzetím: „Ještě rok dva a pověším tu hnusnou rachotu na hřebík! Půjdu dělat cestáka s dámským prádlem, správce kempinku,

budu trhat levanduli, vezmu cokoliv, jenom ne kantořinu! Žádné opravování sešitů, žádné dětičky na starost: jedněm dělat maminku, na druhé zas pouštět hrůzu, ne, už toho mám dost!“ Až moc dobře zná svého Jérôma. Její muž ještě věří na zázraky, že sen se stane skutečností: milý pane Lacqueducu, sice se vám nepodařilo dosáhnout vyšší aproby – jistě, chybělo jen maličko, to my dobře víme –, ale co byste řekl takovému pěknému místečku asistenta na fakultě? No? Že jste připraven? Že máte řadu objevných výzkumných témat? Jaké například? Zastřená a nepravá autobiografie v současné francouzské literatuře? To je zajímavé. Na jakém materiálu? *Krátký život* Rogera Vrignyho, *Vysněný život* François-Régise Bastida, *Snít svůj život* Pierre-Jeana Remyho. To nezní špatně. Ale bude nutné určit vazby k 19. století, víte dobře, že všechno má své předchůdce: Chateaubriand, Benjamin Constant, dokonce Flaubert. No dobrá. Zkrátka mějte ještě chvíličku strpení. Vaše práce na doktorát byla slušná – už jsme viděli jiné, co se četly hůř! Hlavu vzhůru, pane Lacqueducu! Kde vy vlastně teď působíte? Na druhém stupni základní školy? Tam si asi neužijete moc legrace! A nejspíš zkusíte, když zkoušíte, haha... Všechno je jen otázka slovní zásoby, to vám přece nemusím vykládat, i když sémantika není vaším oborem... Přísnost musí být...

„Jérôme, kde jsi? Na co myslíš?“

„Hm... na nic.“

„Tohle že je všechno, co v tobě vzbuzuju? Pán se se mnou miluje a myslí přitom na něco jiného! Ty mi ale dokážeš zalichotit. Já vím, že mě už znáš nazpaměť: krajina tisíckrát probádaná, žádné překvapení... Už to není ta vášeň, co bývala!“

mlčí, pohledem těká po stropě, který by potřeboval vybělit, aby znovu zasvítíl novotou. Kouzlo se rozplynulo... Sváří se v něm ctižádost a naivita. Měl by v sobě buď udusit ctižádost, anebo zlomit naivitu. Jenomže naivita bohužel lpí na kůži kantorů jako ochranná blána; mají ji namísto hydratačního krému proti vráskám.

Jérôme vstane a spěšně se obléká. Před zrcadlem si znovu uváže kravatu. Kravatě zůstal totiž věrný, čímž se v očích svých kolegů rázem zařadil do kategorie tradicionalistů, poslušných maloměšťáčků, věčných strůjců sociálních nerovností. Pokrčí rameny na adresu svého imaginárního posluchače, pečlivě si zapne knoflíčky u kalhot, aby ho náhodou žáci nepřistihli s otevřeným poklopem, protože z takové ostudy by se už nevzpamatoval a na místě by padl skolen mozkovou

mrtvicí před zraky ohromené třídy. Pusu Corinně, přece jenom. Nado-smrti dobří. Večer jí to vynahradí. Když bude moct.

„Jak vám ta speciální třída připadá?“

To ho oslovila učitelka matematiky, dokonalá mladá dáma v bílé silonové blůzce; obrací k němu svou tvář, ani hezkou ani ošklivou, jenom příjemnou, orámovanou polodlouhými vlasy pečlivě sčesanými do vln. Za brýlemi se stříbrnou obroučkou zajiskří trošku ironický pohled.

„O nic lepší ani horší než ostatní,“ odpoví lakonicky. Nejraději by dodal: dospívající mládež je přece stejně náladová jako dospělí, proč si myslíte, že by měla být z lepšího těsta? Ale je zticha. Zato jeho kolegyně je výřečnější: vykládá mu, že moc bystře nevypadají, ani moc horlivě, že jim ta zatracená třída dá pořádně zabrat, že se bojí, že se jim s ní pěkně pomstili, atd., atd. V Jérômových vzpomínkách jsou prázdniny stále ještě příliš blízké, příliš hmatatelné, příliš živoucí – ještě před týdnem chodil pro čirou vodu do vesnické studně pod hra-dem –, než aby tuhle Kasandru v bílé blůze bral vážně. Ono se ukáže. Hodně spoléhá, jako dřív, na své osobní fluidum, na svou schopnost vzbudit v žácích sympatie, jež je přimějí, aby se bez zbytečného donucování zapojili do práce, kterou jim navrhne. Budou se učit v klidu, v pohodě, ale nic jim nesleví. Nebude ani dobrácký učitel, který jim dovolí nic nedělat, ani malý despota, který by je ovládal pomocí rákosky. Ani bačkora, ani diktátor. Proč by si měl dělat hlavu? Zatím to vždycky docela slušně fungovalo.

Ted' je doma, za psacím stolem, před ním první domácí úlohy letošního školního roku. Pes k němu hned přiběhl, natáhl se mu u nohou... Po stěnách má rozvěšené plánky Říma, Benátek a Istanbulu... Opraví osm deset úloh, vzhledne... a je v Římě. Je to plánec z bedekru Guide Bleu, na němž se pamětihodnosti vyjímají červeně na syrově zeleném podkladu městské tkáně; špinavě modrá Tibera se vine shora dolů. To ovšem dává chabou představu o tomto tizianovém, okrovém a zlatavém městě. Jenom jména jsou pravá: Santa Maria degli Angeli, Piazza della Repubblica, Via Nazionale (Jérôme si tam koupil domácí pantofle), Banca d'Italia, Foro di Traiano, Foro di Cesare, Foro Romano, Monte Palatino... Jediným pohledem vystoupá k Stazione Termini, zaskočí na Piazza del Popolo: kavárna se zahrádkou Rosati, pocit

štěstí, že je z něho konečně Říman... Benátky, to je něco jiného: jsou jako loutna, jejíž ozvučná deska bez ozdob je rozčtverečkováná kanály a uličkami, krátký krk má obrácený k Muranu... město nerozluštitelné pro nemajetného turistu, který tu může pobýt leda den dva, mimovolně se vmísit mezi dav na Piazza San Marco, nechat se unést zlatem baziliky, zachytit poryvy vídeňského valčíku z jednoho ze dvou orchestrů na náměstí, zastavit se v obdivu před Carpacciem v galérii Correr, projet se vaporettem k Salute, bělostné jak holubice, bělostné jak mléko z obrovského nádra, jemuž se podobá. Benátky jsou příliš málo pro učitelka, kterému prázdniny trvají mnohem déle, než mu pokryje šeková knížka. Ale stejně to jsou červené Benátky Musseta a George Sandové, Mannovy Benátky umírajících, je to Palladio, Monteverdi, a taky Wagner nebo Mahler. Láska v Benátkách? O tom nic neví. A tak se vrátí k Salute, která mu nedá pokoj. Jednou, když na chvíli popustil uzdu myšlenkám, octl se před ní: plul po hladině vlhké vody lehounce kolébán a z bílé stavby s ženskými oblinami se spěšně valil ven zástup maličkých mužů v černém, kteří mizeli v okolních uličkách anebo odplouvali na miniaturních gondolách... Ze skvostné architektury oslavující kruh a kouli prchaly zárodky moru: nastal věk uzdravování. Okamžik nevyslovitelného štěstí. Bude mu dopřáno zajet si znovu do Benátek a vdechnout život svému snu?

Istanbul... Reminiscence na Lotiho a především na Istratiho... Ach, *Kira Kiralina!* Ženy, za dřevěným mřížovým oken, žádají písněmi o milost... Istanbulské mešity, které se jednoho zářijového rána zvolna vynořují ze zlatavé mlhy: na palubě lodi je jenom on a jeden student malířství maďarské národnosti. Houkání sirén... Proč ne Odyseových?... Později kravál, davy, pokojně krácející muž, nahrbený, s úplně novou rakví na zádech... nejspíš doručovatel... Galatský most, který se rozhoupe pod kroky... purpurová Hagia Sofia, modrá mešita sultána Ahmadiye... chrám velkolepé prázdnoty, boží nepřítomnosti – neboli všudypřítomnosti ...

Řím, Benátky, Istanbul, to mu pomáhá, pomáhá mu to žít, snášet odflinknuté úkoly, jalové a neobratné věty těch méně šťastných, než je on, kteří jako jedinou městskou krajinu poznali neduživé keříky ptačího zobu kolem rodinných domků tísnících se jeden k druhému, prašivé trávníky pod dráty vysokého napětí, ploty z pozinkovaného pletiva, betonové krychle školní budovy, kaluže na chodnicích, karosérie zaparkovaných vozů. Ta města v něm existují a jsou skutečnější než

smutné předměstí, kde uvízl a kde si vydělává na život, neboli je o něj každým dnem o něco chudší... Proto občas potřebuje vyslovit ta magická slůvka, vybavit si bájná místa: Ponte di Rialto, Punta della Dogana, Giardino del Quirinale, Fontana di Trevi, Nuru Osmaniye Camii, Yerebatan, Topkapi Müzesi, Bayezit, Küçükpazar... Jérôme tím zažehnává banálnost osudu, pronikavý dech větru, který mu sešklebí obličej na cestě do školy, bezútěšnost, která ho za dlouhých zimních měsíců tíží na srdci i na duši jak olovo. Sni, Jérôme, bloumej v klikatých útrobách Velkého bazaru, krokem lehkým přecházej potoky páchnoucích vod po některém z nespočetných hrbatých a úzkých můstků, opájej se hlomozem římské dopravy: houkající klaksony, žluté taxíky, předoucí Alfy Romeo. Ted' nejsi malý neznámý učitýlek v Bouffres, jsi volný, můžeš si jít, kam se ti zlíbí, posadit se na sluníčko na kámen Fora, pozorovat některého z těch zrzavých kocourů, co se jimi tajemně hemží rozvaliny a houští, sepisovat si v hlavě román o jednom z nich: nejspíš by mluvil latinsky, anebo italsky tónem Moniky Vittiové, ale uměl by sestavovat i šťavnaté věty ve francouzštině, chyboval by sice v nosovkách, ale projasňoval by tak šed' jazyka, kterým se u nás mluví. Dokonce smíš odložit červenou fixku a místo ní si vzít černou, vytrhnout z bloku dva tři bílé listy, pustit se do psaní vět typu: „Attilio, kočičí obyvatel jednoho zákoutí v sutinách Vestina chrámu, velmi miloval starou Enrichettu: téměř každý den mu přinášela trochu potravy, kterou si odepřela ze své chudobné denní porce...“ Ne ne, čekají na tebe slohové úlohy, zase na tebe jako v předešlých letech bude žactvo dotírat svým: „Pane učitel, už jste nám opravil sloh?...“ Jsou totiž vždycky celí žhaví, aby se dozvěděli, cos jim dal za známky, stejně žhaví, jako jim budou lhostejné tvoje poznámky na okraji, tvé opravy v textu... Kdepak, jediné a výhradně známka, jestli je nad průměrem nebo pod ním, a pak se všechno pustí z hlavy... až do příští kompozice, kterou jim zadáš: „Zase!“ budou říkat, „tady se nedělá nic jinýho: pořád něco psát, pořád makat!“ Ale za týden za deset dní to začne nanovo: „Pane učitel, už jste nám opravil sloh?... Dopad dobře? Není moc špatnejch známek?...“ Tady je máš, své kocoury z Fora, své kazimíry, co ti brání pokojně se brouzdat v tureckých nebo italských vzpomínkách, svou záminku na pobírání státního platu, své živobyty, své nelehké byty ... Opravuj, Jérôme, na chvíli – a možná spíš na dlouho – musíš zapomenout na benátskou loutnu nořící se do laguny, na Zlatý Roh zježený minarety, na dravé

Věčné město s jeho barokními kostely a pornokiny... Zapomeň na sebe a buď zase jenom panem Lacqueducem, učitelem francouzštiny, který chodí do školy v baloňáku, brzy dosáhne věku většiny, bezvýznamným mužem, jehož bez ptaní vystrnadili do zákulisí – levým portálem a který se brzy zase vynoří – z pravého portálu; ledaže by to bylo obráceně..., ale na tom nesejde.

Dny plynou... Pomaloučku polehoučku proniká do školního roku jako do důvěrně známého lesa, v němž nemůže zabloudit. Druhá polovina září je jako mláží: hustý les nás teprve čeká. Se „speciální třídou“ to není o nic horší než jinde... A přece... A přece je nucen konstatovat, že jim dá neuvěřitelnou práci, když mají soustředit pozornost víc jak dvacet minut na nějaké cvičení nebo četbu. A kniha *ukázek*, to je panečku knížka pro tyhle dětičky, které ani v nejmenším netouží probádat širé lány jazyka, který sotva znají! Každý večer si Jérôme s horečnatou netrpělivostí listuje tou příliš krásnou publikací vytištěnou na příliš krásném papíře s příliš krásnými barevnými reprodukcemi, kde jsou sebrané příliš krásné ukázky z našeho písemnictví. Nepřichází v úvahu, že by s nimi postupoval po pořádku: raději si políčí na historku, která by je „chytila“, příběh, který by dovedli ocenit i taková školou znudění, jaké mu pověsili na krk. Na začátku roku je to zvlášť riziko, protože člověk netuší, co by mohlo upoutat jejich pozornost. A potom, bude muset zadávat témata slohových prací; takže se vyplatí vybírat texty, ze kterých by šlo vycházet, až je vyzve, aby ve vypravování pokračovali.

Dneska se moc nevyznaменal, protože neuměl než vzít zavděk klasikou v daném žánru a vybrat „starou známou písničku“: epizodu s liškou z *Malého prince*. Každá věta je tu ale natolik jímavá a velkodušná, že musí pohnout i tím nejotrlejším ze vzpurných. Samozřejmě že nebude možné provést byť povrchní rozbor Saint-Exupéryho textu. Spokojíme se s tím, že budeme sledovat děj, necháme v sobě působit emoce, vyslovíme pár velmi obecných postřehů o morálním dosahu a hned nato přešaltujeme na vypracování smyšleného pokračování.

Probíhá to přibližně, jak předpokládal. Předčítá text, nijak zbytečně výrazně, jak mu taky doporučovali, když byl ještě mladý praktikant, ale zato přesvědčivě. Posluchačstvo se chytilo. Zabrali. Pohled se jim zamlží a zvlhne, když čte:

„Ach, budu plakat...“ řekla liška.

„To je tvá vina,“ řekl malý princ. „Nepřál jsem ti nic zlého, ale tys chtěla, abych tě ochočil...“

„Ovšem,“ řekla liška.

„Ale budeš plakat?“ namítl malý princ.

„Budu plakat,“ řekla liška.

„Tak tím nic nezískáš!“

„Získám, vzpomeň si na barvu obilí.“

Jsou to ale hodné děti! Těch slziček, co prolévají! A jak se jim ten příběh líbí! Takhle by tu literaturu vzali určitě na milost. Nikdy není všechno ztraceno.

Položí pár otázek všem a nikomu. Odpovědi tu jsou v mžiku, francouzština má sice trochu daleko do Saint-Exupéryho, ale srdce do toho vložili. Ano ano, jen tak dál, milánkové, jste hodné dětičky a za vaše hrubky ve francouzštině se vám dostane našeho pedagogicko-ministerského rozhřešení. Teď si ten text přečteme několika hlasy. Paže se zdvihají, natažené, jako kdyby chtěly dosáhnout na strop. Rozdělí role: malý princ, liška, vypravěč nebo vypravěčka. Aby si nezáviděli a nikdo se necítil dotčený, slíbí jim, že se v předčítání vystřídá několik skupinek.

A už se do toho pustili: čtou poměrně slušně. Pascal, který propůjčil svůj hlas lišce, nasadil správný tón. Výborně. Službu konající pedagog se blahem bez sebe posadil za svůj stůl. Funguje to! Funguje!

A jedeme dál, druhá parta! Ozývá se pár drobných výkřiků na protest, některým se nechce čekat. Ale netrvá to dlouho. A znovu. Hodina ubíhá. Uprostřed třetího předčítání zazvoní. Přestanou, všichni šťastní. Takže zítra se k tomu vrátíme, ano, a uděláme si přípravu na slohovou práci, nezapomeňte si vzít knihy s sebou.

Příprava na slohovou práci mu vždycky připadala jako pěkná otrava. Bezpochyby proto, že je to nutně umělá záležitost. Za jeho časů, když byl gymnazista, s tím učitelé francouzštiny tolik nenadělali: nadiktovali téma nebo ho napsali na tabuli. Odevzdáte tehdy a tehdy a koukejte makat! Vlastně ne, říkali to víc zaobaleně, ale mysleli to přesně tak. Jemu šel sloh vždycky celkem slušně a měl to rád, takže tenhle krátký proces mu nepůsobil žádné trauma. Ale některým jeho spolužákům to dělalo potíže. S demokratizací školství bylo třeba změnit styl. Učitel francouzštiny nařadil pedagogickou vodičkou své věhlasné vědeckokulturní víno. Blondaté a tmavovlasé hlavy je třeba

„motivovat“, a ne se považovat za vysokoškolského kantora v exilu na venkovské střední škole očekávajícího uvolněnou katedru na Sorbonně.

Dneska dopoledne ovšem motivuje svých jednadvacet „speciálních“ osmáků na plné obrátky. Je dokonce takový mistr, že je motivuje kolektivně. Znovu si přečetli dvě stránky ze Saint-Exupéryho a pak jim řekl, že teď si všichni společně vymyslí pokračování a každý přednese své připomínky a své nápady – to přece zvládneme. Co se stane s malým princem potom, co odešel od lišky? S takovýmihle žáky si podobný druh cvičení, který je pravda trochu přitažený za vlasy, uchováva cele svou ryzost: nehrozí nebezpečí, že by někdo z nich knihu četl celou a znal pokračování!

Hodně jich mlčí. Takoví, co se nepřetrhnou, myslí na bůhvíco, na všechno kašlou, volí vyčkávací manévr, pěkně v závětrí, než jim bude šestnáct nebo osmnáct. Ale jiným fantazie nechybí: přicházejí návrhy, sice v žádném extra balení, ale ne nezajímavé. Pomalu si je v duchu třídí, pak na tabuli napíše jakousi osnovu vyprávění:

- Malý princ odejde od lišky a jde k vesnici lovců.
- Je čtvrtek. Lovci tančí s děvčaty na návsi.
- Malý princ sleduje slavnost, setkává se s chlapcem svého věku, spráteli se s ním.
- Přenocuje v rodině chlapce, jehož otec je samozřejmě lovec.
- Nazítří brzy zrána odcházejí lovci z vesnice. Později odpoledne se malý princ se svým novým přítelem procházejí po kraji.
- Znenadání objeví tělo lišky zastřelené lovci. Malý princ, žalem bez sebe, svého přítele uhodí, pak opustí tuto nehostinnou zem a vrátí se na svou planetu.

Celkem se dá říct, že se těch jednadvacet chlapců a dívek tváří spokojeně. Někteří na něj hledí uznale: konečně je jednou nějaký francouzštinář zavedl na cestu předem pěkně vyznačenou! Pustí se do psaní téměř s veselou, dokonce i Francois, kterého začíná znát a ví, jak jsou jeho vědomosti z větné skladby a z pravopisu chatrné. Chodí od jednoho k druhému, naklání se nad jejich škrabopis anebo pokojný krasopis. No vida, nechali se ochočit: nejspíš pochopili, že je tu, aby jim pomáhal, a ne naopak. Je se sebou celkem spokojený. Až moc. Ale ještě neví, že je spokojený až moc.

Paní Citraillesová opět zhubla o sedm kilo! Alespoň to tak se

zvláštní směsí hrdosti a politování oznamuje Corinně a Jérômovi, jimž přišla otevřít. Ubohá paní Citraillesová, už dva roky hubne přibližně každých pět týdnů o sedm kilo. Jérôme si v duchu spočítal, že už musela dosáhnout minusové váhy, což je v rozporu se zrakovým a sluchovým vjemem, který z ní nadále má. Neopovazuje se zašeptat Corinně do ucha: „Vidíš to taky jako já? Slyšíš to taky? Totiž paní Citraillesovou, vdovu po Marcelu Citraillesovi, křestním jménem Louisu-Andrée, vrávorající sedmdesátnici, kterou od osmdesátky dělí už jen pár ročních období?“ Uchování formy navzdory ztrátě hmoty, to je obsáhlý problém zasahující do oblasti fyziky, neřkuli metafyziky. Zřejmě právě tohle je důvodem, proč Jérôme rád, i přes kyselý zápach linoucí se z kuchyně a záchodu, navštěvuje paní Citraillesovou, svou první bytnou v Bouffres v dobách, kdy byl jenom chudým mladým učitělkem, čerstvě vyexpedovaným z univerzity – s odbočkou přes kasárna – do provinčního městečka, a kdy byl ještě svobodný.

„No ano, doktor tu byl předevčírem a já mu řekla: Pane doktore, ráno jsem si stoupla na váhu a zase mám o sedm kilo míň... není divu, vždyť nic nejím, nemůžu nic pozřít... a pak, mám pořád průjem... Promiňte, ale takhle jsem mu to řekla...“

Corinna potlačuje úsměv. Zřejmě si říká, co si asi musí myslet lékař ošetřující paní Citraillesovou, když každých čtrnáct dní – za náležitý honorář – ochotně popřává sluchu mudrování staré paní. Jestlipak si také sečetl každých sedm kilo, která opustila tělo jeho pacientky, aby se objevila jinde, nikdo neví v jaké podobě? V přírodě nic nezaniká ani nevzniká. Jérôme má dojem, že něco takového četl nebo slyšel v souvislosti s Lavoisierem. Kdeže loňská kila paní Louisy-Andrée Citraillesové jsou? Měla je vůbec někdy? Pokradmu se na ni zahledí... je skutečně velice hubená ve svých tmavě modrých šatech, s bílými vlasy svázanými do uzle na šíji.

„Ale pojd'te přece dál a posad'te se...“

Ochable se zaboří do prosezené pohovky, zatímco ona se uvelebí na polstrovanou židli ve stylu dvacátých let, pak položí levý zafačovaný kotník na jinou židli, poněkud selského ražení.

„Já tedy už opravdu ničemu nerozumím, jen si považte... co já se naplatím za telefon... a to přitom skoro netelefonuju, všem říkám, ať mi volají... jediné pro doktora nebo někdy do lékárny, abych si objednala léky... kdybych vám měla vykládat... a jak jste si užili prázdniny? Dobře? A co vy a vaši žáci, jste s nimi spokojený?... Kdepak, já

vím, že se všechno pořádně změnilo, že to není jako za mých časů... vidím to v televizi, ale moc ji nepouštím, bolí mě z ní oči... radši poslouchám rádio... jak je člověk starý, myslí hlavně na svoje zdraví... kdybych nezhubla sedm kilo, nemohla bych si naříkat, že jsem nemocná... spíš unavená... už mě nic netěší, nic... otevřu knížku, vždycky jsem ráda četla, přečtu dvě stránky... a zase toho nechám... při těch knížkách, co se dneska píšou... samá politika a sex, jako kdyby dneska lidi nic jiného ani nezajímalo... jemné city, náboženství, rodina, morálka, to už dneska nikdo nezná... copak, já aspoň neměla děti, nemusela jsem se s nimi zlobit... protože já mám svoji hlavu, víte... děvčata, co u mě bydlí, to dobře vědí... řekla jsem jim: Můžete si dělat, co budete chtít, ale ve svém domě žádné pelešení nestrším... jestli máte snoubence, to je jiná, samozřejmě si je můžete přivést... ale po osmé hodině večer každý alou domů!“

Jérôme už neposlouchá, ten neutuchající, vždy stejný příval slov, který vypouští opotřebovaný mozek jeho bývalé bytné, ho nechává lhostejným... Proč ji vlastně chodí poměrně pravidelně navštěvovat? Z dobroty? Z nostalgie? Jako zvědavý pozorovatel lidské různorodosti? Fascinován sešlostí, rozkladem osobnosti? Paní Citraillesová je protilemkem na jeho žáky: je na opačném konci života. Je proto moudřejší?... Jemu je sedmatřicet a poměřuje obě cesty: tu včerejší, křivolakou, vyplněnou studiem, sny, rozčleněnou několika zrádnými překážkami, tu zítřejší, tonoucí v mlze, možná delší, než byla ta první, ale pravděpodobně kratší, přičemž by tento fakt mohl být vyvážen ohromující inspirací... Někde mezi životy jeho žáků a životem paní Citraillesové se tetelí ten jeho, horečnatý, občas frenetický, chytá se Corinnina života, který je s ním pokojně souběžný a z něhož vyvěrá jistota, vroucnost... Ta závrať z vědomí, že jsme jenom schránka obývaná právě vědomím... Lítost, že nejsme nevědoucí jako blažená říše živočišná nebo rostlinná. Být a nevědět, že jsme.

„Tak za mnou zase někdy zajděte, víte dobře, že vás vždycky ráda vidím... a taky mi můžete zatelefonovat... na shledanou... a děkuju za návštěvu...“

Venku si Jérôme říká: jestlipak z Corinny bude jednou paní Citraillesová?

A pak došlo na první recitaci. Byl z toho dost na rozpacích. Co jim má zadat? Sedí s nosem zabořeným do *Francouzské literatury pro 8.*

ročníky. Vyloučí všechno, co je moc dlouhé, moc lyrické nebo moc staromódní. Hledá něco jednoduchého a pěkného, bez zbytečných kudrlinek, bez patosu. Vkusnou ukázkou lehčího žánru. Nakonec vezme zavděk jednou básničkou – kterou neznal – od starého dobrého Huga: *Dobrá řada milencům*. Není moc dlouhá a je spíš milá než vážná. Hovoří se v ní o dobráckém moskevském obrovi zamilovaném do jedné víly. Ctitel přijde k hradu své krásy, dveřník ho nechá čekat. Obr se nudí, zívá, ani si to neuvědomí a schroustá děcko, které si tam kolem něj pohánělo obruč... Jenomže to dítě byl vílin syn. Jakmile se víla dostaví, ptá se po svém dítěti; obr žalostně dozrává svůj krvavě krutý přehmat... Má po všem.

...A zase stojí před nimi, málem je na sebe pyšný. To se jim bude líbit, určitě. Strana 250!... Kde?... Strana 250 v čítance! Je to zvláštní, jak rádi ho nutí opakovat číslo stránky... „Která stránka?“ ptá se François a vypadá, jako by se právě probral ze čtyřiaadvacetihodinového spánku.

Při tomhle sobotním dopoledním vyučování nevypadají zrovna nadšeně, že mají vytáhnout knihu; někteří ji „zapomněli“. Obličej mu jakoby pomalu pohasíná, ale nic neřekne. Sesednou se tedy po dvou, rameno vedle ramene, nad otevřenou knihou. Než začnou číst, nešikovně se zmíní, že by se měli naučit báseň nazpaměť. Teď zase pohasínají jejich tváře. Didier se hlásí:

„A co když se to nedokážu naučit?“

Jérôme sraští obočí...

„Jasně, loni jsem se nenaučil ani jednu básničku... Totiž neuměl jsem je přednášet... a učitel mě poslal, abych to napsal na tabuli...“

Tuší past. Odpoví mu dost suše:

„Uděláš to jako ostatní. Naučíš se ji a budeš přednášet!“

Žákova tvář se vědomě nepřátelsky stáhne: stiskl rty, pohled mu potemněl. Třídou se sem tam ozývá mručení na protest. Je to zatím jen vzdálený tlumený zvuk, jakoby předzvěst bouře, která se neúprosně blíží. Jérôme už najednou není ve své kůži. Už ani nemá moc chut' číst *Dobrou radu milencům*, ani si pohrávat s námětem. Musí říct něco jako „Ticho! Sledujte text v knize!“ Mírně zadržávajícím hlasem začíná předčítat úvodní poznámky, které jsou stoprocentně nezábavné: *Náš význačný lyrik a epik v jedné osobě si občas rád i zažertoval...* Jedno je jisté: že na „našeho význačného lyrika a epika v jedné osobě“ kašlou zvysoka. Všimne si, jak dva tři žáci nesledují četbu a jak si

místo toho v knížce listují, jestli by se tam nenašla nějaká větší legrace ke čtení, anebo fotka, která by podnítila jejich představivost. Zdá se, že nic neobjevili. Jérôme to přejde bez komentáře a pustí se do textu básně. Snaží se číst, jak nejlíp umí, aby pod dokonalou formální stránkou vycítili žert. Na tuhle roztomilou báchorku si zvolil velice lafontainovský tón.

Zdá se, že někteří žáci v tom přece nacházejí trochu zalíbení, hlavně dívky. A je to: dočteno. Okamžitě se pouští do zběžného výkladu, jen tak co mu slina na jazyk přinese. Poněkud se zdrží u dvojího významu rčení „láska prochází žaludkem“. To je rozesmálo. Malinko paroduje, Hugo mu promine. Velmi rychle je přiměje, aby jeden po druhém předčítali, a dává bedlivý pozor na artikulaci a intonaci.

Didier se schválně tváří opovržlivě. Každou chvilku se kouká z okna. Občas to vypadá, že se vrhne směrem ke světlu, otevře okno a vyskočí na trávník. Jérôme se dívá na hodinky: za pět minut zvoní. Uf! Dýchá se mu snáz. Vyzve žáky, aby si vyndali své notýsky a poznamenali si: do příští soboty se naučí nazpaměť prvních sedm veršů. Nikdo nic nenamítá. Říká si, že to má v kapse. Vychází ze třídy, plný naivní důvěry, a netuší, že se mu v životě nepodaří přimět je, aby se *Dobrou radu milencům* naučili nazpaměť celou.

Středa, šest hodin večer. V Bouffres je nezvykle vlaho a slunečno na to, že je začátek podzimu. Nebe je stejné jako v Aix-en-Provence nebo v Avignonu. Corrina s Jérômem byli nakupovat ve středu města, pak si sedli na zahrádku jedné kavárny na náměstí des Prudhommes, odkud mohou jediným pohledem obsáhnout celý ten pravidelný čtyřúhelník, v jehož středu přitahují jejich zrak kaskády vody dopadající do třech nádrží kašny a čeřené západním větrem. U jednoho stolku tu jsou Jérômovi kolegové Marie-José, Alain a Jean-Michel a zamávali na ně, ať si k nim přisednou... Povídají si... Alain nemluví, vypadá rozladěně, je zamlklý... Lituje snad prázdnin, které jsou nenávratně pryč? Jérôme se sice účastní hovoru, ale zároveň naslouchá, jak na druhé straně pěší ulice vříská nějakých deset rekrutů odrhovačky, všichni pod jedním reklamním slunečníkem. Takovéhle hrubé a smutné veselí ho skličuje na duchu a tahá za uši; nevyhnutelně se mu vybaví kasárenský dvůr: cvičiště otravy a – pomalého, ale rostoucího zřikání se sama sebe, rajóny, deky, cvičení, opuštěný se spoustou legrace, všechen ten špatný folklór v zeleném. To připitomělé rozjaření

mu připadá jako anachronismus. V jednu chvíli přeruší Jean-Michel svou řeč a povídá mu:

„Jsou to ještě kluci... stejní kluci jako ti, které před dvaceti lety posílali do Alžírska!“

Alainův pohled je najednou tvrdší. Jérôme ví, že strávil dva roky v Alžírsku v horách, ale nic víc... Znovu se zamyslí nad kluky, kteří tu hulákají, aby dali najevo svou pofiderní mužnost, i nad těmi ze včerejška: nalodění v Marseille, bojové pokyny, pročesávání území, číhání v záloze. Už je to dávno... Vzpomínky a vlastně už historie...

Hovor se neodvratně stočí na jejich kantorské strasti. Corinna, náhle vyloučená ze společnosti, mlčí. Dívá se na Jérôma podrážděně: proč si všichni učitelé musí neustále stěžovat, a přitom jako by si v tom svém nepohodlí libovali? No proč? Jérôme mlčí, klopí hlavu, spočine pohledem na betonovém chodníku, na nedopalcích, které číšník večer zamete... Nováčkové vstali a pokračují ve své žalostně komické pouti po ulicích s obchody... Zavládl opět klid, do kašny pokojně dopadají stříbřité proudy vody, které nikdy nevyschnou. Bílé průčelí kaple Notre-Dame-de-France v jezuitském stylu na opačném konci náměstí přiměje Jérôma, aby si řekl, že Bouffres není ošklivé město, že se po něm dá bloumat s citlivým pohledem turisty, vláčným krokem snílka samotáře... Rád by tu na zahrádce kavárny ještě zůstal, poznamenal si pár tékavých nápadů do bloku nebo kapesního zápisníku, načrtnul si příběh, který by rád prožil, počkal si, až soumrakem zmodrá náměstí, kašna, kaple, až se rozsvítí výkladní skříně, vrátil by se domů pozdě, celý utmáčený z té pilné zahálky... Kdepak, musí domů. Corinna se už dívá na hodinky. Musí ještě dodělat pár věcí na zítřejší vyučování. Ne že by byl pevně přesvědčený o užitečnosti svých příprav, to ne, dělá to jen automaticky, z věrnosti svému původnímu pocitu podřízenosti poslušného žáka vůči učitelům, mladého praktikanta vůči starším a výše postaveným. Jako kdyby chtěl zapomenout, že už mu není dvacet sedm, ale třicet sedm, a že přišel o spoustu iluzí. Třeba mu ještě zbývá – než se definitivně zbaví všeho strachu – vypít trochu hanby z onoho kalichu, který si zvolil...

...Září pohasíná, nastává říjen. Začíná je všechny znát, všech jednadvacet speciálních osmáků, kluky i holky. V první řadě sedí Brigitta s Marií-Pierre, oběma už bude šestnáct. Jsou klidné, hodné, očividně se nudí, mají lenivý půvab, který by mohl případně obměkčit; občas se zahledí prosebně: pane učitel, prosím vás, proč nás tu držíte ještě rok

zavřený? Zřejmě sní o sobotních tancovačkách, o líbání při ploužáku, o princích z pohádky, kteří v sériích vycházejí z obchodních domů či hitparád. Čili čekají v lavicích na lepší dny... Brigitta je přes své trochu moc dobrácky kulaté tváře docela hezká; Marie-Pierre schovává pod kaštanovou ofinou oči bez jakéhokoli výrazu. Obě dvě si s sebou nosí taštičky s líčidly. Dostává se mu tedy výsady, že se setkává s pohledy s autogramem Yves Rocher. Díky.

Po jejich pravici sedí Denis, nevýrazný, průměrný mládenec, neustále skloněný nad stolem, jako kdyby tam luštil nějaké zprávy, které nikdo jiný nevidí. Hned za ním Marie-Helena, hezká patnáctiletá dívka s pečlivým rukopisem a svůdným úsměvem, pak Sylvie, malá mrzutá kulička, neustále pohazující svou kudrnatou hřívou, neproniknutelnější než amazonský prales.

Vrátí se do uličky uprostřed. Za Brigittou a Marií-Pierre sedí Christophe a jeho kamarád Pascal, neteční kluci zatím bez problémů, pak Patrick a Charles. Zdá se, že Patrick jeví o vyučování větší zájem než ostatní, má představivost a nepíše nejhůř, ale má vadu výslovnosti, která vyvolává nemilosrdné úsměšky na rtech jeho spolužáků. Charles by rád vypadal snaživě; ale bohužel nedokáže soustředit pozornost na víc jak dvě minuty: na konci dlouhého krku se mu bez ustání objevuje rozesmátý výraz, zpoza brýlí pomrkávají a jiskří černé oči; Charles pochází z lépe situované rodiny než průměr třídy: ústní projev mu nedělá potíže, ale písemná cvičení a úkoly jsou nadrásané slátaniny.

Pak je tu asi tak půl tuctu chlapců a dívek, kteří se nestaví přímo proti, ale taky nejeví žádné nadšení. A nakonec vyhlášené firmy. Především François. Pohledný chlapec s kaštanovými kučerami, dlouhým kočičím pohledem zpod dívčích řas. Nedělá nic, leda dumá, anebo něco kutí se svými nesčetnými pery, tužkami či fixy. Když mají opisovat z tabule, nadzvedne zadek ze židle, nakloní se dopředu, přehnaně mhouří oči, sedne si a s vyplazeným jazykem napíše pár slov. Je vždycky o dvě tři řádky pozadu. Hodina končí a on nemá opsanou polovinu z toho, co bylo na tabuli. Každý den si zapomene nějakou knihu, sešit, neví, že tohle cvičení bylo za úkol, nepoznamenal si to do notýsku. Čte nahlas s obtížemi; když ho Jérôme požádá, aby četl potichu, nedokáže to: jako kdyby vytištěná písmenka magnetickou silou odpuzovala jeho pohled. Pravopis má otřesný, písmo zrovna tak. Člověk si o něm dělá pramálo iluzí.

Bruno, to je hubený čahoun se směšným blondatým vrabčím hnízdem na hlavě, zastřiženým „podle kastrólu“, jímž připomíná Bourvila za mlada. V jeho modrém pohledu se objevují plaménky škodolibosti a prohnanosti. Jérôme si říká, že bude nejspíš pěkná podšívka. Ale prozatím se jenom snaží předvést jemu i ostatním, jak jsou mu hodiny francouzštiny ukradené. Klasická situace, kterou Jérôme dobře zná: před lety ho pochopitelně ocejšovali jako slabého ve francouzštině; od té doby v sobě živí temnou a tvrdošijnou nenávist vůči tomuto předmětu, kterou obrací proti tomu, kdo ho vyučuje, neboli ztělesňuje. Hned od začátku je úmyslně nepřátelský, protože ten druhý, francouzštinář, je jeho odvěký protivník. Jeho uvažování nepřekračuje úroveň pudového jednání džungle: když se dva přirození soupeři ocitnou proti sobě, začnou se s veškerou náležitou nedůvěrou pozorovat a číhají na okamžik vhodný k útoku. Silnější zaútočí jako první. Jérôme, ještě plný letní radosti, i když říjen je v plném proudu, má tu slabost, že si myslí, že výchova není záležitostí džungle ani drezúry; neútočí, podá packu. Je to chyba, kterou draze zaplatí.

Gérard je sice jiného druhu, ale zrovna tak znepokojivý. Nikdy neví, jestli ho má považovat za pitomče, nebo provokatéra. Jednoho dne, zrovna čtou úryvek ze Sabatierových *Švédských zápalek*, kde je řeč o Olivierovi a jeho příteli Puckovi, Gérard nedává pozor a obrací si stránky v učebnici. Najednou se zarazí a hlučně vyprskne:

„Plavovlasá černoška, kde to vzali! Ta knížka je úplně debilní!“

Dlouhými nervózními kroky k němu Jérôme přistoupí, nakloní se mu přes rameno: na straně 264 jsou otištěna dvě trojverší slavného sonetu Georgese Fouresta, autora sbírky *Plavovlasá černoška*. Gérard, kterého jeho přítomnost ani v nejmenším nevzruší, se ho dovolává:

„Plavovlasá černoška, kde to vzali!“

Jérôme, neschopný odpovědi, se mu zahledí do očí. Hnědé oči pod smolnými řasami, pootevřená ústa odhalující koňské řezáky, to všechno ho vyvádí z konceptu. Náhle si s bolestnou intenzitou uvědomí marnost všech slov, která by se mu za jakýchkoli jiných okolností drala ze rtů: Georges Fourest je autor nadaný fantazií, který poezie využil k ironizování klasických děl literatury, a v sonetu nazvaném *Cid* – uvedeném v učebnici – paroduje Herediu, přičemž je pěkně impertinentní vůči Corneillovi. Pokud jde o název sbírky *Plavovlasá černoška*, spojení výrazů zpravidla protikladných symbolizuje autorův smysl pro absurditu a komiku.

Jenomže před Gérardovou zarputilou tváří jsou slova jako *nadany fantazií, klasická díla literatury, Cid, parodovat, Xeredia, Corneille, komika* jako míče házené na stěnu: když je bude vrhat příliš silou, sám je schytá na hlavu. A tak jenom mlčí, zatímco Gérard na něj zaraženě kouká. Během té trapné chvílky ztratil Jérôme příliš ze své jasnozřivosti a svého životního elánu, aby mohl zareagovat s prudkostí, na niž ten nevědomý masochista čeká. Měl by ho pěkně zpérovat, řvát jako raněná šelma, měl by vybuchnout spravedlivým vztekem, případně provinilce uhodit, aspoň mu přišít pořádný trest, aby proklínal všechny černošky, plavovlasé nebo tmavovlasé, co jich na světě je, měl by ho zahrnout urážkami, hrozbami, opovržením. Kdepak, nedělá nic... To přerušení přišlo moc nevhod, moc nečekaně, moc nepředvídaně, je mu, jako kdyby ho zákeřně ochromila nepřemožitelná únava. Stojí uprostřed třídy a připadá si jako zkamenělý obr, jako Gulliver uvězněný Liliputány. Pomalu jde zpátky za katedru, ztěžka a sklíčeně dosedne na židli. Ani neví, kde vlastně přestali. Něco zabreptá, cokoli: věty mu nechťejí vycházet z úst, nějaký mechanismus se musel porouchat. Slyší je, jak se hihňají. Kdosi v něm mu říká, aby něco udělal, ale nedělá nic, nemůže. Dostali ho! První vážnější střet: to si právě uvědomil. A už ho dostali, je zasažen na nejcitlivějším místě. Hodiny francouzštiny bude od teďka navigovat raněný lidovod. Budou si moct dovolit, co budou chtít. Chyt'te si mrzáčka! Jaképak slitování s kulhavými kácaty...

...Sborovna: řada světle béžových regálů, každý učitel má svůj, něco jako kolumbárium: každému jeho přihrádka, „zde odpočívá v pokoji duše a pošta paní Té a té, pana Toho, slečny Tamté“. Tělesné schránky dotyčných sedí za čtvercovými stolky nebo postávají u oken. Hovoří se... Jérôme sbírá nové síly, jako boxer po prvním kole zápasu. Začíná procítat do školního roku, do té nesmlouvavé reality, probírá se z letní malátnosti, zbavuje se slunce ve svém nitru. Otevírá oči na strastiplný svět, na tu mrzutou situaci: přišli mu hnusnou třídu, se kterou bude muset vydržet víc jak devět měsíců; bude to těžké těhotenství, trpké, a červnové vysvobození mu připadá strašlivě v nedohlednu. Při šesti hodinách týdně se speciální osmé E snadno podaří dorazit takového chudinku jednoho vzdělaného, jako je on. Když si pomyslí, kolik bylo zapotřebí studia a lejšter, než dospěl sem, zvedá se mu žaludek a v krku cítí kost o síle pletacího drátu. Je v náladě obrazorce a představuje si, jak s násilnickou silou, u něj neobvyklou,

kamenuje podobiznu Vznešené paní Pedagogiky. „Pedagogika mi může políbit prdel!“ vyřvává. „Ten posvátný takzvaně aktivní pedagogický přístup svatoušek ze Sdružení!“ Vnitřnosti má v kleštích. Má chuť se všim praštit, prásknout dveřmi, bez pozdravu, skočit do auta a ujíždět, ujíždět, ujíždět, dokud mu nedojde benzín, dokud mu nedojdou peníze, dokud mu nedojdou síly; vždycky se přece najde pláž, která přijme jeho ošoupané tělo, jeho duši napadrt'. Konec, pane učitelí!

Drazí kolegové budou o něm dostávat zprávy z tisku: „Tělo Jérôma Lacqueduca bylo nalezeno na pláži ligurského pobřeží víc jak 900 km od jeho bydliště. Příčina smrti zůstává zahalena tajemstvím. Doposud nebyla nalezena stopa ospravedlňující domněnku; že se jedná o vraždu či sebevraždu. Bylo zahájeno vyšetřování.“

A co ti chudinkové, co s nimi bude bez jejich učitele francouzštiny?

„Buržoazní synáčkové, proletářské dcerky, buržoazní dcerky, proletářští synáčkové, jděte všichni někam! Místo mých hodin si půjdete, kam se vám zlíbí, a uděláte, co se vám zlíbí!“

Ještě téhož večera si do úplně nového sešitu opíše výrok z *Kontra-punktu*, na který si vzpomněl: *Kdyby bylo po mém, vůbec bych ty dětičky ničemu neučil. Jednoduše bych je vyhnal na venkov, do zemědělství, a řekl bych jim, aby se tam zabavily, jak dovedou. A kdyby to nedovedly, otrávil bych je jedem na krysy.*

III/ KOMEDIE O HRNCI

Přišel o úsměv i o elán. Teď odchází ze sborovny jako jeden z posledních a postupně, jak se blíží k osmé E, která ho očekává v neuspořádaném halasném houfu, klesá mu obočí na oči, koutky úst mu sklouznou podél brady, záda se nahrbí. Řekne jim, aby šli: jdou. Zatímco procházejí schodištěm a chodbami, pokouší se načerpat morální odvahu sebeujišťováním, že ta doba, kterou cesta trvá, je zisk pro něj; pustil se totiž do velkolepého projektu, jak si ukrátit hodinu. V duchu si to donekonečna přepočítává: při každodenním pětiminutovém zdržení vyučovací hodiny v osmé B si za dvanáct hodin nadělá celou jednu; při šesti vyučovacích hodinách týdně okrade své žáky o jednu hodinu každé dva týdny. Jenom jestli to pro ně není spíš dárek než okrádání?

Víceméně se mu podařilo rozvrhnout si jednotlivé předměty v týdnů. V pondělí začíná mluvnici, a protože se za padesát minut nedostanou, kam měl naplánováno, vrátí se k tomu v pátek. Pokaždé jim zadá jedno dvě cvičení na příští hodinu; pokaždé na něj polovina třídy z plna hrdla huláká, že to je nemožný, že jim toho dává děsně; pokaždé znovu probere minulou látku i otázky z cvičení. Společně provádějí opravu. Teď už všemu rozumějí; až do příštího týdne, než všechno zapomenou. Už měsíc se s nimi Jérôme brodí bažinou stavby věty jednoduché a souvětí.

V úterý mají literaturu. Na začátku roku ještě dokáže vysлідit ve „vybraných ukázkách“ texty, které by s nimi mohl číst, protože sami je nečtou ani náhodou. To mu ale nebrání, aby často nešlápl vedle, a pak je nucen s okamžitou platností vyloučit jakýkoli literární komentář. Čte. Pak čtou oni a znovu a ještě a ještě jednou...

Bolí ho hlava. Nejradši by knížku vyhodil oknem... Francois moc číst neumí, zato si na desky školního sešitu kreslí náramně vykoumané elektrofonické kytary. Bruno se tváří, že dává dobrý pozor, a zkouší, jaké všechny zvuky dokáže vyloudit pomocí pravého ukazováčku zastrčeného do pusy. Musí to být ohromně zábavné, protože Philippe a Didier se na něj zubí na celé kolo. Každých pět minut se podívá na hodinky. Vůbec to neutíká, takhle dlouhé hodiny ještě nezažil. Když se konečně ozve osvobozující zvonění, okamžitě přeruší načatou větu anebo utne slovo žákovi, který předčítal. Vrhne se na své osobní věci poházené po stole, nacpe je bez ladu a skladu do aktovky. Žáci sebou mrskli stejně hbitě jako on. První už míří ke dveřím. Mávnutím ruky je propouští. Během několika vteřin, za čtených pěstních šťouchanců a

nadávek, se vytratili. Je po všem. Po všem zase až do příště. Jemu patří štiplavý popel porážky.

Poledne. Jde domů. Zahanbený, znechucený vším a hlavně sebou. Corinna mu otevírá, mlčky ho pozoruje... Pak mírně podrážděným tónem zamumlá:

„A je po prázdninách... Už jsme je definitivně pochovali!“

„Proč to říkáš?“

„Stačí se podívat, jak se tváříš... jaké máš kruhy pod očima... jaký jsi celý zešedlý... Školní rok už má zase navrch.“

„No tak teda jo... A co mám asi dělat!... Když se ti to nelíbí, tak si mě nevšímej... A jestli je ti nanic z toho, jak vypadám, tak se na mě nedívej... Můžu třeba i jíst sám někde v koutě, jestli chceš... Když je to se mnou tak zlé!“

„Nepřeháněj, buď tak hodný! Asi nikdo jiný na světě nemá starosti, vid’? Myslíš, že mě baví koukat na tebe, jak neseš svoje povolání jako trnovou korunu!“

„Jsi nespravedlivá, Corinno... Letos mě to nějak zaskočilo, něco takového jsem ještě nezažil.“

Už ani nemá hlad. Jde se natáhnout na pohovku do obývacího pokoje, hrdlo stažené. Znovu ho zmáhá osud, ta tíha údělu, jemuž by se rád vymanil ze spárů. Corinna to nechápe, nikdy nepochopí, co to znamená vstoupit do třídy, šedivé, fádní, anebo křiklavě barevné, jak si žádá módní trend, položit aktovku na stůl zaprášený od křídý, požádat pětadvacet nebo třicet žáků, aby se posadili – a z pohodlnosti si radši nevšímat, že jich tři čtvrtiny ani nevstalo –, poprosit je, aby zmlkli a vyndali si knihy, sešity. Z pohledu nynějška je to něco tak samozřejmého, tak banálního, že to ani za řeč nestojí; každý přece, nebo skoro každý, pracuje, aby se uživil: někdo prodává chleba a rohlíky, vrací drobné s úsměvem „a-deset-je-sto-děkuju-pěkně“, jiný se moří kdoví vlastně proč, aby vyložil rozdíl mezi podmětem a předmětem přímým nebo politickou situaci v Evropě v době sarajevského atentátu. Každý má svou práci, každý má své místo, tak to má být... Ano, tak to má být a tak je to obvyklé... Jenomže potíže je v tom, že Jérômovi nikdy moc nevonělo přizpůsobit se obvyklému: narodil se bez ochranné slupky a nikdy si nedokázal vytyčit přímé trasy, které zajišťují klidný život, nikdy si taky nenašel nějaký všelék, balzám na duši, který by ho zbavil trápení...

„Ty teda nebudeš jíst?...“

„Ale jo, už jdu... Nezlob se!“

Corinna se usměje, obejmě ho kolem krku:

„Vždyť já se nezlobím... Ty mi promiň, co jsem před chvílí řekla... Máš pravdu, tady musíme na práci zapomenout... Když jsme spolu doma, máme prázdniny dál, vid’?“

„Ano,“ povzdychne si, „musíme se snažit, aby byly dál... Pojd’, najíme se.“

Zesílí zvuk stereorádia: svěží sopránový hlas na pozadí symfonického orchestru zaplaví místnost; je to prosté a velkolepé... Corinna s Jérômem se zaposlouchají, už to poznali... ano, je to ono... finále Mahlerovy Čtvrté symfonie... Konečně se uvolní, nechá své trampoty a svá pokoření, ať se rozpustí v nedozírné lázni zvuků... Zapomene, že zrovna obědvá ve svém bytě v Bouffres, že odpoledne musí zpátky do školy, kde bude mít jiné žáky než speciály z osmé E, že si večer bude muset sednout nad sešity, ale nejdřív dojde vyvenčit psa, aby si trochu oddechl.

Mahlerova hudba má takovou sílu, že mu dokáže znovu dodat mízu, životní elán, o nějž přišel příliš záhy. Corinně se vrátila dobrá nálada, vstane a jde pro jídlo, hraje dokonale roli moderní manželky, které se nijak nepřičí jistá věrnost tradicím. Přece by se měl cítit neskonale šťastný! Šťastný, jak mu to naznačuje mile naivní veselí písničky. Tanči, zpívej, pískej na flétnu nebo brnkej na harfu! Víno teče proudem před shovívavým okem Stvořitele a andělé hnětou chléb, nad který není! Bud’ v pokoji na své planetě, žij v míru sám se sebou!...

Čelisti svěráku, v němž se dusil, jako kdyby povolily... čísi neviditelná ruka, ale hebká a vřelá, rozvázala oprátku hořkosti, která ho škrtila... Znovu si povzdychl; tentokrát proto, že je mu fajn: přišel k nim domů mahlerovský ráj a proměnil každý kus nábytku, každý předmět, i ten nejbanálnější. To není Corinna, kdo se točí v kuchyni, kdo skládá špinavé talíře do výlevky, ne, to je svatá Marta, kterou obklopuje průvod andělíčků cukrářičků. Jestlipak umí andělé udělat štrůdl, rahat, čokoládovou vídeňskou katedrálu se šlehačkou?... Píseň doznívá za posledních nebeských záchvěvů... Vstává a jde rádio vypnout: po něčem tak vznešeném nechce nic než ticho laskající uši, ticho, v němž se z něj znovu stane muž stojící pevně na svých nohou, přichystaný do boje... Zavře oči, v duchu se pokouší zachytit nějaké úsměvné nebo utěšující naděje, nějakého nepatrného skromňoučkého štěstí, které

odměruje ty nejubožejší existence. Corinna měla pravdu, člověk nemá své bolesti nebo své potíže vystavovat na odiv, nemá se tvářit jako Mesiáš, kterému se posmívá soldateska; naopak, má si zachovat odstup, smát se své smůle, žertovat. Dokáže to?... Pes mu čumákem vrazil do ruky; a on ho polaská po sametové hlavě, pomuchlá mu pružná ušiska, roztržitě prstem přejede po vlhkém čenichu... No ano, to víš, že se půjdeme na chvilíčku projít, udělá nám to dobře oběma.

...Hlava mu spočívá na rozlehlém koberci a pohled stoupá ke stropu se štukovou výzdobou ze starých časů, který se v přítmí mírně leskne. Jeho zmožené tělo jako by usnulo, aby mohlo nabýt nových sil. Chce mít v sobě prázdno, aby z něj byla jen schránka pokojně ležící na vlněném koberci; ale na zdobeném stropě se ještě míhají stíny žáků osmé E, vizuální odraz dopoledního vyučování. Zanedlouho se do šera místnosti ozve líbezný, tlumený, melodický hlas instruktora jógy, hlas zaplašující odpudivé čmáranice na zdech dne, který se chýlí ke konci. Ale pod přimhouřenými víčky mu stále víří pár ošklivých malých přeludů. Zaplaší je teprve později: až ucítí trýzeň v pozici na výdrž. Tělo bude silnější než dotěrná vzpomínka. Trpět, aby zapomněl, tomu se právě začíná učit.

Čím víc října ubývá, tím jsou „speciálové“ nepozornější. Vydržet dvacet minut nad prací z mluvnice, literatury, slohu se stává výkonem. Patnáct minut před koncem vyučovací hodiny se třídou valí zívání jak vzduté moře. Deset minut před koncem už kde která ruka předbíhá a začíná sklízet; některé stoly jsou už bez knih, bez sešitů a bez tužek. Žvýkačky se pod nosy chlapců a dívek začínají nadouvat do obrovských nemístných bublin. Pět minut před koncem mají některé zvlášť citlivé a zkušené uši dojem, že zaslechly zvonění. Dávají mu to najevo bez dlouhých průtahů: jejich „pane učitel, zvoní!“ přímo vprostředku věty mu pokaždé utne tpec. Už nemá ani sílu ani chuť se rozčilovat. Nadiktuje pár řádků do notýsku, co mají za úkol, což někteří beze studu ignorují. Konečně doopravdy zvoní. Zůstane sám za svým stolem. Uf! Zavře oči: hemží se to mžitkami. Vstane, otevře okno. Čerstvý vzduch mu bičuje rozpálené skráně. „Takhle to dál nejde!“ Tuhle větu si opakuje v každém podobném okamžiku. Dennodenně. A ono to tak jde, dál a dál. A to ještě ani nejsou dušičky!

Předloktím se opírá naplocho o desku leštěného dřeva, tužku v ruce, před sebou sešit, který právě otevřel a do něhož si na první stránku opsal citát z Huxleyho. Vře to v něm moc silně, musí vypustit přetlak na bílé stránky; rozhodl se proto, že si povede kroniku svých „negátorů“, tak totiž nazývá žáky „speciální“ osmé E, kteří negují absolutně všechno a dohánějí ho k zoufalství. „Negátoři“, zní to sice trochu jako aligátoři, ale zdá se mu to případné. Co o nich napíše? Nic neobvyklého, jen co předvádějí jeho zraku a sluchu, o podívané na jejich latentní nepodříditelnost, na jejich nepřizpůsobivost jakémukoli rozumovému řádu, na jejich schopnost pozvolna ubíjet čas nuceně strávený ve škole... Jestlipak by to negátorům lichotilo, kdyby věděli, že jejich francouzštinář tráví dlouhé chvíle tím, že líčí jejich drobné skutky a úkony? Bruno by jistě vyprsknul smíchy a mumlal by si: „Se nedivím, nic jinýho ten blbeček nesvede!“ Didier by procedil mezi zuby: „Mně je to fuk! Ten mě nemůže rozházet!“ A ostatní? Určitě by se jich mezi nimi našlo pár, kterým by to nebylo úplně proti srsti nebo které by to zasáhlo na nejtajnějším citlivém místěčku...

Ale věty se mu tvoří nesnadno, jsou ještě příliš zatížené bezprostřední událostí, po níž dny a paměť ještě neměly čas se usadit, jsou příliš do hloubky rozjitřené, aby se mohly holedbat lehkostí, s níž by si hrot kuličkové tužky zvesela uháněl po papíře. Jérôme zapomněl, že se záští, vztekem a zmatkem v duši nelze psát beztrestně a nevinně; nezbyvá mu než se naučit, jak se odpoutat...

Přestane, zmatený a zaražený jako virtuos, který zahrál falešně, znechuceně si přečte, co napsal, pozvedne zrak k Římu, Benátkám, Istanbulu, dýchá ztěžka, slzy na krajíčku... Nejradši by si vymýšlel, přeháněl, flirtoval s fantastičnem, proměňoval své negátory v draky, skřety, vykreslil je jako zlovolná stvoření útočící na svého rytířského kantora, za něhož se pokládá... Oč by to bylo snazší.

Jednou ráno na něj Didier vyjede s otázkou:

„Nemohli bysme si zahrát nějakou scénku? Nebo nějakou divadelní hru?“

No vida, kousek naděje, světýlko na obzoru v kraji den ze dne temnějším. Večer doma se pod lampou psacího stolu zase vrátí k nepostradatelné „učebnici“. Je to zvláštní, ale Jérôme se nikdy nemohl tak docela smířit s tímhle názvem pro tak krásnou knížku; už když byl gymnazista, vadil mu ten příkaz k učení, který je ve výrazu obsažený.

Tedy zpátky k učebnici... No podívejme... Divadelní hry: *Poznámky k Molièrovu Lakomci*. Molièrův podrobný životopis, který bezpečně není pro jeho osmou E ke čtení. Výňatky z *Lakomce* veškeré žádné. Určitě z komerčních důvodů. Naproti tomu jsou zde tři scénky z Plautovy *Komedie o hrnci*. Proč ne?

Jednou v úterý je nechá číst zmíněně tři výjevy. Druhý, zdá se, vyvolal větší zájem. Je to výstup dvou osob, starého lakomce Eukliona a nestydatého zlomyslného otroka Strobila; vypadá to, že v tom žáci našli zalíbení, a Jérôme ožil: má pocit, že zaznamenal bod. Hlásí se dobrovolníci, výlučně chlapci, že by při příští hodině zkusili scénku zahrát. Svolí s ulehčením, téměř šťastný, znovu se snaží posbírat střípky optimismu. Říká si, že ať jsou žáci jací jsou, nikdy nejsou tak zlí, jak se o nich tvrdí; člověk musí vědět, jak a čím je „chytit“, to je vše. S některými to jde hůř než s jinými, ale na tom zas tolik nesejde.

A znovu je tu úterý, po týdnů otřásaném sliby a výhrůžkami. Když zvládnete jakžtakž pravopis, mluvnici, sloh, bude divadlo. Funguje to napůl. Někteří se sice dají nachytat na vějičku, ale na pohružky nevěří. U jiných je to opačně. Ale nechme toho, bude se zkoušet.

Hodina začíná pořádným mumrajem. Přetahování stolů, dohady kvůli místu: dej bacha, ať ti jednu neubalím! Děvčata nejdou pro ránu daleko, kluky svrbí dlaň. Jérôme si zacpává uši, je zdrcený, příšerně se stydí, když pomyslí na kolegu, který z druhé strany těch zatracených dveří, spojujících – z bezpečnostních důvodů – obě učebny, musí kvůli němu snášet takový kravál. Teď se do toho vloží on z plných plic: malinko se zklidní. První dvojice? A znovu dohadování, jenže tentokrát s nimi udělá krátký proces: nejdříve Didier a François. S pochtečtáváním jdou k tabuli, knihy s sebou. Říkají, že si „scénku zkoušeli“, ale nazpaměť ji neumějí. Nepatrný rozdíl! Pane učitel, dyť toho bylo děsně moc! No dobrá, dobrá, jen ať předvedou, co mohou, co chtějí. Didier hraje Eukliona, François je Strobilus. Když se tak na ně dívá, jak se připravují, pomyslí si, že mají ucházející postavy: Didier je ve svých patnácti pěkně udělaný, ale uchoval si jakousi křehkou štíhlost útlého dětství; má tvář středozemního jižana, zašpičatělou, s černýma živýma očima. Podobá se malým klukům, kteří se flinkají po jihofrancouzských přístavech nebo úzkých uličkách. Kdežto François má v sobě jakési znepokojivé kouzlo, poněkud hermafroditní: bude ideálním představitelem Strobila, otroka lichotnického a zkaženého, mazaného a pokryteckého, který se dovede stejně podrobit, jako být

krutý. Stojí tu proti Didierovi, jednu nohu nonšalantně nakročenou.

Didier netrpělivě přešlapuje. Zdá se, že se těší: bude moci předvést ostatním, hlavně dívkám, co umí. Ze zadní kapsy džínsů vytasí bleskurychlým pohybem hřebínek v červeném pouzdru z umělé hmoty; znovu tasí a pak si pročesává vlnité vlasy. Francois je jako na trní. Ticho! Zařve Jérôme. Tak a jsou připraveni. Pokyne jim, aby začali. V tom okamžiku odloží Didier knihu na nejbližší stůl, tleskne do dlaní a zahlaholí: „Klapka poprvé!“ Jérôme si uvědomí, že si jeho žák ve své osobní obrazotvornosti představuje, jak stojí na pódiu před televizními nebo filmovými kamerami a není nikdo jiný než slavná hvězda. Po nešťastném „oknu“ pravicí znovu uchopí knihu, popadne spoluhráče za límec a spustí plnou parou text, který má před očima: „*Pojd'-sem-červe-který jsi-ted'-vylez-právě-ze-země...*“

Slibný začátek. Zatímco Didier masakruje text, naslouchá François, neustále držení za límec, s úsměvem. Znenadání nastane ticho. Francois civí na Didiera celý vyjevený, a čeká, nikdo neví na co. „Tak co je?“ volají diváci z první řady. „Jo tak!“ Slabounkým, skoro ještě dětským hláskem vykoktá domnělý Strobilus rozpustilým a strojeně roztomilým tónem: „*Co ti je a co chceš po mně, starý, proč mě trápíš, proč? Proč se mnou smýkáš sem a tam a proč mě biješ?*“

Oba dva jsou politováníhodní. Dívky, jimž je od přírody dáno, že musí popichovat, si neodpustí pár uštěpačných poznámek. Ale ti dva lotři v džínsách se dobře baví a Jérôme nemá to srdce je přerušit, dávat jim rady jak na to a co a jak vylepšit. Nač, bože můj? Copak jsou v divadle? Je snad on režisér? V jiné třídě by zcela určitě zasáhl, ale tady... Nechme tomu volný průběh.

Přichází pasáž, kdy se všichni rozchechtají, protože si každý při ní domýšlí své:

Euklio: „Ukaž ruce!“

Strobilus: „Tu máš.“

Smích v obecnstvu. François odloží knihu na stůl v první řadě a napřáhne své krátké ruce počmárané fixem.

Euklio: „Vidím. A kde máš tu třetí?“ Smíchy se mohou potřhat. Častují se pepnými fórký.

Strobilus (který se řehtá): „Ty mi křivdíš...“ Dál je to ještě větší sranda.

Euklio: „Dej sem honem ten svůj plášť, protřepu ho.“

Strobilus: „Jak je libo.“

Euklio: „Co máš pod košilí?“

Strobilus: „Nic, podívej se!“

A to už se chechtají jak blázni: takzvaní herci se smíchy prohýbají, ruce na břichu, jako kdyby je oba najednou přepadla ta nejstrašlivější kolika, jakou kdo kdy viděl. Kluci v první řadě se plácají do stehů: „Ty buzíku, to by se ti líbilo, kouknout se! Co, Françoisi?“ Dívky srazily hlavy vždy dvě a dvě a špitají si neuvěřitelné obscénnosti. Jérôme ať si domyslí.

Na konci výjevu má Euklio vniknout se svým hrncem plným zlata do chrámu Důvěry; pro tuto příležitost je chrámem katedra. Didier se tedy pod ni skrčí na bobek. Strobilus zůstal sám na „jevišti“ a vede svůj monolog: *„Ať zajdu nejstrašnější smrtí, jestliže dnes nějak nenapálím toho lakomce. Ten se již neodváží ukryt zlatu zde: jistě si zlatu odnese a schová je na jiné místo. Pozor! Vrzly dveře...“*

V téže okamžiku se z obecenstva ozvalo mocné prdnutí: teď už jsou úplně bez sebe, třeští, smějí se, div si džínsy nepočurají. Strobilus z toho pláče do knížky. Euklio vyskočil zpod stolu a otevírá okno: zeširoka se rozmachuje pažemi, aby zahnal odpudivý puch. Co se týče Jérôma, stojí nehnutě opřen o stěnu na opačném konci třídy. Je to stejně úplně jedno, protože na něm už teď vůbec nesejde. Jednadvacet negátorů si zcela vystačí; na to, aby se naučili pravidla závodů v prdění, ho nepotřebují, ta znají už z mateřské školky.

Dívá se na hodinky: uběhla víc jak polovina vyučovací doby. Fajn. Nechá je chvíli vyřádit, pomaloučku polehoučku se začíná jásot tišit a zbývají po něm výbuchy smíchu, uslzená víčka, zdušená chichotání. To je přece věc, hrát divadlo!

Na řadě je teď druhá parta. Jsou to Christophe a Pascal, dva hodní, nevýrazní a vážní hoši zastírající své nedostatky ryzí horlivostí, která nemá nic společného se šplhounstvím, za něž by si vysloužili nemilosrdné výprasky o přestávkách. Dá se také rovnou uhodnout, že s nimi bude zábava k ukousání. A doopravdy předčítají střídavě každý svou úlohu s naprostým nedostatkem citu. Po deseti replikách už je nikdo z devatenácti diváků neposlouchá; raději si ve dvojicích či trojicích připomínají krásné okamžiky prožité před chvílí, zatímco ti dva chudinkové deklamují kusy vět monotónními hlasy. Klidně si mohou říkat: „Prohmatej si mě,“ není nebezpečí, že by někoho rozesmáli. Když dojde na vrznutí chrámových dveří, pocítí Jérôme mírné znepokojení. Ale kdepak, všechno probíhá normálně a skončí stejně vlažně, jako

začalo.

Už jen pět minut. Oblékají se. To byla dobrá psina, to divadlo! Jérôme vyzve dobrovolníky, aby se na příští týden naučili role zpaměti, nebo aby se aspoň pokusili zapamatovat si část, že to bude zajímavější pro všechny. Vyvalují na něj oči, jako kdyby řekl kdovíjakou nehoráznost. Ve tvářích jim čte něco na způsob „tomu snad muselo přeskochit, ne... naučit se roli nazpaměť... se zbláznil, my jsme přece speciální třída, víme?“

Dneska ráno odešla Corinna hodně brzy, pracuje na záskok v jedné cestovní kanceláři. Jérôme je na těle i na duchu otupělejší, než kdyby mu bylo tisíc let; každý pohyb ho stojí námahu. Nejdřív musí bolestně ohnout hřbet, aby si z pootevřené ledničky vzal dózu se zrnkovou kávou, potom se musí narovnat, udělat jeden krok ke kuchyňské lince, kde stojí elektrický mlýnek, a vhodit hrst zrněk dovnitř. Když je káva umletá, musí se znovu sehnout, aby vyndal ze skříňky italský kávovar, rozšroubovat ho, naplnit vodou jeho spodní část, mletou kávu nasypat do filtru, pak zase všechno spojit a postavit na plynový sporák. Škrtně sirkou, ta se zlomí, škrtně další, podiví se, že hořák, kolem něhož krouží plamínkem, nevyplazuje své krátké modré jazyky, ztrácí trpělivost... vtom si podle zápachu unikajícího plynu uvědomí, že neotočil správným knoflíkem. Mumlá si pro sebe, že jsou dny, kdy by člověk udělal nejlíp, kdyby zůstal v posteli, a zopakuje úkon, tentokrát s úspěchem...

Už několik týdnů je mu každodenní bytí úmorným bojem proti neviditelné, leč všudypřítomné setrvačnosti. Kdyby ho nepoháněly společenské a služební povinnosti a biologické potřeby, určitě by zůstal ležet, ochable, dokud by si smrt nepřišla... Nalévá si kávu do šálku a klade si otázku, kde se vzala ta jeho celková otupělost, to předčasné zestárnutí. Stalo se mu to už někdy? Má dojem že ne, jak si tak probírá různá období svého života, kdy si myslel, že je naplněn nevyčerpatelnou energií; každodenní činnost mu připadala přirozená, blahodárná, a on byl šťastný, že *dělá*. To sloveso mohlo znamenat stejně dobře překlad jedné stránky ze Seneky, jako zrytí záhonku na zahrádce, anebo pomoc Corinně při výrobě malinko komplikovanějšího moučníku. Večer, když uléhal spokojený s tím, co za den vykonal, si mohl zrekapitulovat činy, jak šly za sebou, a zvážit jejich hmatatelné důsledky... Dneska jsou tyhle doby pro něj dávná minulost. Že by mu jed negá-

torů působil kornatění tepen, ochrnutí nervů, tetanizaci anebo ochromení svalstva? Copak to není kvůli nim, že tak předčasně zestárl? Co to bylo za strašlivý lektvar se zhoubnými účinky, který nevědomky pozřel v těch nekonečných hodinách kolektivního absurda, které s nimi musí protřpět a za které je placený? Ne, nechce věřit na smůlu, na nepřízeň osudu, na imanentní křivdu... Je to jenom přechodná zkouška, nemůže to trvat věčně. Jeho žáci ze speciální osmé E nakonec přece musí pochopit, že mají před sebou muže hodného vážnosti, ochotného jim pomoci, naučit je všemu, co se od něj dá očekávat, muže, který si od nich zaslouží krapet pozornosti. Bodejť, ono se to urovná... Jak to, že se z něho mohl během několika týdnů stát fackovací panák pro pobavení jednadvaceti kluků a holek? Vždyť je to všechno úplný nesmysl... A třeba to ani tak není, třeba je to jenom chiméra...

Vroucí káva do něj znovu vlila důvěru. Ne, nenechá se srazit... Ještě stojí zpříma, díky bohu, a ještě na dlouho. Aspoň doufá. Skly kuchyňského okna pozoruje ranní říjnovou oblohu, která se zvolna slibně zbarvuje do pastelova: nadchází krásný den. Usměje se, myšlenkami přelétne k ostatním třídám, které mu prozatím nezpůsobují žádná zranění. Otevře jedno křídlo okna, z plných plic vdechne svěží vzduch. Ano, všechno je v pořádku. Ještě mu zbývá pár minut, než bude muset jít. Zmáčkne knoflík na tranzistoru, zaposlouchá se do přehledu zpráv a přitom do sebe vhodí poslední hlt kávy.

Nemožná třída. Kolegyně matykářka měla pravdu. Měl ji poslouchat pozorněji, měl se mít na pozoru. Koneckonců to, co prožívá, je vlastně jen spravedlivá odvěta, oplátka za minulost. Copak se sám dřív neusmíval, když se dozvěděl nebo když vytušil, že některému z kolegů dávají žáci zabrat, a nedomníval se v dobré víře kvalifikovaného pedagoga, že si dotyčný nedovedl poradit? Je fakt, že Jérôme patří k tomu rodu, který se nejdřív zasměje, když druhý uklouzne po banánové slupce, a teprve pak si dělá starosti, jestli se dotyčný nezranil. Měl snad pravdu, když věřil, že mu krásný značkový obrázek mladého-dynamického-učitele-který-si-umí-vynutit-pozornost-bez-autoritářství vydrží navždy? Celý ten dar ducha se nakonec scvrkne jako šagrénová kůže: dneska už Jérôme není ani tak mladý, ani tak dynamický, uklouzl po slupce a natáhl se na zem, nos ve smetí. Jen ať si tam zůstane tak dlouho, jak bude potřeba, než si stačí zpytovat svě-

domí, přiznat kajicně vinu, veřejně požádat o odpuštění.

Občas má chuť zařvat, vmést do něčí tváře všechno, co se mu přemílá v mozku a v útrokách. Jenže vůči kolegům by to z jeho strany nevypadalo ani vhodně, ani zvlášť vybraně. Takže si na svou záchranu zvolil pero, ideální zbraň pro muže s bílýma ručkama, jak ho určitě vidí jednadvacet negátorů, protože oni mají tatíky s širokýma prac-kama, řemeslníky, úředníky, tatíky, kteří sázejí do loterie a na koníčky a zalévají to pernodem a pivem s panákem, tatíky, kteří sledují utkání v televizi a vykřikují „gól!“, až se chvějí okenní tabulky. Tedy pero, aneb jeho méně vznešenou náhražku, propisovačku nebo fix.

Rozsvícená lampa na psacím stole, zatímco zbytek místnosti tone v přítmí, vyvolává prchavé mámení, nevyhaslou melancholii: znovu má před sebou časy, kdy se připravoval na zkoušky, četl povinné autory, škrabal básničky na okraje svých poznámek k Ronsardovi nebo Mallarméovi, doby, kdy byl ještě plný velkých nadějí, kdy si myslel, že vyhraje, jestli si toho nacpe spoustu do hlavy, kdy si představoval, že bude učit na univerzitě nebo bude spisovatelem. U nohou mu lehával pes, který jeho pilné bdění doprovázel spravedlivým spánkem zvířete. Bylo mu příjemně pod lampou, v tichu po večeři; myslel na ty, co se dívají na televizi nebo popíjejí v kavárnách, na ty, co mají noční směnu a chystají se vyrazit; tehdy se považoval za šťastlivce – i když bez peněz –, o němž nikdo neví, který je schovaný za světly a stíny města. Slyšel, jak se za stěnou jeho mladá žena odstrojuje, a věděl, že v pozdní hodinu, až ho budou nad řádkami pálit oči, se nakvap svlékne, skočí do postele a přitiskne se k hřejivým oblinám.

Pes je tu pořád, leží mu u nohou. Teď už je to starý pes s hlubokýma a temnýma očima, stříbřitě orámovanýma: dva rybníky v zimě uprostřed březového háje. Ve spaní chrápe a občas ze sna zaskučí. A Jérôme tu sedí nad ním a píše, chrlí na papír veškeré svinstvo, jímž je prosáklý, veškerou špínu, která se mu nalepila na šaty i na kůži za jeden vyučovací den.

Občas už sám sebe nepoznává. Dříve míval přece tak rád dospívající kluky a holky, připadali mu krásní a opravdoví. Jeden rok dostal tak úžasnou třídu, že trávil malé i velké přestávky povídáním s žáky; ve sborovně se stavoval jenom čas od času, aby se podíval na úřední poštu. Jak mu ta doba připadá vzdálená. Teď, jakmile hodina skončí, mizí, co mu nohy stačí, z bitevního pole, v němž je on ten poražený. Moc nechybí a začne po chodbě doopravdy utíkat. Copak se žáci tak

změnili? Změnil se tak on? Copak za sedm let tolik zestárl?

Dneska Corinna zase odešla na celý den, zastavila se pro ni jedna její přítelkyně; vzaly s sebou psa, v přírodě mu bude dobře, prohlásily... Je středa a on neučí. Začal tím, že vstal dost pozdě, jen nerad se vymanil z postele, unavenější než večer. Aby měl lepší svědomí, zapnul rádio, usedl v županu za psací stůl a dvě hodiny opravoval stoh úkolů a dělal přípravy na zbytek týdne. Kolem půl dvanácté si šel udělat oběd ze zásob a z toho, co mu Corinna nachystala do ledničky. Později, když dojedl, dostal znenadání chuť zajít si na káfé někam do středu města. Rychle se oblékl, otočil klíčem v zámku, s rukama zabořenýma v kapsách baloňáku rázně vykročil dlouhými jednotvárnými ulicemi. Po čtvrt hodině se konečně dostal na živější tepny středu města.

Opíral se loktem o pult a malými doušky upíjel vřelou kávu. Teď se před ním otevírá odpoledne, prázdné, šedé, nejisté. Mohl by se zavřít na dvě hodiny do kina, ale nic z programu tohoto týdne se mu nezamlouvá. Rozum mu spíš říká, že by se měl vydat nazpět po té dlouhé cestě, kterou urazil až k pultu, kde utápí svou samotu v cigaretovém kouři a útržcích planých hovorů; že by se měl vrátit domů, znovu usednout za stůl, kde ho čeká práce, kterou nestačil dopoledne dokončit. Ale moc se mu do toho nechce. Z okukování výkladů v obchodní čtvrti se mu dělá nanic; ke všemu je středa den, kdy se všechno žactvo ze školy courá po městě, a při jeho smůle by určitě narazil na někoho z negátorů na špacíru. Ani za nic. Chce si uchovat dojem cizince v neznámém městě, iluzi, že město patří jenom jemu... A tak jde – tentokrát volným krokem – k obytným čtvrtím, tou dobou téměř pustým, kde může stáhnout plamínek zrakového vnímání na nezbytné minimum, aby mu zaručil postup vpřed bez nárazu a bez pádu na chodník, zatímco se myšlenky uchýlily do vnitřních komnat. Kráčí tedy krokem náměstíčníka, jde podél mříží parčíku uprostřed náměstí, přejde jiné náměstí osázené kaštany se žlutnoucím listím, dá se jednou ulicí, ujde asi padesát kroků, zastaví se před otevřenou bránou... Bezděky mířil k místu, kam občas chodívá: ke starému karmelitánskému hřbitovu, jehož celá jedna část, kde se už nějakých čtyřicet let nepochovává, je teď jakousi zvláštní, romanticky laděnou zahradou, obrazem bolu a pomíjivosti, který vyhovuje morbidní náladě chodce jeho ražení.

Jde dál po pískem vysypané cestičce, spatří před sebou první hrob, kvádr z šedého kamene působící velmi tíživě, obehnaný řadou sloupků v okázale neorománském stylu; po deskách se táhne nazelenalý mech, nápis je napůl setřený. O něco dál přetínají výhled vysokánské cypřiše... Jérôme se cítí příjemně cize: klidně by mohl být na italském hřbitově mezi bláznivě barokními náhrobky. Na tomto odlehlem místě, kam už nikdo nechodí, je mu dopřána veškerá volnost: otevře nedoléhající dveře úzké hřbitovní kaple, chvíli rozjímá nad zuráženými zbytky glazované fajánsové kytice, kterými je poseta deska malíckého oltáře z nazelenalé sádky pod rozbitým mozaikovým oknem... Usmívá se... V jiné řadě, na nebezpečně nakloněném náhrobním kameni, až nahoře, klečí lkající anděl, ruce sepjaté v té nejsulpiciovtější poloze; nad ním plují netečná oblaka...

Jérôme znovu uvažuje, proč sem vlastně tak rád chodí. Lidé obyčejně nemívají hřbitovy příliš v oblibě; přicházejí sem jen v stmelech hloučcích dvakrát do roka s květináči s chryzantémami přitisknutými k hrudi, jinak se mu vyhýbají i pohledem, a pokud náhodou nějaký zahlédnou z okna vlaku nebo z auta, otočí hlavu a jsou celí nesví. Je pravda, že často mají proč: hroby jsou ošklivé. Jérôme znovu vidí před sebou hřbitov v Hammametu, lemovaný eukalypty, jen pár set kroků od moře; jenom zvlněná červená půda, těla uložená jedno vedle druhého pod jedním a týmž rubášem, úlomky starých talířů a střepy hliněných nádob označující místo, kde spočívá hlava: úžasně! Na karmelitánském hřbitově se mu líbí, jak se tu okázalý maloměstácký přepych z minula proměnil v potupnou zchátralost, v britké popření všech choutek po materiálním přežití, v naprosté odmítnutí jakéhokoli uctívání mrtvého těla. Většina zdejších náhrobků je z doby před rokem 1900 a víc jak půl století se už neudržují. Z těch honosných staveb, které měly být baštami proti zkáze a zapomnění, jsou dnes také mrtvoly, ohlodané, znetvořené, zohyzdělé. Z některých dokonce nezbyvá než beztvará halda kamení. Prach, všechno je jen prach, ale to jste přece, lidičky, museli slyšet mockrát! A proč si vlastně nezajdete ke karmelitánům rozjímat nad vlastní nicotou?

Pokud jde o Jérôma, ten si je až moc dobře vědom vlastní nicoty: prochází se pokojně mezi jejími symboly s pocitem uspokojení z niterné vazby, která spojuje jeho ponuré myšlenky s melancholickým výsměchem okolí, občas se usměje, protože ví, jak by jeho bloumání mezi rozvalinami hrobů muselo komukoli připadat směšné. Z druhé

strany vysoké zdi k němu vítr přináší tlumenou ozvěnu dopravního ruchu; a nejen to: z jednoho neviditelného okna doléhají k jeho uším pronikavé zvuky elektrofonické kytary; nejspíš nějaký mladíček, který si užívá volné středy tím, že se vyřádí v tvrdém rocku. Posadí se na mechem porostlou desku a několik minut labužnický vychutnává kontrast mezi hudbou a scénérií.

Pak si vzpomene na Paula; na Paula, který byl kdysi jeho přítel, ale který klesl do řad „známých“ a za nímž zajde jednou za dva za tři roky, jenom aby se ujistil, že ještě existuje. Paul také hrával na elektrofonickou kytaru; kolem osmapadesátého devětapadesátého roku jako jeden z prvních vložil veškeré své studentské úspory do poloakustické jazzové kytary a pak slastně a neúnavně vybrnkával stále stejný sled akordů. Jérôme mu jednou pustil rokenrolový singl, který si koupil cestou z gymnázia; protože nesehnal ani Billa Halleyho ani Elvise Presleyho, spokojil se s někým neznámým, nejspíš Francouzem, kdo drsným hlasem vyřvával:

*Rock, rock, k nám všem dnes mluví,
rock, rock, je hit zbrusu nový,
rock, dnes naše jiskra je,
přilétla rovnou z Broadwaye!*

Tyhle úchvatné verše byly jejich radostí, notovali si je sborově za doprovodu Paulovy kytary a Paul na svou dobu trsal úžasně. Byl by z něj rockový hráč, a jaký! Proto se taky stal učitelem. Nějakých deset let ho vídali, jak vede amatérské skupiny, pořádá plesy a dokonce si vydělává slušné peníze, takže vyměnil svou starou poloakustickou kytaru za úplně novou japonskou, tu starou si však nechal a brnkal si na ni doma pro sebe bluesy, když měl zrovna mizernou náladu. Pak přišel rok 68. Paul pověsil kytaru na hřebíček, pustil se do planého řečnění a běhal po městě křížem krážem, přes rameno tašku nacpanou letáky, která ho bouchala do ledvin. To bylo něco pro něj: chtěl dát dohromady Ježíše, Marxe, Freuda a Maa; mezi tuto elitu si beze studu troufl zařadit Boba Dylana, milovaného Elvise i zesnulého Gene Vincenta a Eddieho Cochрана. Dva tři měsíce vdechoval opojný vzduch vrcholků, jenže pak přišel podzim a on se zase snesl dolů do fádnic vůní předměstské čtvrté třídy obecné. Od, té doby se zařadil, zešedl jako listopadová obloha, vyšisoval jako zdi činžáků, začal být stejně

málo zajímavý jako drtivá většina ostatních. A od té doby se také přátelství mezi Paulem a Jérômem zredukovalo na vlídnou lhostejnost.

...Má kliku, Paul je doma; dveře se otevrou: zase obnošené džínsy, světlé vlnité vlasy přes uši, oči jako pomněnky... Oba muži honem uhnou před obvyklými banalitami, jenže se mezi ně vloudí trapné mlčení. Jérôme se cítí nesvůj a lituje, že sem přišel; a tak to riskne:

„A co jinak... ještě hraješ rock?“

V místnosti není po kytáře ani památky.

„Občas ještě jo, ale málokdy... Viděls moji hlavu? Jak mi na ní mizí porost? Za tři čtyři roky to bude pohroma. Dovedeš si mě představit, třeba jenom na pitomým sobotním večírku, v kapele plné mláďat já s palicí jak blbec?... Plešatej rockovej hráč, to je vrchol směšnosti! Kdepak, brácho, ani náhodou... holt jsem si vybral muziku, kde zevnějšek hraje stejnou roli jako kvalita zvuku. A teď si představ, že bych to dělal jako profesionál... Klika, že jsem se držel kantořiny...“

„Hraješ někdy žákům?“

„Ty ses zbláznil, měli by ze mě jediné srandu... a já nejsem placenej za to, aby se bavili na můj účet. Stejně jsem pro ně přestárlej.“

„Je nám stejně, že jo, sedmatřicet?“

„Jo... kdo učí, brzo zestárne. Když to tak vezmeš, tak mně v třinácti čtrnácti připadal nějaký pětatřicátník taky jako dědek.“

Jérôme nechá tenhle hovor plavat, protože se vrací k původním banálnostem, neradostně zjišťuje, že už nemá co říct tomu příliš starému mladíkovi s vysokým čelem, pokleslými rameny, začínajícím panděrem, které si nemilosrdně pěchuje do džínsů... „Nenapíšeš se něčeho?“

„Ne, díky, před chvílí jsem měl kafe.“

„A co žena?“

„Dneska jela na výlet s jednou kamarádkou.“

„No jo... jasně...“

„Jak to, jasně?“

„Ale nic... Jenom jsem chtěl říct, že čas od času není na škodu se sejít se starými kamarády, co? Ženský nakonec nejsou tak důležitý, jak se tvrdí.“

„Ty jseš teď v pohodě?“

„No jo... teď zrovna jo. Klídek. Žádný komplikace.“

„Ale moc vesele nevypadáš... Já vlastně taky ne.“

„Fakt si myslíš, že člověk má proč skákat radostí každý den?“

„Ne, samozřejmě že ne... Já si teď zrovna nevyskakuju... Mám třídu, která mi pije krev... Myslím, že Corinna toho má plný zuby... Prostě žádný růžový dny na obzoru!“

„Nic si z toho nedělej, nech to plavat... Pojd', napijem se... A pak si dáme Graeme Allwrighta... Pamatuješ? *Kdo zdrav chce být, má víno pít...*“

Vrátí se domů a byt je prázdný. Zaboří se do křesla, celý se schoulí do sebe: neměl k Paulovi chodit, ten popílek kamarádství, který se tak přitrouble snažili ruku v ruce rozfoukat, aby se jim rozhořel plamenem, ho jenom uvrhl ještě hloub do jeho trudnomyslné netečnosti. Kde je vůbec Corinna? Proč ještě není doma, když už se začíná stmívat? To přece nemívá ve zvyku. Co to má vůbec znamenat, tenhle výlet s „kamarádkou“? Že by to na něj nahrála? Tajná schůzka! To bude ono, Corinna před ním něco skrývá! A co vůbec Paul myslel tím svým „jasně“, které se honem snažil zamaskovat? Je to celé prapodivné... Jistě, Corinna má všeho dost, má dost jeho, toho smolařského učitýlka se shrbenými rameny, dost toho života bez malérů, ale také bez radosti...

Tupě přechází z jedné místnosti do druhé, ruce má svěšené, vyhlédne ven na ulici, jde zpátky ke knihovně, namátkou sáhne po knížce, otevře ji, znovu ji zavře, pustí rádio, hned nato ho vypne... Lehne si na pohovku, venku se už zatím docela setmělo.

A najednou se v zámku otáčí klíč, oslní ho světlo... „Jé, co tu děláš potmě?“

Corinna má zrůžovělé tváře šťastných lidí. Pes se k Jérômovi radostně lísá, strká mu hlavu mezi kolena. Jérôme se usmívá, omlouvá se... Ale Corinna už neposlouchá, je v kuchyni se svou kamarádkou a obě se činí, aby nachystaly večeři.

Nezbývá mu než usednout za psací stůl, sám se svou úzkostí, že se zítra zase shledá s negátory.

Zopakovali si scénku z *Komedie o hrnci*. Při každé hodině je z toho stejný mumraj. Didier a François se přes opětovné sliby nikdy své role nenaučili. Ale pokaždé musí kamarádům stůj co stůj výstup předvést. Vstanou ze svých míst, klátí se k tabuli, popadnou učitelský stůl každý z jedné strany a mrsknou s ním do kouta a pak s knihou v ruce příšerným způsobem přežvykují Plautův text zároveň se žvýkačkou, o níž se domnívají, že by bylo škoda ji vyplivnout.

Jednoho dne se tak trochu pokusí o „inscenaci“. Mluví o líčení. Briggita a Marie-Pierre se okamžitě usmívají svýma čtyřma očima značky Yves Rocher. První z nich mu nadšeně podává tužku na obočí. Didier nalíčení kategoricky odmítá: jsem snad buzerant nebo co? François je poslušnější, netíží ho utkvělá představa homosexuality jako jeho spolužáka. Jenomže by chtěl tentokrát hrát úlohu starého Eukliona, jen tak pro změnu, a ne pořád Strobila. Jérôme si pomyslí, že mu ta role padne jak hadovi sako, ale nevádí, souhlasí. Tužkou od Marie-Pierre maluje tlusté stylizované vrásky chlapci na čelo, na tváře, kolem úst a očí. Žáci protestují: říkají, že takhle to nejde. „Euklio přece není šašek!“ V životě nevzkročili do divadla, a tak nesnesou nic než úzkostlivě pečlivý realismus televizních seriálů nebo filmů. O nějaké hyperbole jakživo neslyšeli. Co se dá dělat, jdeme na to! Strobilus, Euklio, klapka podesáté! A jedeme. Už to nikoho nezajímá. Žáci si povídají a nadělají víc hluku než ti dva ubozí kejklíři, kteří baví jediné sebe. Sedl si zmoženě do zadní lavice a čeká. Čeká na konec hodiny, na křehké zvonění, které ho vysvobodí. Každé tři čtyři minuty se podívá na hodinky. Chce to pevnou vůli, aby se na ně nedíval ještě častěji. A čím častěji se na ně dívá, tím víc se mu zdá, že čas neubíhá. Říká si, že je bude muset nechávat doma a chodit do školy s holým zápěstím.

Chudinka *Komedie o hrnci*! Poněvadž z hrnce se stal spíš kotel pekelný, jaký bývá znázorněný na tympanonu katedrál. A kdo se v něm škvaří? Samozřejmě on. Do kterého z kruhů pekla to byl vržen? A jakého se dopustil zločinu? Zkouší si vzpomenout, co o tom četl v *Božské komedii*, trochu si tím ukrátí chvíli. Ale málo. „Pane učitel, co teď, oni skončili?“ Hervé ho vytrhl z otupění. Jérôme na něj zřejmě kouká vyjeveně, protože tvář žáka nabyla znepokojeného výrazu. Určitě si o něm myslí, že je blbec. A to je přitom Hervé hodný. Rád by všemu rozuměl, všechno udělal, a dobře. Vždycky se sice strefí vedle, ale Jérôme, aby ho netrápil, mu říká, že je na dobré cestě, a dává mu známky odpovídající lepšímu průměru. Hervé je spokojený. Usmívá se na něj. Tváří se snaživě a o dvě minuty později se baví tím, že krouží pravítkem po lavici tak dlouho, dokud mu za jasného cinkání jak o bohoslužbách neupadne na podlahu. Co teď? Ale jak to má vědět! Jako kdyby v téhle nezvládnutelné třídě – aspoň pro něj – mohl cokoli předvídat nebo mít v úmyslu, kdyby si mohl vytyčit nějaký plán, stanovit postup, vědět, kam došli! Se speciální osmou E jde ode zdi ke zdi. Večer, než ulehne a začne si číst, mu do hlavy stoupá vlna

špatného svědomí: co bude zítra s negátory dělat. Pod čelem mu to zmateně víří. Zuřivě popadne čítanku s vybranými ukázkami, prolisťuje mluvnici, ve sbírce diktátů hmatne po jednom. To už není pedagogika na koleně, to je normální binec. Je z něj mizerný kantor, horší než kdo jiný. Je o tom upřímně a trpce přesvědčený. Pokrčí rameny a nacpe knihy do aktovky, jde si lehnout. Aby si dodal kuráž, říká si, že se sedmou a devátou třídou je to jinak: tam se připravuje na hodiny častokrát s velkým předstihem, chystá slohová cvičení třeba dva měsíce dopředu. Bodejť! Přece nemůže prohrávat na všech kolbištích zároveň!

Prázdniny o svatodušních svátcích. Pochmurná přestávka uprostřed dlouhého prvního konferenčního období. Zbytečné volno. Na dušičky nikdo nikam nejedí, alespoň ne ze čtvrti, kde bydlí Jérôme. Děti se otravují, vysedávají před televizí, burácejí na mopedech ulicemi. Rodiče nadávají na lenochy kantory, kteří nemůžou pracovat víc jak sedm neděl, aby si neudělali týdenní pauzičku: hlavně se nepředřít, zadky mít pěkně uvelebené na židlích a balamutit jim ratolesti! Jérôme bloumá po bytě a lituje, že tenhle týden nejde přidat k letním prázdninám, anebo vánočním; jenomže co naděláš, pedagogika zavazuje, prázdniny nesmějí být moc dlouhé, ale zato mají být často. Je to otázka rytmu pro děti, jak říkají odborníci psycho-pedago-stratégové. A tak se každý podvolí.

Několikrát si vyšel na procházku za podzimního deště. Ne že by ho to těšilo, ale občas se musí vyhrabat z postele, ze sešitů, z knih. Se psem procešávají kraj křížem krážem, procházejí se podél řeky. Ale nemůže se zbavit dotěrné myšlenky: za šest dní, za pět dní, za čtyři dny se znovu setká s negátory. Znovu si stanou tváří v tvář, znovu se rozpoutá nerovný boj. Říká si, že to tentokrát vezme pevně do rukou, využije toho, že je odpočatý, a zahájí frontální útok. Probírá si dokola taktiku, omílá variace. Jde a jde, nevnímá krajinu, nízké nebe nad jezerem, vodní slípky, které se shlukly na protějším travnatém a nízkém břehu.

Chodí sám po městě. Vybírá si úzké uličky staré čtvrti, co nejméně frekventované, kde není nebezpečí, že by potkal nějaké žáky. V takových uličkách nejsou bistra s hracími skříněmi ani obchody s gramofonovými deskami; jenom krásné, tak trochu strojené měšťanské domy ve stylu 18. a 19. století. Tady potkává jen postarší dámy v bé-

žových balonácích; některá si vede pudla nebo jezevčíka. Čím víc se člověk blíží ke katedrále, tím jsou průčelí impozantnější.

Už stoupá schodištěm k jejímu vchodu. Ušetří si pohled na sochy Posledního soudu: našel by tam slavný pekelný kotel – hrnec negátorů. Honem hledá útočiště v útrobách stavby. Má rád atmosféru šedých ponurých dní: panuje tu přítmí bájněho lesa; v dálce u kůru se červenavě lesknou lomené špice mozaikových oken. Vdechuje chladivý vlhký vzduch – vnímá potící se vápenec, tlející kryptu, vyčichlé kadidlo, dřevo prožrané červotočem. Prochází chórovým ochozem a schválně nechává rozeznít své kroky pod klenbami; v tomto ročním období a v tuto hodinu je uvnitř rozlehlé stavby téměř sám. Tolik samoty a krásy ho drtí; jeho maličkost je jenom bezvýznamnou částěčkou, očividně zbytečnou. A protože nic neznamená, jsou jeho svízele jenom prach... Kdyby tak mohl strávit život v těchto lodích, jako netopýr nebo zbloudilý vrabčák!

Zase škola. Chtěl to vzít pevně do rukou. Debakl. Jediná meta: vydržet do vánoc neboli do 20. prosince. Má přejít poušť a jedinou oázou je volno jedenáctého listopadu. No tak, učitelí, jdi a konej svou povinnost, plat' za své omyly a vysluž si svou mzdu za cenu zničených nervů. A jestli se ti to nelíbí, dej výpověď. Pak si sháněj práci, jestli můžeš!

Na konci vyučování je jako raněné zvíře. Jde domů s jedinou touhou: svalit se na gauč, schoulit se do klubíčka, pokusit se na ně nemyslet, zapomenout. Ale nejde to. Negátoři jsou tu, v jeho hlavě, jako užvaněné, dotěrné přízraky; a mít je v hlavě je ještě horší než jim čelit mezi čtyřmi stěnami ve třídě. Pustí si desku a pak další, Schuberta, Beethovena. Není v stavu sdílet tuto hudbu, která mu obvykle dokáže uhranout. Neslyší ani Schuberta, ani Beethovena: slyší *jejich* vřavu, bouchání židlemi, šoupání nohou, šustění mačkaných papírů, *jejich* otřepané vtípky, *jejich* nezdravý smích... Museli by mu utrhnout hlavu a nasadit novou... Zůstane ležet, celý zmalátnělý... Čas plyne... Chtěl by se zvednout, posadit, položit nohy na zem, vstát a jít si uvařit kávu... Ještě to nejde... Odkládá ten okamžik... Až za chvíli... Zatím popustí uzdu fantazii... Sní o škole, kde žáci upnutí v uniformách vyhlíží v sevřených řadách, mlčky, příchod svých učitelů. Po širokém kamenném schodišti sestupují kantoři v černých talárech s měňavými

odlesky. Pravičkou si k hrudi, honosící se dokonalou náprsenkou, tiskne své knihy a svá lejstra; v levé ruce drží krátký kožený bičik. Je všemocným vládcem. Jediným posunkem přikáže třídě, aby vykročila: je slyšet pouze bušení kroků po dlažbě chodby. Zastavit stát přede dveřmi učebny číslo 103. Prochází kolem řady žáků; otevírá dveře. Bradou jim pokyne, aby vstoupili. Zavře dveře za sebou, přistoupí ke katedře; všichni stojí za svými židlemi a čekají v tichosti, začne takto: „Slečny, pánové, dnes se vrátíme k již započatému studiu *Venuše Illské*. Posad'te se!“

Zachvěl se na pohovce... Dala se do něj zima. Přitom v místnosti je nejmíň dvacet stupňů. Znenadání seskočí z pohovky, jde do kuchyně...

Od svých žáků speciální osmé třídy se zatím dozvěděl o značně vysokém stupni vlastní průhlednosti: pro ně není nic než vzduch, bez barvy a bez zápachu. Vpustí je do třídy, oni se posadí kam kdo chce, usedne sám za svůj stůl, nahlédne do třídní knihy, podepíše se. Jsou dny, kdy by nejradši tuhle chvíli protáhl: mlčí, obrací stránky v třídnici, zapíše vyučovanou látku, kterou hodlá v následujících minutách probírat; mohl by takhle pokračovat velmi dlouho, dokud se ho některý z žáků nepřijde zeptat: „Pane učitel, co budu dneska dělat?“ Neruší je, z toho prostého důvodu, že pro ně neexistuje. Je průhledný! Nabízejí si žvýkačky, kradou si penály nebo pravítka, házejí po sobě nadávkami nebo fóry, Didier, jak je zvykem, prochází uličkami, jde si pohovořit se svými věrnými a oddanými spřeženci. Přehání do krajnosti hejskovské kolébání v bocích – přičemž do hejska má ještě daleko –, v puse převaluje žvýkačku jako v těch nejhorších televizních seriálech.

Jérôme ještě chvilku počká. Říká si, že je přece nakonec musí omrzet ten věčný mumraj, že třeba dostanou chuť vyndat z tašek U.S. Army francouzštinu a sešit. Ale kdepak, jsou tu očividně jenom proto, aby zabili hodinu času, než půjdou jinam zabít další hodinu, možná stejně prázdnou jako tahle. Nic naplat, bude se muset do toho pustit: vzhůru do líteho boje, starouši! Otevře knihu na správné stránce, vstane. Stojící učitel má přece jenom větší vrch. Nadme plíce pod bolavými žebry. Konečně spustí:

„Poslyšte, už čekám dobrých pět minut! Snad abychom se dali do práce!“

Vysílají k němu udivené nebo znuděné pohledy, jen neradi začnou s

vybalováním svého harampádí oplývajícího zbytečnými hloupostmi. Trvá jim to, a toho rámusu, co při tom nadělají, v Jérômovi to jen vě.

Kdyby byl sám uprostřed lesa s touhle hordou křiklounů, bylo by mu to více méně fuk. Nechal by je vřískat, lézt po stromech, dělat ty největší vylomeniny. Jenomže tady, ve třídě čerstvě vymalované na bězovo, za dveřmi z lepenky, nalakovanými etruskou červení, je jako na skřipci. Kdyby někdo z vedení školy šel zrovna po chodbě a natáhl uši, okamžitě by mu bylo jasné, jaký má ve třídě randál, a mohl by to klidně vztáhnout na všechny jeho hodiny. A z druhé strany těch zlořečených dveří ho určitě proklíná někdo z kolegů nebo kolegyň, anebo se pár minut dobře baví. Jeho osobní příruční pýcha dostává zabrat. Proklatý hrnec!

III/ ZIMNÍ CESTA

Listopad mu připadá mnohem trpčí, než si vůbec dovedl představit. Strobila a Eukliona odložil do skladiště nepěkných vzpomínek. Teď si vzali na paškál Ionesca, *Chodce ve vzduchu*, prosím pěkně! Před ničím z vybraných ukázek nové vlny necouvnu. Žáci si sami v literární čítance vystrachali dva dlouhé výjevy z této hry, o níž Jérôme ostatně neměl ponětí. Pane učitel, na straně 121, tam je to pěkný, přečtem si

to? Dobrá! Zběžný pohled učitele na ten, jak říkají, pěkný text: podraz! Úlohy pro nějakých deset žáků! Samé kratičké repliky, které se řetězí a střídají v překotném tempu. A navíc tenhle Bérenger, který odlétá do anti-světa, by dokázal probudit i tu nejzatvrzelejší představitost. Dobře, máte ho mít, svého *Chodce ve vzduchu*. Kdo chce hrát? Rolí je tu všehochuť! Bérenger? John Bull? První stará anglická dáma? Druhá stará anglická dáma? První Angličanka? Druhá Angličanka? Joséphina? Martha? Novinář? Malý chlapec?

Charles skočil po novináři. Ta role mu padne jako ulitá. Christophe chce dělat Bérengera: proč mu v tom bránit? Gérard a Bruno budou Angličani. Didier se spokojí s malým chlapcem, který když vidí Bérengera ve vzduchu, volá: *Koule, podívejte koule!*

S děvčaty je to složitější: rvou se o role Angličanek, označovaných jako mladé a bezpochyby okouzlující, ale vehementně odmítají úlohy starých Angličanek. Jelikož se naprosto ztotožňují s postavami, jejichž repliky předčítají, ani je nenapadne představovat si, že se, byť jen na pár minut, proměnily ve stařeny. Taková myšlenka je nesnesitelná: určitě mají před očima své babičky. Zabere to spoustu minut promarněných řečením a vyjednáváním, než se dvě z nich, Nathalie a Sylvie, uvolí propůjčit své hlasy starým Angličankám. Joséphina je také úloha, která se nezdává snadno, ačkoliv se nejedná o starou dámu; potíží je v něčem jiném. Joséphina je žena Bérengera a Bérenger, to je Christophe, hodný, vážný a nevýrazný hoch, na kterém není opravdu nic ze začínajícího playboye nebo školního proutníka: dobrácká růžová tvář s brýlemi pod blondátou kšticí, vzezření hodné strejce rozšafy. Není zrovna ten typ, který by se líbil slečnám ze třídy. Vysoká Marie-Helena s krátkozrakýma gazelíma očima to řekne bez okolků:

„S tím se přece nezahlodím!“

Ostatní ohruňují nos:

„Christophova žena? Co si o mně myslíte?“

Christophe rudne a Jérôme je na rozpacích. Naštěstí situaci nakonec zachrání Brigitta. Brigitta, ta nezviklatelná mezi zviklanými, Brigitta, ta tichá mezi hlučícími a žvanícími, Brigitta, ta milá, mírná, oblá kráska, které kluci přezdívali Jezule. Jérôme jí poděkuje úsměvem. Z velkých modrých očí à la Yves Rocher sklízí kytíčku spiklenecké spoluúčasti: to já vám pro radost, pane učitel, když se s tou třídou tak nazlobíte! Ani si nemusí nic říct, ale Brigitta je jedinou bytostí ve třídě, se kterou může komunikovat...

A jedeme! Všichni herci se seřadili před tabulí, knihy v rukou. Vypadají jako sboroví zpěváci při zkoušce. Ve třídě zbylo jen nějakých deset roztroušených diváků.

„Začněte!“

Christophe se do toho pustí s veškerým svým nemotorným přesvědčením, jakého je schopný:

„Nejdřív to jde těžko a je to únavné, ale čím víc člověk šplhá, tím mu jde šplhání snadněji.“

A hned vyleze na neobsazenou židli, pak na stůl. Nečekané rozehrání role, na které je zřejmě velmi hrdý. Jak ho tak Jérôme vidí hřadovat nahoře, rozkročeného na krátkých nohou nad školní třídnicí – za kterou je ostatně Jérôme odpovědný –, s knihou přitisknutou k hrudi, v postoji poslušného kůrového zpěváčka, neví, jestli se má rozesmát nebo rozčilit. Pomyslí na úžas, který by se zračil ve tváři ředitele či inspektora, kdyby někdo z nich vešel do třídy.

Ostatní pokračují uprostřed mumraje, zamotávají se do replik, protože dva tři šprýmaři přeskočili řádek: Hele, ty blbečku, tohle mám říkat já! Ty seš ale cvok! Přestanou. Start se nezdařil. A nanovo. Christophe neztrácí kuráž, sestoupí ze svého Olympu, pak znovu vzlétne k výšinám stropu pomocí židle postavené na stůl. Z replik je pořádná strkanice, Angličanky mluví zároveň s Angličany, kteří přehlušují hlasy starých anglických dam. Výsledkem je rozpustilá vřava. Pokud jde o „živý jazyk“, tak ten se podařil...

Jérôme toho má dost. Říká si, že zítra jim napaří diktát a prověrku, a pak mu dají na dobrou tři čtvrtě hodinu pokoj. Když nic jiného, aspoň to.

Didier rozvazuje:

„Koulé, podívejte koulé!“

Vříská fistulkou. Všichni vybuchnou smíchy, herci i diváci. A on svou narážku zopakuje podruhé, potřetí. Nikdo už neví, kde vlastně v textu jsou. Najednou v tom kraválu Gérard vykřikne: „Pane učitel, zvoní!“

Všichni si upalují na svá místa sebrat knihy a Jérôme se honem vydá opačným směrem ke svému stolu, aby si spakoval svoje věci. Uf! Zase jedna hodina za námi!

Z listopadu je konečně nebožtík. Nebude po něm truchlit. S prosincem se na obzoru rýsuje řetěz konferencí a za nimi se rozkládá bílá

plán vánočních prázdnin. Negátoři zůstávají nadále stejní: jsou dny, kdy jsou téměř snesitelní, jindy to překračuje všechny meze. Jsou především nepředvídatelní, neodhadnutelní. Den, kdy čeká nejhorší, proběhne téměř bez malérů. Jindy, když si myslí, že budou ucházející, dojde k totálnímu debaklu. Pokaždé je nucen přiznat svou bezmocnost.

Často se nad ránem náhle vytrhne ze spánku a otevře dokořán oči do hluboké tmy, která ho obklopuje. Je mu pod přikrývkou teplo; pomyslí si, že by takhle mohl ležet nekonečně dlouho a těšit se z vědomí odpočinku. Perspektiva nadcházejícího dne se blíží plyšovými kroky, je čím dál vtíravější. Podívá se na světélkující ciferník hodinek: čtvrt na pět. Vzdychne... Strach, že se včas nevzbudí, ho udržuje vzhůru. Musí tedy co nejlépe vyplnit tuto mezeru ve svém časovém rozvrhu, aby znovu načerpal sil, stíhaných osudem. Deset minut, čtvrt hodiny se snaží dýchat zvolna, zhluboka, klidně, ale nemůže se zbavit vzpomínek, dotěrných představ... Doufá, že se mu podaří mít v hlavě naprostou nicotu, ale nejde to...

Pět hodin... Najednou čas ubíhá moc rychle, jakoby bez hmatatelných záchytných bodů v jedolité temnotě, letí jako vlak řítící se nádražími bez zastávky... Rád by vstával plný elánu, začínal den v zářných tóninách *D dur*. Ne, leží dál, bolestínský, ustrašený, dusí se pod měkkým krunýřem tkaniny, neschopný se k čemukoli odhodlat...

Corinna se také probudila, uhodl to, ale nedovedl by říct, podle čeho... Ví, že nespí, že čeká... snad že ji obejmě, že ji sevře do náručí v horku noční postele... Nehýbe se, leží strnule. Od té doby, co díky škole ztratil radost ze života, ho ochromuje jakýsi nevyřčený zákaz. Ne, už si nezaslouží těsnou blízkost Corinny, už nemá právo na výsady, které si bez váhání osoboval ještě před nedávnem. I kdyby nákrásně násilím přinutil svou vůli, tělo by nedokázalo lhát... Je z něj jen hadrovina a měkké piliny uvnitř člověčí kůže.

Ale ona to ještě neví, nechce to pochopit... Její žhnoucí ruka se položí na Jérômovu hrud', vklouzne pod pyžamo, bloudí po pokožce, zvolna se sune dolů podél břicha... Zůstává netečný k těm jemným naléhavým prstům. Jeho tělo se už nezachvěje žádnou radostí. Ruka se omrzele stáhne. Je šest hodin... Už začíná myslet na to, jaký zvolí způsob chování vůči žákům, a na Corinnu vedle zapomíná. Když byl ještě malý kluk, často si namlouval, že jeho postel je jako loď a on že se probudil uprostřed širé vodní pláně. Postel si plula sama po hladině:

s hlavou na polštáři sledoval dráhu oblak nad hlavou. Křik racků mu zněl v uších. A mohlo nastat cokoliv: mohl ztést námořní fregatu, ztroskotat na robinsonovském ostrově, přistát v přístavu cizího města zježeného zvonice, minarety, báními, kopulemi a vížkami. Dneska je postel už jen prokletým korábem, trouchnivějícím uprostřed močálu. Kdyby tak měl Jérôme tyč, o kterou by se mohl ze všech sil opřít a to těžké plavidlo popostrčit; pomaličku by se znovu dostal do živých vod, silných proudů, příznivých větrů... Zaduž, vytoužený vánku, a zanes Jérôma do jiného života!

Taky si pomyslí, že by mohl zavřít oči, usnout a už se neproбудit. Definitivní konec všem útrapám. Vypadá to tak jednoduše. Kdo ho vlastně drží? Corinna? Anebo spíš, co ho vlastně drží? Téměř nic: vzpomínky, které se mísí s vybledlými nadějemi, pomyslení, že ještě nenadešel čas, že se ještě nedostal až na své vlastní dno, že se ještě dobře nezná, aby se mohl s konečnou platností rozloučit sám se sebou. Narcis je ještě trochu zvědavý na svůj odraz.

Jednoho dne, když má nervy napadrt', je v pokušení předat řediteli školy sešit, který si po večerech sepisuje – ne každý večer, zdaleka ne, protože občas nemá dost sil, aby napsal třeba jen pár řádek –, sešit, který není nic jiného než palubní deník učitele v tísni. Vysílaná zpráva je pořád stejná: SOS – neovladatelná třída kapitán přemožen událostmi – co dělat? – očekáváme instrukce.

Je to tak, na lodi už nefunguje nic. Na velitelském stanovišti vládne nepopsatelný brajgl, všechno je vzhůru nohama: disciplinární kormidlo je přetočené, pedagogické řízení poškozené, psychologický radar porouchaný. Loď praská, kde může.

Jenže odpověď na SOS už předem zná: kapitán prokázal svou nezpůsobilost, když není s to rozpoznat typ lodě, která mu byla svěřena, a tak mu nezbyvá než se potápět až do konce června; pokud tou dobou nebude úplně vyřízený, bude mít nárok na velkou záchrannou akci letního slunovratu, ale ne dřív.

Pane bože, co provedl tak hrozného, že se všechno takhle hatí? Přece nemůže být takový neuvěřitelný moula, za třináct let kariéry by si toho všiml! Přece taky míval úspěchy, dostal se ze složitých situací. Tak proč? Proč u těch jednadvaceti žáků, kteří mu ještě před necelými třemi měsíci nepřípadali nebezpečnější než kdokoli jiný, kým se kdy musel zabývat, proč se u nich tak rozbujela netečnost, opovržení, drzost, posměch, agresivita, nenávisť? Proč má nést tenhle trest, o němž

se domníval, že ho na něj seslala nebesa, ale který mnohem pravděpodobněji vzešel z hlubin dělného lidu? Až na malé výjimky pocházejí totiž negátoři z prostých vrstev, a jsou to vyřazené součástky systému, který je vyhmátl v počátku a přesunul na odstavnou kolej, po níž se teď kodrcají. Jérôme pro ně není než zazobanec, jakým se oni nikdy nestanou, i když není o nic líp placený než jejich otcové, i když se narodil ve skrovných poměrech a dětství prožil v jedné z těch přelidněných předměstských čtvrtí. Kvůli tisíci a jednomu blýskavému pozlátku prestiže, které se mu přilepily na kůži a na šaty, kvůli spoustě pestrých konfet, které mu rozsypali na ramena v rozkvetlém průvodu humanitních věd, tu stojí před nimi v hávu vzdělance a intelektuála. Achillova pata, Svatá aliance, *rosa-rosae*, Thaletova věta, tuhle písničku zná víc jak dvacet let. Mezi dvanácti a šestnácti lety ho učitelé vodili z Říma do Jeruzaléma přes Athény ve čtyřech šedých zdech gymnázia: z toho člověk bez úhony nevyjde. Jak by si mohl úplně poctivě rozumět s těmihle dětmi, které jsou tolik jiné, než býval on a než občas bývá i dneska? V jejich věku hltal *Marianiny rozmary*, psal dohromady s jedním spolužákem divadelní adaptaci Exodu, ale neměl ponětí o tom, jak se řídí moped, ani o tajích ženského pohlaví. O prázdninách měl jako jedinou výzbroj dámské jízdní kolo, které mu bohatě stačilo na jeho rozumné eskapády po stinných cestičkách.

Jeho žáci se narodili v tom desítiletí, kdy se země se vši vervou vrhla do postindustriálního třeštění; pro ně jsou supermarkety, hit-parády, barevná televize, výstřednosti reklamy stejně přirozené, jako pro něj byla četba, chůze pěšky nebo střední školství, to školství, které se zdánlivě zpřístupnilo pro všechny. Z této klamně a stěží proniknutelné situace si negátoři vyvodili zcela bezprostřední závěr: podrobují se povinné školní docházce, jako se jejich předchůdci podrobovali v jiné době povinné vojenské službě. A občas se přece frajtrovi musí udělat trošku cirkus, ne? Ten frajtr je v tomto případě Jérôme, poddůstojníček, který je celý nesvůj, protože přišel o svou překrásnou uniformu, divous, co vypadá, že spadl z bůhvíjaké planety, ideální fackovací panák pro tyhle chlapce a dívky, kteří rádi dávají volný průchod svým popudům. Chodec ve vzduchu, cestovatel do země ošklivých barbarů, to je přesně on. Ať si rozmyslí, kam šlápne, terén je plný nástrah, je podminovaný, a on není na takové nebezpečí připravený. Dávej pozor, cestovateli, jestli nechceš skončit lidožroutům v hrnci!

...Den za dnem kráčí po cestě ústupků, ten bůh se svěřenými pažemi. Jakou může představovat autoritu v očích téhle dorůstající mládeže, která uznává pouze diktát fyzické síly, násilnických řečí a pěstí? Nenosí koženou bundu – a i kdyby ji nakrásně nosil, moc by se tím nezměnilo – ani nemá Johnnyho ramena, ani bicepsy jako Cassius, ani se nekolébá v bocích jako zesnulý Elvis. Přiznejme si bez okolků, že je chudinka, bačkora a možná i buzík. Jeho diplom, jeho studia, celý ten honosný raneček univerzitního vzdělání, jaký by tohle mohlo mít smysl pro negátory, kteří nikdy nebudou mít nic jiného než předpotopní závěrečné vysvědčení ze základní školy s nástavbou nebo jeho imitaci? Ta směšná pythická okázalost jim může být ukradená, ty mizerné jiskřičky prýstící z míst vzdálenějších, než je věk jeskyní. Kdyby kopal první ligu nebo měl dan v džudu, anebo i skromněji získal medaili za sportovní rybolov, vyhrával v dostihových sázkách, mohl by aspirovat na malý kousek existence v jejich tlupě: udělali by mu místečko ve svém kruhu, protože „něco dokázal“. Jenomže on nic nedokázal. Za tři měsíce, co se před nimi producíruje, nedokázal než žvanit, psát křídou na tabuli směšné nesmysly, otravovat jim čas slohovými pracemi, rozčilovat se, aniž to mělo větší účinek než muší pšouk. A jako člověk zvyklý stát žákům tváří v tvář? To si taky vyložili po svém: je to bačkora, šašek, chudinka. Co je jim po tom, co jim bude vykládat; slova, kterých užívá, a jsou to přitom slova prostá, nemají pro ně stejný význam jako pro něj. Tak nač se snažit si něco povídat? Nemají ani stejné vidění jako on: jsou ve žhavém věku destruktivního pohledu na svět dospělých; řehtají se, když si vzpomenu na tvář jedné zdejší kantorky, protože podle nich má moc veliký nos, kdežto Jérômovi připadá, že ta žena má půvabné boky, které o to víc vyniknou v kalhotách...

„Myslíš, že ten chlad mezi námi bude trvat ještě dlouho? Co máš vlastně proti mně? Můžeš mi to říct?“

„Nic, vůbec nic... To je tou zimou, školním rokem... Mám to teď těžké, už jsem ti to říkal...“

„Jo tak? A to si jako mám počkat na jarní rovnodennost, než budu smět padnout pánovi do náručí, ne?“

Corinna začíná být jízlivá, kousavá. Jérôme na ni hledí ohromeně. Taky se staví negativně, vůči němu i vůči zlu, které nechce chápat a o němž se on domnívá, že se na něj sesypalo. Nepoznává ženu, o níž

ještě předešlé léto věděl, že ji miluje. V duchu si naříká: proč se kolem člověka musí změnit úplně všechno, dokonce i ti, na nichž jsme si vybudovali svoji totožnost? Corinno, Corinno, setřes to ze sebe, zbav se té ošklivé škrabošky!

„No? Co mi na to řekneš?“

Pokrčí rameny, na znamení, že se z toho chce vyvléknout.

„Tak to tedy ne! To by bylo moc jednoduché! Chci vysvětlení... Že jsi unavený, to беру. Ale že se na mě ani neusměješ; že na mě ani nepromluvíš, že mě už ani neuznáš za hodnou kouska něžnosti, to je mi moc. Zkrátka a dobře jsem pro tebe přestala existovat... Ale pořád ještě jsem dobrá, abych ti vařila a uklízela... Jistě, já přece nejsem kantorka, nejsem takzvaná intelektuálka! Nezdá se ti, že přeháníš?“

„Snad... asi ano... ale nemůžu za to.“

„Dobře. Tak teda poslouchej... Jestli mě nechceš považovat za víc než kus nábytku, budeš si vařit sám. Starej se, milánku. A já vedle tebe nebudu truchlivět z nějaké obětavosti... Jen se potop, můj milý kapitáne, já skočím do prvního záchranného člunu. Rozuměls?“

„Jasně, sakra, že jsem rozuměl! Dej mi pokoj!“

Jérôme zatíná pěsti, skřípe zuby: v hrudi se mu zvedá vlna násilí a on jí není schopen postavit zátaras. Cítí, že v něm žije někdo jiný, jakýsi ochablý, hrubý člověk, schopný uhodit, aby dokázal, že existuje, že má právo na své místo na slunci i v dešti, připravený hryznout, seknout, rozcupovat, co vroucně miloval. Člověk nachystaný vrhnout se do soumraku svého života s hlavou svěšenou – ze zoufalství, z nerozváznosti, z nedostatku odvahy. Nejraději by kolem sebe všechno zbořil, rozbíjel židle o zeď, převrhl stůl, shodil knihy na koberec, ty mizerné knížky, které ho zradily, kvůli kterým věřil ve vybájeného Jérôma Lacqueduca. Před zrcadlem šklebí tvář do příšerných grimas, oči má vypoulené, jazyk vyplazený jako trn uprostřed zejících úst, vlasy naježené. Je tak strašně ošklivý, politováníhodný, směšný! Stydí se, že je z něj takový panák, ale mějte slitování... Ještě by byl čas, aby padl Corinně kolem krku, aby jí řekl, že všechno, co se stalo, je jen noční můra, přestrojená za špatnou veselohru, poslední dětský kousek, který může prominout člověku s pocuchanými nervy, tím spíš, když jí slibuje, že od nynějška jim jeho pracovní starosti nebudou kazit ovzduší soukromého života, že nic, dokonce ani jednadvacet nenesitelných adolescentů, nebude moct narušit jejich pohodu, protože se oba dva rozhodli žít ve společné ochranné bublině. Ano, ještě by

byl čas... Mohl by to udělat, ale neudělá nic. Bublina už dávno praskla a Zlo je svrchovaným pánem.

Snesla se noc. Konečně. Zavře oči a den začíná. Ach jo. Vynořují se obrazy. Z hloubi jeho zdřevěnělého hrdla stoupá bílá pára. Úplně dole je tak hustý porost, že vypadá jako moře z inkoustu. Ale na skalním výběžku, na němž sedí, vane svěží větřík. Vedle něj se uhynulý strom rozmachuje větvemi jako vehementní advokát.

Ne, ne, takhle to nemůže jít dál. Jestli to bude pokračovat, budou ho muset vláčet za všechny čtyři jako odsouzence na smrt, aby ho dotáhli do třídy a mrskli s ním na židli za psací stůl. Už nemůže. Má strach, ano, veliký strach. Strach z negátorů. Je to směšné, zdrcující, žalostné, ale je to tak: má hrozný strach. A z čeho vlastně? Že ho napadnou jinak než slovy? To jistě ne. Ví moc dobře, že nikdy tak daleko nezajdou. Že se mu nevyvede hodina? Nad tím už dávno zlomil hůl ! Tak z čeho? Zkrátka má strach stát sám sobě tváří v tvář, strach z nesnesitelné pravdy, kterou vidí v jednadvaceti ďábelských zrcadlech, strach, že spatří svou nicotnost, svou nemohoucnost, své slabošství. Doposud mu většinou odrážela obraz laskavá zrcadla; když se mu v některých, velmi vzácně, zrcadlil nepříliš lichotivý obrázek, říkal si, že jsou určité pokřivená, že lžou a že pravdu mají ta, která ho ukazují krásného. Jenže teď musí nutně konstatovat, že zrcadla speciální osmé E jsou jednomyslně zajedno: jedna veliká NICKA!

Po návratu ze školy se Jérôme už několik týdnů věnuje novému rituálu: dlouhému a obřadnému mytí rukou. Ne že by měl prsty tak zašpiněné od křídý, která je vždycky trochu moc mastná, nebo od mušinců z plnicích per, jimiž se to u negátorů hemží na arších nebo listech vytržených ze sešitů, zmačkaných a pohozených na podlahu, která vykazuje jistou odpudivou podobnost s okolím odpočívadel podél silnic, zpustošených vykonáváním víkendových potřeb – školní výměšky, vždycky je vysbírá z ohledu na kolegu, který bude mít ve třídě hodinu, a pak jde obě vrchovaté hrstě vysypat do koše na papír. Ne, nesnaží se zbavit materiální špíny, ale jiné špíny, neviditelné, o to však houževnatější: chce ze sebe smýt negátory, svůj každodenní krach, svá ponižující muka. A tak si v konejšivém tichu domova svlékne sako, které přehodí přes opěradlo židle, vyhrne si rukávy ko-

šile, jde do kuchyně a nad výlevkou si začne s maniakální umíněností mydlit ruce, mnout je o sebe, kluzké a uhýbavé jako dvě ryby, pak je dlouze oplachuje pod kohoutkem jak pod vodopádem. Potom je důkladně osuší a jde ke stolu. Na svou omluvu řekne Corinně:

„Ty křídý jsou příšerné!“

„Tak tolik nepiš na tabuli.“

„Hm, jasně... Taky bych do práce nemusel chodit vůbec.“

Didier se kouká nevraživě, ústa zkřivená. Nemůžete mě vyrazit: na to jsou předpisy. Pokaždé to Jérômovi vmete do tváře, když má k němu připomínky nebo výtky. Ten pocit křivdy a zvůle se u něj zrodil znenadání, jednou při hodině slohu. Jérôme využil dvou po sobě jdoucích hodin v úterý dopoledne, naštěstí přerušených velkou přestávkou, a zadal jim písemnou práci. Žádal po nich jedině, aby z paměti a velmi volně převyprávěli zápletku z textu, který společně četli předešlý den. Zpočátku šlo všechno hladce, každý v tichosti ocucával pero nad listem papíru. Ale po půlhodině zahájil Didier nepřátelské akce nejdřív odfrkáváním a potom si na Jérôma vyjel: to se nedá dělat, a proč jim to vlastně neřek předem, a proč se nesměj dívat do knížky, jasně, od včerejška to zapoměli. Jérôme to sice podráždilo, ale nepřekvapilo: včera si všiml, že Didier nesleduje, co čtou; bylo mu jasné, že o dotyčném textu nemůže mít valné ponětí. To dopoledne byl s trpělivostí krapet na štíru: při prvním slovním výpadu ochotně Didierovi znovu vysvětlil, co má dělat. Při druhém mu řekl, aby byl zticha a pracoval jako ostatní. Ale Didier umíněně trval na svém: to se fakt nedá dělat, to jim dává schválně, aby měli špatný známky. Žáci, kteří měli na papíře nanejvýš dva tři řádky, si hned troufli nesměle podpořit jeho námitky: tlumené mručení vzpoury pomalu sílilo. Nakonec se Jérôme, který toho měl až po krk, obrátil na Didiera a rozkřikl se na něj: „Dobře! Ty teda to cvičení nechceš psát! Sebereš si své věci a půjdeš za dveře!“ Didier se mu na okamžik zahleděl upřeně do očí a vypadal nevěřícně. A tak se Jérôme rozlítl. Požádal Christopha, zástupce třídy, ať tam vzpurného žáka dovede. Ten, sinalý vzteky, sebral tašku, vstal a s prásknutím dveřmi opustil třídu. Jérômův projev autority byl však jenom Pyrrhovým vítězstvím: ten den přinesl sice své plody, ale už nazítří bylo ve speciální osmé E nedýchateľno, vzduch byl přesycený nepřátelstvím. Hned od prvních minut vycítil podle šoupání nohou pod stoly, podle věčného štrachání v taškách, že bude čím dál hůř a že důsledky jsou neodvratitelné. Domníval se, že podnikl rozhodný

krok, a ve skutečnosti si jenom podřízl větev, na které seděl, zasáhl vůdce nespokojenců, čímž pořádně rozfoukal válečný oheň celé hordy. A taky hned všichni začali Didierovi pochlebovat, jak kluci, tak holky. Někdo ho má rád, mnozí se ho bojí. A přitom není ani zvlášť velký, ani zvlášť silný, ale v jeho trojúhelníkové tváři matně pleti se zračí výraz jakési zlovůle.

Teď tedy jsou i Bruno, Francois a Gérard rozestavení v první linii a připravení k palbě a doba vyjednávání je završena: budou na zvíře dorážet, dohánět ho k šílenství, pak se stáhnou, aby přenechali Didierovi požitek zasadit ránu z milosti. Učitel je teď v listopadu už otupělý, vrávorá a jednadvacet žáků postupně rozvazuje, mírnější povahy nechají beze všeho jednat ty tvrdé – co jim také zbývá – a jenom dusí smích. Dvě tři dívky jako by si chtěly zachovat určitý odstup od tohoto střetu, nicméně na chrabré bojovníky vrhají obdivné pohledy.

Třída, která se vymkne učiteli z rukou, je něco jako organismus nahlodaný rakovinou; zpočátku lze chorobu s nejvyšší přesností lokalizovat a člověk je upřímně přesvědčený, že ji dokáže potlačit; pak nastane doba, kdy vystrčí svá chapadla pořádně ven z původního ložiska: je třeba jí čelit na všech frontách, jenže už je pozdě, jste obklíčený, sevřený, zdušený. Když už nic nefunguje, měl by člověk učinit onen sebevražedný krok, který udělá konec všemu. Bohužel, jak jste jednou v místě, kde vás platí právě za to, aby – aspoň na oko – fungovala instituce nahlodaná chorobou, pak operace-sebevražda není zrovna to pravé. Občas si Jérôme myslí, že by snad bylo lepší, kdyby popustil uzdu své zběsilé zuřivosti, která v něm kypí, když na konci hodiny v osmé E už prostě tu můru neunes, kdyby si za denního světla troufl na šílený čin, který se den ze dne snaží ve víru svých preludů zaplašit, kdyby popadl jednoho z těch neviňátek mučitelů za hrdlo, za zběsilého řevu ho přitiskl ke zdi a zuřivě mu o ni mlátil hlavou, až by ztratil vědomí. Pokračování je ohromující: vyděšené žáci běží do místnosti pedagogického dozoru, volají pohotovostní policejní oddíl, převážejí ho urychleně na psychiatrickou kliniku atd., atd.

Jenomže v něm pořád ještě sídlí rozumný a rozvážný pán, který mu říká: přece nemáš jen tuhle podělanou třídu! Máš svou odpovědnost ke dvěma zbývajícím! Něco za něco: vykašli se na speciály z osmé E, stejně nemůžeš dělat nic jiného, ale postarej se o sedmičku a devítku a taky o sebe!

Zvuk okovaných bot, který se vynořil odnikud, vymrštil Jérôma z postele, vyrval ho ze spánku štvaného zvířete, zmítaného mlhavými nočními můrami. Vrávoravě zamíří do kuchyně, uvaří si kávu, pustí si tranzistorové rádio; z přehledu zpráv se dozví, že je teprve šest. Co se dá dělat. Zpátky do postele už nepůjde. Za okenním křížem a zavřenými okenicemi na konci chodby je Corinna dál sama pohroužená do spánku, pasažérka na velké zaoceánské posteli. Přes své výhrůžky neutekla. Je na Jérôma i docela vlídná, ale zároveň odměřená, a jako by tu byl nějaký nehmatatelný závoj, který ho dělí od jakéhokoli manželského kontaktu. Tato nezvyklá lhostejnost by stačila, aby se muž znepokojil, kdyby ovšem jeho ostražitost nebyla plně zaměstnaná jinými nutnostmi.

Co si počne s tou hodinou, nešťastně vytrženou ze sebezapomnění? Nic moc. Snídá pomaleji než obvykle, pak jde do koupelny, pečlivě se holí, donekonečna nanáší na pohublé tváře vrstvy mazlavého holicího krému, oplachuje si obličej studenou vodou, zavrtá hlavu do froté ručníku, vstříkne si do dlaní pár kapek vody po holení, svlaží jimi obličej i krk, kartáčuje si vlasy všemi směry, protože slyšel, že to tak dělal ve vězení Wilhelm Reich, pak se přesnými frajerskými pohyby přičísne jako v dobách, kdy byl jen domýšlivý mladíček. Chce být obět, která dělá dojem, je svěží a navoněná, jako ze škatulky, obět třeba i okouzlující, pokud možno jímavá. Chudáček Jérôme, když si myslí, že třída je jeviště, na němž ztělesňuje tragického hrdinu!

Ještě je příliš brzo, ale nevadí, vnoří se do noci... Celý se chvěje zimou, když vchází do školy, ale tam ho vítá přívětivé teplo. Chodby jsou pusté, jsou to dlouhé tunely ticha, jimiž prochází s potěšením. Otevře dveře své třídy, rozsvítí, položí aktovku na stůl, chvilku váhá, jde zhasnout. Teď s rukama v kapsách bloumá uličkami ztemnělé třídy. Oknem vidí v jedné osvětlené učebně v jiném křídle budovy mladou ženu ve světle zeleném plášti, jak zvedá židle na stoly. Pozoruje ji, jak pracuje beze spěchu a bez shonu, a pak si vzpomene, že v jejich dnešním úředním jazyce se této zaměstnankyni neříká „uklízečka“, což je považováno za přezíravé slovo – jako kdyby uklízet bylo něco odpudivého či ponižujícího –, nýbrž že se užívá nabubřelého označení „povrchová údržba“. Je pravda, že práce, kterou vykonává, má co dělat s leštěnými povrchy stolů a podlah z umělých hmot, dveří a okenních tabulí. Takové mladé údržbářce stačí se po všem

jenom sklouznout. Práce je to sice nezajímavá, ale ponechává duchu volnost. Teď už Jérôme lépe chápe, proč má ta žena tvář hladkou jako panenka a proč má tak neproniknutelný úsměv. Na co asi myslí, když zvedá kovové židle jednu po druhé a obrací je vzhůru nohama na stoly, když vytírá pod lavicemi. Co obstará k obědu svým dvěma dětmi, z nichž jedno chodí do školky a druhé do školy? Zvažuje si všechna pro a proti, jestli by neměli s manželem zadělat na třetí? Pak by měli nárok na výhodnou nízkoúrokovou půjčku a mohli by si pořídit rodinný domek s malou parcelou a přestěhovat se ze svého 3 + 1 na sídlišti. Vybrali by si barvu a vzorek tapet, druh dlaždiček a podlahové krytiny. Na stroji by spíchla dvojité záclony. Její muž by měl vyhrazený koutek v garáži na své kutění, kousek zahrádky na okopávání a pěstování zeleniny; domek udržuje manžely na vodítku líp než kravský řetěz. Anebo jestli taky nemyslí na letní prázdniny: v kempinku na pobřeží v Landes, nebo na venkově u manželových rodičů v Poitou? Jo, budou se muset rychle rozhodnout, včas. Jinak to dneska nejde, člověk musí na všechno myslet dopředu: na dovolenou i na práci, na lásku i na nemoc.

Jérôme si povzdechne. Závidí té klidné údržbářce, která se činí v tichu a o samotě, pokojná jako jeptiška, podle všeho šťastná. Jistě, moc si nevydělá... Ale ten klid a mír kolem ní. A on, Jérôme, on je údržbářem čeho? Jistě ne povrchů, spíš toho, co je pod povrchy z masa a kostí, které mu byly svěřeny, té nehmotné reality, kterou nedokonale vyjadřují slova: vědění, kultura, inteligence, uvažování, představivost, intuice. Není to trochu moc honosné? Nebylo by pro něj lepší, kdyby byl údržbářem zevnějšku – tedy také povrchu –, něčeho, co je měřitelné, kvantitativně vyjádřitelné, hmatatelné?

Zvonění ho vytrhne ze zadumání. Pomalými kroky vyjde ze třídy a zamíří do sborovny.

...Ještě pořád je prosinec. Zima a utkvělá myšlenka. Od okamžiku, kdy se ráno vzbudí, mu strach svírá útroby do kleští. Kafe projde dobře, pevná strava mu vázne v krku. Pokouší se roztrhnout uzly, které mu obepínají hrud', zhluboka nadme plíce, napřímí páteř. Na minutku strach uvolní své sevření... a hned nato přitáhne silněji. V břiše je to samé prapodivné dmutí, plynatost, příliv, odliv, víření, horská dráha. Utíká na onu místnost... a vychází z ní s předtuchou, že se tam zanedlouho vrátí. Jo, kdyby to tak věděli negátoři, chechtali by se,

až by jim snad rupla bránice. Gérardovi by to ruplo i jinde, je totiž na slovo vzatý odborník na nemístné žertíky. Didier by metal kozelce, vrhal úšklebky, propukl v uječený jásot. To by bylo radosti! Náš francouzštinář, ten chudáček blbeček, si dělá do kalhot! Nasírá, a sám je posranej! Apoteóza! Po ní opona.

Nejvíc ho udivuje jejich mimořádný potenciál agresivnosti. Když v osm ráno míří do sedmičky nebo devítky a škola moc hlučí, nevyhnutelně pohlédne směrem k speciální osmé E. Zatímco on se ještě neprobíral z noční otupělosti, ještě ho ochromuje úzkost, zimní noc ho ještě vězní ve svém rozespalém tíživém kruhýři, jsou už negátoři, na válečné stezce, jejich bojovnost vrcholí. Ví, že mnozí z nich se určitě dívali na televizi do poslední minuty, že šli pozdě spát, a přitom vstávají v sedm nebo i dřív. A už si tu pobíhají, cloumají sebou navzájem, šťouchají se, tloučou, uskakují, znovu se tloučou, ohýbají se, narovnávají, válí po zemi, vyskakují na nohy. Kluci se řežou mezi sebou, holky se řežou mezi sebou, kluci se řežou s holkami. Člověk by řekl, že se navzájem nemůžou ani cítit, ale jakmile je někdo napadne souhrnně, hned drží při sobě. Mají odporný kořínek!

Při vyučování je to stejné. Když někdo z nich škobrtne na nějaké slabice nebo se přerekne, alespoň půl tuctu žáků se chybučícímu nebo chybučící vysměje. Jsou stejně nemilosrdní mezi sebou, jako jsou nemilosrdní k Jérômovi. Ani ta nejmenší směšnost neunikne jejich kritice. Tito mdlí anebo nepokojní žáci jsou nejstrašlivějšími examinátory, jaké kdy potkal: matoucí paradox. Pro učitele, jímž se přese všechny útrapy snaží být i nadále, je takové ovzduší nedýchatelné: veškerou jeho energii pohlcuje nepřátelské napětí ze strany auditoria. Za těchto podmínek je naprosto neschopný promyslet si, co by měl vyučovat: z předčítaných textů se stávají pouhé vizuální a akustické objekty zbavené veškeré lidskosti, mluvnice není nic než soupis formulí a příkladů stejně otravných jako telefonní seznam. Může se strhat, aby žáky přiměl vyprávět něco písemně, a honem se promění v dohlížitele, jehož starostí je vyřizovat nejnutnější. Den ze dne zabředává stále víc do nesnesitelné absurdity.

Jelikož v sobě nemají ani špetku intelektuální zvědavosti, představuje pro ně školní práce pouhopouhé mechanické provádění zadaného úkolu. Jenomže by ještě potřebovali, aby otázka byla položená takovým způsobem, že by implicitně vyjadřovala i odpověď. Jakou barvu měl bělouš Jindřicha IV. – černou – ryšavou bílou – nehodící se škrt-

něte: přesně takhle si představují, že se jich bude Jérôme ptát. Mimoto se snaží zbavit úkolu co nejrychleji: proto je jim hodina vždycky o jednu až dvě velikosti nadměrná; čtvrt hodiny před koncem podávají učitelé úlohy s úsměvem ulehčení. Zatímco si rovná jejich písemné práce do aktovky, začnou zase s obvyklým rámusením jako svědomité stařenky klábosící po mši. Tahle čtvrthodinka ho ubíjí...

Už ani velká přestávka pro něj nemá příchuť vysvobození. Do sborovny vejde sklíčeně, protože předem ví, že tam nenajde, po čem touží: únik na pár okamžiků, mýtinu uprostřed tísnivého houští, plošinu mezi dvěma propastmi. Připadá mu zvláštní, že školští pracovníci tak málo dbají o svůj oddech přímo na místě, kde odvádějí tak strastiplnou a náročnou dřinu; přece fakt, že si kantor nosí práci taky domů, ještě neznamená, že by se neměl snažit zlepšit si své prostředí ve školní budově. Jérôme vždycky snil o sborovně, která by člověku dala zapomenout na školu, jako si představuje, že se byt ředitele věznice snaží svým uspořádáním, nábytkem, výzdobou, zapomenout na vězeňské prostředí, jehož je součástí. Byla by tu křesla, pohovky se spoustou polštářů, stěny potažené plátěnou nebo papírovou tapetou, květiny, čínské vázy, různé tretky, zkrátka věci zbytečné, ale nezbytné, aby si citlivost člověka vydechla. Místo toho dennodenně naráží na předepsané součásti administrativního zařízení, trubkové židle, niklované věšáky, na věčně holé stěny a prosklené prostory, z nichž čiší chlad i v červnu. Školské prostředí je prostředí studené. Celá „výzdoba“ se omezuje na dvě nástěnky, z nichž jedna je úřední s připíchnutými vyšisovanými obdélníky formátu A4, druhá patří odborům, je plná pestrobarevných, červených, zelených a žlutých vyhlášek. Moc a protimoc; jako ve třídě, boj, střet, polemika. Ale nikdo nepomyslí na odpočinek, na zapomnění, na to, že by svůj pedagogický skafandr mohl nechat v šatně. Že by byl nepatřičnou výjimkou, anomálií, stínem na obraze? Anebo je jediný, kdo strádá v každodenním boji proti žákům zarputilcům? Jediný, kdo má strach? Jediný, kdo je znechucený prací i sám sebou? Jediný, kdo počítá dny, které ho dělí od konečného vysvobození? Jediný, kdo se prodírá houštím nejistot, kdo se brodí močálem nemohoucnosti? Jediný zatracený a jediný, kdo toto zatracení bolestně pociťuje?

Často se pokouší dát tomu, co sám bezděčně nazývá malér, správné proporce. Říká si, že přece žije daleko od válek a útlaků, že se ať chce nebo nechce těší aspoň z minimálního pohodlí, které přináší *french*

way of life, že má stálé místo a je ušetřen útrap nezaměstnanosti. A navíc – svrchovaný přepych – že si najde i čas, aby nad svými smutky meditoval literárním způsobem. Tak co?... Že by tohle všechno nemělo žádný smysl, žádný věcný podklad? Že by jeho utrpení bylo jenom pomyslné? Bohužel ne: šest hodin týdně má schůzku se smrtí, jednadvacet šklebících se hlav mu předvádí ten nejkomičtější tanec kostlivců.

Jednoho večera odejde z domu a ani klíčem v zámku neotočí. Noc bude bezměsíčná a bezhvězdná. S tlukoucím srdcem půjde dolů úzkou, křivolakou, svažující se uličkou, kterou nebude osvětlovat ani jedna pouliční svítlna. Znenadání bude ona stát před ním, nekonečně přítomná, ačkoliv neviditelná. Pozná chvění jejího hedvábného úsměvu. Ohřeje se na její hrudi, na jejích zralých, nikdy nevadnoucích nadrech. Na sklonku zimy jí zemře v náručí, aby se mohl příští jaro znovu narodit.

Nepohodlí vyvolává občas vzpomínky. V životě se tolik nenavzpomínal na svá gymnaziální léta, jako od doby, co je vydán napospas zoufalství. Často se mu stává v hodinách, kdy se prochází, neboť má víc ducha v nohou než za temenem lebky, že mu před očima pozvolna vyvstane staré gymnázium jeho mládí, jako by se budova pomaličku vynořovala z cárů ranních mlh. Omládne o dvacet let a prochází místy, která už neexistují.

Gymnázium, do něhož chodil v padesátých letech, má jen velmi málo společného se školou, kde učí. Lze se vůbec pokoušet o srovnání? Někdy si říká, že ne, ve snaze odolat pomýlenému sklonu srovnávat věci, které nejsou do všech bodů srovnatelné.

Dneska je i střední školství rozseto po předměstích, po čtvrtích určených k přespávání, po sídlišťích se zástavbou paneláků nebo rodinných domků, po nevymezitelných okrajových pásmech, kde město už není opravdu městem a ještě není venkovem a není v něm nic, co by hrálo po těle; jsou to bledé krychle, geometrické výkaly jakéhosi obra technokrata, vypuštěné mezi zelinářské zahrádky a vysokánská kasárna s dostupným nájemným. Pokaždé když se kouká na některou z těch budov, vybaví se mu, co napsal Salvador Dalí o „sebetrestající architektuře“: tady jsou trestáni všichni, žáci i učitelé. Snad proto se mluví o zdemokratizovaném školství? Spousta lidí se domnívá, že

demokracie spočívá v tom, že se kvůli rovnostářství uvrhne národ jako celek do průměrnosti, která předtím tížila jen malou část, místo aby byla snaha tuto malou část z průměrnosti vytáhnout.

Gymnázium, které kdysi navštěvoval, rozkládalo podél jedné úzké tmavé uličky své široké průčelí, jehož sloh ze 17. století dostal značně zabrat za třetí republiky. Vysoká okna v přízemí byla opatřena čtverhranným mřížovím chránícím vstup do krypt a kobek. Když se chtěl člověk dostat dovnitř do dvora, musel si počkat, až otevrou bránu, pak projít pod portálem, který mu dýchl do tváře svůj vlhký dech. Jakmile byly hradby zdolány, začal se život skloňovat v mužském rodě: kromě školnice, ošetřovatelky a několika epizodních postav mladých žen vyučujících angličtinu bylo veškeré učené, bádání se věnující osazenstvo mužského pohlaví. Kantoři byli většinou pánové ve středních letech, tlustí nebo hubení, v antracitových či tmavomodrých oblecích; „vědci“ – matematici, fyzici, přírodovědci – měli v oblibě bílý plášť, a když po jednom nebo ve skupince vylézali za zimního ranního šera z doupěte, ze sborovny, oné nedostupné svatyně svatých, ozbrojovali se hrozivými úhelníky, strach nahánějícími dřevěnými kružidly, dlouhatánskými pravítky. „Literáti“ byli mírumilovnější a spokojovali se s tím, že si s sebou neustále stěhovali veškerou těžkou výzbroj správného humanisty ve starých kožených aktovkách, ošoupanějších než kozí vemeno. Všem těmto poněkud odměřeným pánům, ačkoliv mnozí sami sebe nijak zvlášť vážně nebrali, byl úkol jasný: připravit pro vysoké školy malý zlomek žactva, ten, který jednoho dne nastoupí jako nová směna myslící a řídící elity; méně vynikající žáci – mezi něž patřil Jérôme – nepůjdou na žádnou z prestižních vysokých škol, ale spokojí se s malými provinčními univerzitami, které zásobují gymnázia a školy malých měst malými kantory. Všechno mělo svou logiku: šlo o zachování hierarchie schopností. Učitelé, lidé svobodomyšlní až volnomyšlenkářští, kteří si říkali demokraté, nic nenamítali: stroj, řádně promazávaný, běžel tak hladce, tak pěkně plynule!

Jérôme se připojil k zástupům pánů v antracitu těsně před bouřemi v šedesátém osmém. To už toho ti nešťastníci moc nechápali z oné partiové výprodeje, které se říkalo demokratizace školství. Postupně viděl, jak je nahrazují mládenci s knírem a v manšestrových kalhotách, kteří mu připadali, že přišli rovnou z tajuplných univerzit nacházejících se na náhorních plošinách Larzacu nebo na vysokohorských planinách, a později celé divize mladičkých žen, z nichž některé byly

vlastní dcery starých pánů. Uplynulo několik let; jednoho dne se v tisku dočetl, že došlo k omlazení a feminizaci učitelské profese: ve svých sedmatřiceti letech tedy náleží ke dvěma menšinám: k menšině mužů a k menšině starců. Chudáčkové negátoři, vždyť to vidíte sami, že nepatříte do stejného století jako on: co je mu platné, že si dodneška uchoval mladistvý vzhled, to nestačí, má staré srdce, je z něj paprika z dob před těmi krásnými šedesátými lety, které vám do omrzení omílají v rádiu, z dob před érou Johnnyho a jemu podobných. Byl upjatý mladíček z první A, zachumlaný do svého duffle-coatu, když se ve Francii začalo s tří nebo čtyřletým zpožděním mluvit o jednom mladém americkém krátkozrakém herci, který natočil tři filmy, než se zabil za volantem svého porsche, a pak o jednom z jeho krajanů, který začal zpívat estrádní sladáky s divokou drsností černošských muzikantů. Rock a rebelie bez příčiny se sesypaly na klíčící humanisty, na dozrálé vysokoškolské vzdělance. Snad proto si Jérôme zvykl představovat tvář Jamese Deana na Mussetových ramenou a pokoušel se swingovat tirády z *Bereniky* na melodii *Don't be cruel*.

Tenkrát vytyušil, že se začíná prosazovat nová kultura, kultura, která už nemá mnoho společného s Ciceronem, Descartem nebo Hugem, se všemi těmi lidmi a díly, jimiž ho krmili a nad nimiž chtěli, aby přemýšlel. Stačilo otočit knoflíkem rádia, které vám řeklo: „Ahoj, kamarádi!“, koupit pár časopisů, hlídat plakáty, jestli nepoběží film made in USA. Naučil se tedy žít současně ve dvou oddělených světech: v gymnáziu řečnil u úpatí Kapitolu, na hradbách Tróje, mezi Tigridem a Eufratem; a venku byl někde v Kalifornii nebo v Texasu. Tímto hiátem nijak netrpěl: spontánně si vytvořil jakýsi dvojjazyk a kultura masově sdělovacích prostředků nenarušovala kulturu krásné literatury.

Pro jeho speciální žáky z osmého ročníku je podle něj všechno jinak: přišli do školy nasáklí až do morku kostí substancí vyměšovanou televizí, reklamou, comicsy běžné spotřeby; takže se stali prakticky nepřístupní všemu, co je cizí vymezenému světu, v němž se narodili a vyrostli. Jérôme je prostě cizinec mluvící cizím jazykem o podivných věcech. Zkrátka blbeček. Museli by mít neuvěřitelnou trpělivost, aby mohli vyslechnout řeč cizince, jenomže trpělivost, tu právě nemají. Přicházejí k němu s rukama zaťatýma v pěst: jak jim má vložit do dlaně třeba jen jedno jediné zrnko?

Občas si říká, že když ho oni nedokážou pochopit, když mu nedokážou jít vstříc, měl by se on snažit mluvit jejich jazykem, přiblížit se

jim. Jenže si připomene, že právě o to se tři měsíce velmi nemotorně snažil. A pak, vždycky se bál, aby nezabředl do demagogie, do té neustále nastražené léčky pod kroky kantora: není nic snazšího než hrát před žáky bohorovný klid. Zná tu roli nazpaměť: ale milánkové, vy to přece víte líp než já! Ale ovšem, jistě, co nás za mého mládí učili staří kmetové, to bylo jen pro kočku! A tak já se obracím na vás a vy mi předvedete, jak se má myslet, tak do toho, povídejte, jak vám zobák narostl, jak se trefně říkává, já vás poslouchám! Tímto způsobem se člověk šupem stane instruktorem cvičeného klábosení.

A je to tady! Corinna odešla. Jérôme to poznal okamžitě, jakmile vstoupil do bytu: v místnostech panovalo nezvyklé ticho. Ta myšlenka ho zasáhla jako blesk. Odešla! Ani adresu nenechala, ani kousek papíru na stole s vysvětlením, ani náznak rozloučení. Ještě hůř než že jenom odešla: zmizela, rozplynula se, vypařila. Teď je nadobro uvězněný v samotě, v té opravdové, která následuje po rozchodu, po roztržce. Klesne na židli, pes mu přijde položit hlavu na kolena. Vida, neodvedla si ho s sebou, nechala mu ho, určitě aby mu aspoň někdo zbyl. Všechno je to nesmysl. Pro každodenní několikahodinové šílení, pro únavu, která ho zmáhá, ale která není nevyléčitelná, pro surovost, kterou nedokázal ovládnout... Proč se na jeho hlavu valí tahle potopa? Proč má být prokletý? A kým? Náhle se v něm znovu zrodí naděje: ještě přece nemůže být daleko a pes mu ji pomůže najít, má dobrý nos. Doběhne do ložnice, vyndá ze zásuvky prádelníku šátek, který Corinna často nosí, napřáhne ho ke psu:

„Na! Hledej!“

Pes nastraží uši a upřeně se zahledí Jérômovi do očí. A začne po šátku chňapat s drobným nervózním klapáním čelistí. Jérôme zatáhne za jemnou látku, pes táhne z druhé strany: šátek rupne a jsou z něj vláknité kusy.

„Tak ať!“ zvolá Jérôme a nacpe si do kapsy saka kus, který mu zůstal v ruce, zatímco pes svědomitě cupuje svůj díl umělých vláken. Jde se.

...Na ulici zaváhá, neví přesně kam jít. Pes očichává chodník, zatáhne za vodítko. Jeho pán ho následuje...

Město v zimě v předvánoční čas je jedna z nejstrašlivějších věcí, kterou kdy Jérôme musel snášet: výkladní skříně s pošetilou výzdobou, ozářené, přecpané potravinami, šatstvem, všemi možnými myslitelnými předměty, které lze koupit a darovat, z toho všeho se mu

zvedá žaludek.

V jedné z ulic ve středu města vyvěsili girlandy červených a bílých žárovek; když zvedne hlavu, spatří nad sebou dva kruhy bílých světél, které pravděpodobně mají připomínat rozzářené vánoční koule na větších stromečku: dělí je od sebe podlouhlý tvar znázorněný šňůrou červených žárovek. Rozchechtá se. Koho mohl napadnout takovýhle motiv, který nepředstavuje nic jiného než světélkující penis mezi dvěma sněhovými varlaty? Řehtá se nahlas a říká psovi:

„Koukej, támhle nahoře visí Mikuláš za ptáka!“

Jeden z chodců se za ním s mírným pohoršením otočí. Další do něj vrážejí, protože se zastavil uprostřed chodníku. Je zrovna doba největšího návalu v obchodech a krámcích, za hodinu se zavírá. Možná že zrovna někde nakupuje? A co když se vrátí, neměl by jí dojít koupit nový šátek za ten, co se psem rozcupovali na kousky? Zrovna se chystá zatlačit do těžkých skleněných lítaček obchodního domu, když vrazí do postavy, která je mu důvěrně známá:

„Co tu děláš, a se psem?“

„Ahoj, Paule! Nic, jenom něco sháním!“

„A co sháníš?“

„Šátek... pro Corinnu, která odešla.“

„Cože? To se mi nějak nechce zdát... Brácho, mám dojem, že začínáš mluvit z cesty... Pojď, tamhle kousek dál je jedno bistro...“

Poslušně následuje Paula a najednou si uvědomí, že vlastně nemá žádný nezvratný důkaz, že ho Corinna opustila. Copak se díval do šatníku, jestli si odnesla oblečení? Copak si všiml, jestli ve vestavěné skříni chybějí zavazadla? Co vlastně vůbec ví? Nic. Tak proč si tak postavil hlavu?

„Dvakrát beaujolais!... Bez protestů, po vodě se ti v palici nerozsvítí. Vím, co povídám.“

Jérôme mlčí, poslouchá svého přítele Paula, který se zdá být ve svém živlu:

„Dej klidně na mě, starouši! Pokud jde o trable, na ty já jsem expert! Při všech smůlách, co já kdy měl... z těch bych vysmolil flotilu... kdybych ovšem nějakou měl... A ty tvoje problémy, odpust, ale to zas není taková kláda. Že tě ničí žáci? No tak se na chvíli polož. Určitě by se splašil nějaký doktor přes hlavu, kterej ti to napíše. A vyraž si se ženou, nebo jak chceš. Uvidíš, že všechno půjde líp...“

„To nejde! Dvě ze tří tříd, co mám, fungujou celkem hladce, mám k

nim svoje závazky... Aspoň musím dokončit tohle konferenční období.“

„No jo, jen si hraj na hrdinu, na mučedníka! To už vyšlo z módy, brácho. Já ti teda něco povím! Jseš normální náfuca, kterej nechce přiznat, že je groggy; tobě nestačí, žes dostal nakládačku, ty si koleduješ o další. A já si myslím, že si v tom svém trápení libuješ... Jdi mi někam, ty starej romantiku!“

Jérôme si vzpomíná, jak kdysi četl s rozkoší *Utrpení mladého Werthera* a jak ho těšilo, že se v té morbidní postavě poznává, jak pociťoval opravdovou slast, když byl ztrápený, zoufalý, jak si myslel, že duchovní popáleniny ověncí člověka slávou, pozvednou ho nad obyčejný lid. Ale co to má co dělat s negátory? Copak tady jde o nenaplněnou lásku? Samozřejmě že ne.

Víno, na které je málo zvyklý, utiší jeho rozbolavělý mozek. Jen taktak že tady před Paulem neusne, s pažemi zkříženými na stole. Venku je tma a on myslí na to, že bude muset se psem urazit dlouhou cestu domů, a teprve pak se bude moct svalit na postel... Naštěstí Paul uhodl jeho obavy a nabídl mu, že ho domů zaveze autem.

Jak přecházejí náměstí des Prudhommes směrem k parkovišti, zahledí se Jérôme na vodu prýstící do tří nádrží, kterou reflektory zbarvují do žhavě červené, jasně modré a stříbřitě bílé. Město je ve svátečním, ale on je samá rozjitřená rána.

Dny plynou a podobají se jeden druhému, černé jako nekonečné zimní noci. Občas pochybuje o tom, že nastane znovu jaro, že přijde vzkříšení. Corinna se vrátila ještě týž večer, co podnikl výlet se psem; Jérôme jí o tom nic neřekl; ona sama nepoložila jedinou otázku ohledně rozcupovaného šátku, jehož cáry zůstaly ležet na dlaždičkách v kuchyni.

Vrátil se ke svému sešitu...

Svou prohru ve speciální osmé E snáší tak špatně nejen proto, že v něm dennodenně vzbuzuje novou hořkost, ale také proto, že si uvědomuje směšné meze toho, co dříve se značnou dávkou naivity nazýval svou „profesionální erudicí“. A taky proto, že samovolně dospěl ke srovnání s učiteli, kteří v této třídě vyučují. Až doposud si odmítal připustit, že by v sobě živil sžíravou žárlivost vůči učitelce matematiky, ženě o něco mladší, která nejen že dokázala hned na počátku roku rozpoznat, na jaké cvičiště byla vyslána, ale navíc dovede po-

měrně obstojně zvládnout žáky, s nimiž si on nedokáže poradit. Marná byla snaha vystavět před sebou barikády omluv a výmluv. Samozřejmě že matematik si obvykle získá snáz a rázněji autoritu než učitel literatury: předmět, který vyučuje, nese v sobě jistý odstup vzbuzující bojácný respekt. Ale to přece nestačí.

Vánoce! Vánoce! Ne, to není veselé zvolání, to je jenom výraz politování, že ještě nejsou velikonoce. Ale přece jenom se blíží příměří; a je taky nanejvýš načase, protože je u konce svých sil.

Konference na konci prvního období neproběhla nejhůř; rozhodně líp než očekával. Měl z toho kocovinu a v noci ho tlačila můra, když si pomyslel, jak bude sedět za dlouhým stolem, lokty se bude dotýkat kolegů, a naproti nim – vedení školy, dva členové rodičovského sdružení a hlavně po dvou zástupcích žactva z každé třídy: a celá ta směšná inscenace kvůli tomu, aby byl nucen hovořit vytríbenými slovy, váženými na miligram, o tom bordelu, který mu negátoři týden co týden nachystají. Nikdy není moc příjemné rozvinout svůj kejklířský kobereček na veřejném prostranství a vyložit na něj své neúspěchy: dámy a pánové, pohleďte na notoricky známou neschopnost, která je pro mě příznačná! Jaká hanba svěřit ta milá robátka – a navíc žádné hlupáky! – takovému srábkovi, jako jsem já! Ano! Nakopejte mě do zadku, milé dámy, které zastupujete důstojné spolčené rodiče, naplijte mi do tváře, vážení kolegové, které úpěnlivě prosím o odpuštění za to, že jsem potupil váš ctihodný cech! Zakročte přísně, pane řediteli, napište zprávu ministrovi a sdělte mu, že máte ve svém stádu prašivou ovci. Jak je možné, že to na univerzitách tak flákají a dodávají nám takovéhle kantory? Copak vzdělání, to oni jsou, mají plné kapsy různých vysvědčení a zápočtů, napsali různá pojednání, dílka vyťukaná na stroji, jsou to úplní malí Rolandové Barthové, v roztočném zmenšeném vydání – pokrok nezastavíš –, ale jak jde o to dělat bachaře mezi čtyřmi úplně blbými stěnami ve třídě, hlídat dvacet až třicet lotrů a lotryň, kteří znají mnohem líp karburátor svého mopedu než postavení doplňku ve větě, tak je to v čudu, nejsou lidi!

Ne, takhle to neproběhlo. Byli na něj dokonce i docela přívětiví. Včetně dam z rodičovského sdružení, sedících zpřímá ve svých vlněných úpletech. Jaksi jim všem připadalo, že s osmou E, takzvaně speciální, jsou skutečné problémy. Kolega zeměpisář-dějepisář, s nímž se tu Jérôme setkal poprvé, protože se jejich rozvrhy nikdy časově ne-

kryjí, přišel se svým malým demagogickým příspěvkem. Začal tím, že prohlásil, že do toho nechce vnášet laciné hraní na city, a Jérôme okamžitě pochopil, že přesně to vzápětí udělá. Jistě, vážený kolega také přiznává, že negátoři zdaleka nejsou vynikající, ale jsou tu přece polehčující okolnosti. Doba je plná násilí, že? A co vidí v televizi? A pak, sociální a rodinné prostředí, páni porotci, PROSTŘEDÍ dělá za-traceně moc! Jaké mají výhledy tyhle děti považované za nutné zlo, co čeká tyhle chlapce a děvčata odhozené do odpadní třídy? Nezaměstnanost, anebo ta nejprostřednější a nejbanálnější existence, jakou si dovedeme představit. Tak co?

Tak nic, myslí si Jérôme; má na vybranou ze dvou možností: buď strčí klíč pod rohožku a zdrhne až na Fidži, anebo zůstane a div si plíce nevykřičí na jedenadvacet řvounů, co ho berou do presu. Žádná střední cesta, žádný modus vivendi neexistuje.

Dneska tlustá Sylvie – protože ve třídě jsou dvě, tahle a ještě jedna, skoro až moc velká „intelektuálka“ na tu bandu – neustále Jérôma vyrušovala nemístným pištěním připomínajícím myš drcenou v hmoždíři. Podle jejích protestů za to ona nemůže, můžou za to dva kluci sedící za ní, kteří ji pořád „otravují“. Otravovat znamená u negátorů štípat jí do všech vystouplých masitých částí těla, nebo aspoň do všech, na které dosáhnou. Stejně si o to Sylvie koleduje, když tak oplývá svůdnými zaoblinami nahoře, dole, vepředu, vzadu: úplná cvičná loutka pro náruživce v osahávání a omakávání; není divu, že to má takový účinek na kluky ze třídy, kteří, když na chvíli nechají být své stále stejné sprosté vtípky, vždycky se vrátí ke své hlavní zálibě: k sexu. Ovšem Sylvie na tom má taky svůj podíl, a nemalý, ječí, ještě než ji vůbec štípnou, ustavičně se čertí pro každou maličkost. Pěkná protiva, tahle Sylvie, se svou papulou budoucí matrány obklopené houfem děcek; má malou buclatou ruku, která ale pro ránu nejde daleko a nemilosrdně ji přišije. Ta pochopila, že život je záležitostí ran, které rozdáváme a které schytáváme, a že je lepší být na straně těch, co je rozdávají. Jérôme ji nepovažuje za vyložené tupou, i když zájem, který projevuje o jeho hodiny, je jen velmi mírný. Rád by jí podal možná poslední pomocnou ruku, ale ne před celou třídou; přistoupí k ní a řekne jí:

„Po hodině tu chvílku zůstaneš, potřebuju s tebou mluvit.“

Didier, který všechno slyšel a nenechá si ujít příležitost, se po-

chechtává na své věrné důstojníky Francoise, Bruna a Gérarda:

„Hele, žádost o ruku!“

„Kecáš, na to by se nezmoh... Takovej impotent!“

... Ted', když se všichni vyřítili o přestávce ven, stojí Sylvie sama před Jérômem, ten se posadil na svůj stůl, nohy nechá plandat dolů. V nastálém neobvyklém tichu vylištěné třídy najednou vypadá stydlivě, což kontrastuje s její statnou postavou. Je z ní jen boubelatá snívá holčička, která se tváří nešťastně, protože se bojí, že dostane vyhubováno, a krčí hlavu mezi ramena, jako kdyby jí nad ní mávali dubovou palicí. Jakmile je mimo své obvyklé prostředí, z dosahu negátorů, ztratí všechnu agresivitu, veškerý elán, je jako ryba na suchu.

Jérômův vztek náhle o několik stupňů poklesne. Mluví s ní tlumeným hlasem, oním konvenčním tónem, jehož užívají kantoři na pokárání vzdorovitých žáků; rád by mluvil jinak, ale hrdlo mu nedovolí. Najednou ke svému velkému údivu zjistí, že tlustá Sylvie – sice velmi jemně, ale – pláče. Na svou obranu neřekla téměř nic, ale on tuší, že z jakéhosi instinktivního ostychu skrývá důvody, které si nepřeje odhalit; tak tedy mlčí a myslí na to, že někteří z jeho kolegů by v podobném postavení neváhali nabídnout své služby a zahrát si na psychologa, na hodnou a obětavou sociální pracovníci, jen aby z děvenky vytáhli rozumy, aby jim přiznala všechny své malé i velké maléry; co doma; co tatínek, co maminka, atakdále. Ne, on se chce podřídit zdrženlivosti své žáčky a nade vše mu záleží na tom, aby nerozbil křehké zrcadlo důvěrnosti.

Jenom by rád řekl pár slov na upokojení, protože se domnívá, že nikdy není dobře, když se dospívající a dospělý spolu rozejdou ve zlém; mohl by jí říct, že jeho to taky souží, že jsou dny, kdy by nejradši nechal vyučování vyučováním a šel někam do temného koutku cedit hořké slzy, že dělá, co může, aby při všem tom ponižování zůstal stát vzpřímený a neopouštěl stanoviště... Mohl by... jenže slova nepřicházejí. Upřeně pozoruje Sylvii, jak sklání svou kulatou kudrnatou hlavu: vzhled předčasně vyspělé matróny je pryč, zase je z ní mrňavá holka, která nemá než slzičky, aby vyjádřila svůj zmatek. Jérôme pozvedne ruku... ale zase ji hned stáhne. Málem by zapomněl, kde je, kolik je zrovna hodin, s kým má co do činění, co se od něj očekává, a nerozvázně by byl položil ruku na baculaté ramínko své žáčky, sklonil se nad ni a na čelo jí vtiskl odpouštějící otcovský polibek. To by ovšem byl vrchol! Stačilo by, aby jeden z negátorů vyběhl zpátky do patra a

špehoval je pootevřenými dveřmi, a měl by o reputaci ve škole postaráno: ten pitomec Lacqueduc si nejenom neumí vynutit u žáků kázeň, ale ke všemu o přestávkách balí děvčátka. Matky z rodičovského sdružení by byly bombardovány plamennými telefonickými hovory: jen toho lumpa nahlašte, nestačí, že je neschopný, teď se z něho ještě vyklubal chlípník.

O něco později – Jérôme předvolán do kanceláře ředitele:

„Posad'te se, pane Lacqueducu. Tak podívejte, jedná se o závažnou a choulostivou záležitost. Jistě víte, co mám na mysli, zbytečně to nebudeme rozmazávat, vzdělaný člověk jako vy se jistě vyzná v eufemistickém vyjadřování, že?... Nezdá se vám, že poněkud překračujete svá práva a povinnosti pedagoga? Zapletl jste se do nechutné záležitosti a přivedl mě do překerní situace. Chápete?“

„Ale pane řediteli, já opravdu neměl žádné zlé úmysly... Věřte mi, v současné době mám úplně jiné myšlenky než... už takhle mám dost starostí. Ne, mně jí bylo jenom líto... To bylo z čistě přátelského zánícení, nebo chcete-li z náklonnosti... z otcovské náklonnosti.“

„No jistě, tak to zkuste vysvětlit zástupcům rodičů, a jestli se vám to podaří, můžete si gratulovat!“

„...“

„Co mám dělat, pane učitel?“

Jérôme sebou škubne, zadívá se na Sylvii:

„No... nic... můžeš jít dolů za ostatními.“

Zavírá za sebou dveře třídy, celý roztřesený. „To bylo o chlup!“ mumlá si. „Budu se muset kontrolovat, nemůžu se takhle zasnít, když mám být bdělý; nejsem tady od toho, abych jim dělal hodného strýčka; ostatně žádné interní nařízení neříká, že by pedagog měl své lkající žactvo utěšovat laskáním – byť ve vsí cudnosti. Já zapomněl, že je válka!“

Poslední den konferenčního období. Poslední hodina s negátory. Konec jedné noční můry? Ne, je to horší než konec noční můry, protože ví, že muka začnou nanovo, kdežto na konci zlého snu má pocit osvobození.

„Pane učitel, můžu si dělat, co chcem, když je poslední den?“

Klidně, jen ať si dělají, co chtějí, a jemu ať dají pokoj! Jenom ať už na ně nemusí koukat, hlídat je, mluvit k nim. Ať si vegetují ve svém světě rámusu a rozruchu a jeho ať nechají v ochranné bublině. Ať ho

zapomenou tam, kde měl zůstat navždycky.

Chodí si, kam se jim zamane, shlukují se po třech, po čtyřech, vykládají si mezi sebou, je na nich vidět, jak jsou celí šťastní, že se jim podařilo projednou legálně uniknout všem školním nátlakům. Sám za svým stolem rýsuje linky oddělující poznámky v třídní knize o probírané látce, které tam zanašel každý den; vypůjčil si pravítko od Pascala a tělem i duší se oddává tomuto úřednickému a nevýznamnému úkolu. Při něm mu aspoň nehrozí žádné nebezpečí. A tak rýsuje linky s pečlivostí, kterou by za jiných okolností vynakládal na přípravu textu k předčítání. V jednom okamžiku mu bleskne hlavou: kdyby mu navrhli, aby ve škole uklízel místo učení ve speciální osmé E, z celého srdce by souhlasil. Vážně, na místě: hadr na podlahu, smeták, houbu, prachovku, ten skvělý vysavač, který klouže nehlukně a spolyká všechno, i vodu, ano, cokoliv, raději než tohle strašlivé střetávání se zakuklenou brutalitou, než tahle příšerná setkání s proradnou mládeží, která ho zradila, která pošlapala jeho podzimní kvítí a na blahosklonnost odpověděla potupou. Radši prach a špínu, zmačkané, roztrhané papíry na zelenkavých dlaždicích z umělé hmoty než ošidné tváře a hlasy.

Slyší je, jak se smějí nebo jak si nadávají. Zvedne oči nad třídní knihu a vidí, že si zorganizovali turnaj v přetlačování. To je panečku něco! Hned se ukáže převaha fyzické síly nad mocí rozumu a vnímavosti. Je to jejich způsob, jak mu předvést, že jsou možná lajdáci – což je ovšem slovo příliš vyšlé z módy, aby je dokázalo označit –, ale zato žádná ořezávátka. V životě se uhájí svými bicepsy, děvčata stejně jako kluci. Dlouhý Bruno má blaženě slastný výraz: vyhrnul si pravý rukáv svého vyrudlého svetru a koutkem oka pozoruje, jak se mu bledý sval napíná. Zatíná zuby; jeho protivníkem je rozumí se samo sebou Didier, ten kohoutek s jedovatými ostruhami. Gérard, zanícený divák, vtipkuje obvyklým způsobem: „Tak už si prdni, jseš celej rudej!“ Děvčata vyprsknou smíchy, dokonce i tlustá Sylvie, která si tentokrát radši drží svou khaki tašku na kolenou ze strachu, aby jí ji někdo při vyučování neotočil. Dívky se do přetlačování zapojily také: nerozhodná Marie-Helena bojuje s Brigittou alias Jezule. Pustily se do toho se vší vervou, jako kluci. Jejich bicepsy nejsou o nic méně napjaté ani méně vystouplé. Holky jako lusk!

Jérôme neochvějně linkuje do otevřené třídnice. Ví moc dobře, že musí vypadat jako pitomec, ale v jeho situaci, co na tom záleží? Ke

stolu znenadání přistoupí Bruno:

„Pane učitel, nechcete to zkusit s náma?“

A přes rty mu při tom přelétne dvojsmyslný úsměv, který ovšem Jérôme bez námahy rozluští: my ti to dáme sežrat, ty nedomrlej učitýlku, kterej tak maximálně zvládneš obracet stránky v knížce. Dokonce dodává:

„Já se přetlačuju i s tátou, kterému je padesát jedna, a někdy mě i porazí!“

Vidí mu až do ledví, tomuhle Brunovi. V jiných dobách by byl možná hozenou rukavicí zvedl, ale při své momentální podrážděnosti a sklíčenosti ví až moc dobře, jak z něj tohle předlouhé konferenční období vysálo veškerou mízu a energii, že nedokáže žádnému protivníkovi vzdorovat víc jak dvacet vteřin. Takovou radost těmhle vybičovaným negátorům neudělá, těm Didierům, Brunům, Gérardům, Françoisům a spol. To by bylo roztomilé nové téma na legrácky o vánočních prázdninách. A pak, nechce, aby to vypadalo, že jim skočil na špek, že se s nimi pakuje, potom co vedl marný boj, že ty tři měsíce hloupostí, zmatků, absurdit smyje houbou. Poražen ano, pokořen ne!

Ať mu ten nafoukaný pacholek políbí šos, a on, chudinka učitýlek, si bude dál linkovat!

Bruno v mžiku pochopil; v tomhle mu to celkem zapaluje. Úsměv se mu ještě víc rozzářil. „Nechce,“ jde říct ostatním, kteří přijmou novinku s chechtáním. A znovu začnou sami mezi sebou. Aby byl ten svátek peprnější, uspořádají smíšené zápasy; a některá děvčata vítězí, což dopálí dva tři pyšné samečky, kteří jsou přesvědčení, že veškerá síla se hromadí ve varlatech.

„Zvoní!“ Dolinkoval. Žáci zmizeli rychlostí blesku, stoly a židle nechali v úděsném nepořádku. Z úcty ke kolegovi, který sem přijde po něm, nebo ze studu před ním, poklidí trochu třídu, která je konečně prázdná a tichá. Jedno konferenční období za námi! Jenom jedno! Jak to přežije s touhle nemocí do konce června?

IV/ ČETNÍK

Na stupních dřevěného schodiště se až do prvního poschodí kupí krabice, všechny se stejným lékem: Nutriol, nebo tak nějak; je jich tam několik desítek a Corinna s Jérômem si říkají, co s tím vším bude paní Citraillesová dělat.

Stará dáma jim třaslavým hlasem říká, aby si otevřeli dveře obývacího pokoje: leží na pohovce poblíž šeredného kusu nábytku, na kterém má telefon.

„Vidíte, letos mi ten rok špatně začíná... Je konec... Už nemůžu nic pozřít, vůbec nic, a tak mi doktor, který se tu stavil předevcírem, přepsal ty krabice, mají mě živit místo potravy... Určitě jste je viděli, poslíček z lékárny je složil na schodech... Takhle to se mnou vypadá... Co se dá dělat, život mám za sebou... ještě jsem sice tady, takže neskončil, ale mám ho za sebou... A co vy, jak se daří?“

Nevědí dobře, co odpovědět té staré paní, která je mnohem víc než jednou nohou v hrobě: mají jí popřát k Novému roku, jako se to dělává – ale co popřát? Zdraví? Lehkou a bezbolestnou smrt? –, mají před ní mluvit o nevraživosti, která mezi nimi houstne, o neuróze, do níž Jérôme zabředá? Může ještě paní Citraillesová se zájmem pohlédnout na to ubohé pozemské hemžení? V ní už vyhaslo všechno, až na slova: neúnavně vede dál svůj odvěký monolog, v němž skrovné vzpomínky jsou vytlačovány nářkem nad neduhy vysokého věku. Jestlipak je věřící? Na stěně v ložnici zahlédli pootevřenými dveřmi nad hlavou lůžka krucifix. Přitom ale o náboženství nepadla zmínka, ani o „onom světě“; Jérôme si vzpomíná, že kdysi dávala zřetelně

najevo značnou úctu vůči kněžím a že se její výroky hemžily samým „velebňákem... pan farář... kanovník ten a ten“... Dnes, před branami smrti, rozvíjí paní Citraillesová jen planý hovor o nesnázích nadbytečného a obtížného života, ale k ledově čistému řezu žiletkou, který by přetrhl nit, se nedokáže rozhodnout. Slovo „doktor“ se jí neustále vrací na rty; stal se jedinou důležitou osobou na té poslední přímé trati, na níž přešlapuje na místě, je jediný, kdo jí může nařizovat, co by měla dělat: má se vyživovat přípravkem, který jí předepsal, odpočívat, polehávat, ale ne příliš, pocházet trochu po bytě, brát si večer jeden až dva prášky na spaní, další si vzít v noci, pokud neusne anebo jestliže se probudí kolem jedné, druhé hodiny ranní.

„Paní Citraillesová; my jsme vám přišli popřát k Novému roku a...“

Rukou udělá unavený pohyb, mluví ještě tišeji a pomaleji než obvykle:

„Děkuji, je to od vás obou moc milé, ale letos se celého roku nedožiju... Na tom není nic strašného, nemyslete... Vždyť jsem už přežila manžela o patnáct let... nemám si nač stěžovat... Jenom kdybych v noci mohla spát...“

Jérôme pozoruje oknem bledý lednový jas. Trápit se s žáky, dokud z něj nebude starý pán, který netouží po ničem než po smrti: to by znamenalo nic nepochopit! Jestli tohle má být jeho osud, pak ho rodiče radši ani neměli přivést na svět. Jenže šlo by to vůbec? Nebylo někde stanoveno, někde v neproniknutelných tajích genetiky a kosmu, že se dotyčný Jérôme Lacqueduc má narodit, vystudovat, stát se učitelem a být vydán napospas mládeži na scetí?

„Letošní podzim jste se moc často neukázali,“ vyčítá chabě stará paní... „Většinou jste se vždycky přišli podívat, jak vypadá zahrada, a já vám ukazovala poslední růžičky, úrodu kdoulí...“

„Letos to všechno nějak neklape,“ omlouvá se Jérôme. „Mám žáky, kteří mě snad přivedou do blázince...“

„To za mých časů,“ povzdychne si ona, „za mých časů...“

Jérôme zná pokračování nazpaměť: ano, za jejích časů paní učitelé v černých oblýskaných sakách hřímali z katedry na žactvo sedící jako přibité, klepali kovovým nebo dřevěným pravítkem přes všech pět natažených prstů předložených bez reptání, tenkrát se učily nazpaměť básničky, které stará generace dodneška občas recituje, dovedly se oddrmolit kraje-krajská města-okresy po pořádku i na přeskáčku, byla to úžasná školská kasárna zřízená ministerstvem školství, z nichž pro-

stý lid vycházel ve dvanácti letech, nicméně byl schopný napsat dopis správnou francouzštinou bez pravopisných chyb... Ano, to všechno ví; co na to říct? Nechá paní Citraillesovou, ať se natírá balzámem pomínulé slávy, jestli jí to pomůže při umírání.

„Tak my budeme muset jít,“ oznamuje Corinna a zvedá se.

„Cestu znáte... Až sejdete dolů, nezapomeňte zhasnout světlo na schodech a hlavně za sebou dobře přibouchněte dveře. Člověk nikdy neví, někdo by se sem mohl vloupat... Já vím, že tam musím, ale ne zavražděná.“

„Jistě, jistě, nedělejte si starosti.“

„A přijďte se na mě zase brzy podívat... Víte, ta výživa v prášku, to je sice hezké, ale mládí to nevrátí...“

...

Venku na chodníku se Jérôme chvěje v kabátě, přestože slunce metá na ulici své paprsky.

„Corinno, jeď autem, jestli chceš... Já půjdu domů pěšky. To mě zahřeje.“

„Ale proč? Co je ti?“

„Jenom to, že mi je teprve sedmatřicet, že mám dvě provozuschopné nohy a že jich chci občas používat, dokud není pozdě! Chápeš?“

„No dobře, dobře, nerozčiluj se... Hezky se projdi.“

Jde tedy sám ulicemi na sklonku tohoto odpoledne, ledově zářivého jako diamant. Před výlohou jednoho kadeřnictví, kde se nechávají česat fešandy vysokého ranku, vidí muže, slabomyslného padesátiletého hošíka, jak fascinovaně zírá na taneční kreace čist'oulinkých kadeřnic, jako dítě na televizní obrazovku.

Pár okamžiků nato vchází do katedrály hlavní bránou, otevřenou dokořán planoucím slunci, které se kloní k západu; kráčí příšeřím chrámové lodi: stále stejná chmurná atmosféra. Před hlavním oltářem čtyři nakřivo postavené svíce: vše, co zbývá z obřadu zvaného smuteční.

Únor. Třeskatá zima. Ale večery se prodlužují, rána prosvětlují: příslib ráje na zemi. Vrátil se k pomuchlanému, počmáranému sešitu, který ležel měsíc ladem.

Leden byl příšerný. Neměl sílu ho vylíčit. Předtím byly vánoční prázdniny, které prožil jako děsivou přestávku před dalším natahová-

ním na skřípec: tvrdý spánek přerušovaný ponurými dny promrhanými v lenošení bez potěchy. Na Nový rok ještě nikdy nechutnalo šampaňské tak hořce.

Leden byl jedna dlouhá agónie, kterou přežil díky nedělím, volným středám, nocím. Poslední středu v měsíci zašel k lékaři: byl na dně. Ten dobrý muž nemohl moc dělat; pro všechny případy mu předepsal uklidňující lék a týden neschopnosti. Během těch sedmi dnů měl konečně pocit, že jsou prázdniny. Ve čtvrtek ráno se probudil v sedm hodin a okamžitě pomyslel na negátory, kterým zanedlouho oznámí jeho nepřítomnost až do příštího pátku: blahem bez sebe! A on si zase vychutná slasti postele: stráví sedm dní v ložnici, bude se šourat po bytě v bačkorách, číst, poslouchat hudbu. Vstal a teď se probírá zanedbanými políčkami knihovny; vrátil se na kutě se *Sestrami Rondoliovými*. Znovu začal žít. Odpoledne se plný elánu posadil za psací stůl. Konečně zase otevřel sešit...

Psát, k čemu to vede? Jeho k ničemu samozřejmě. Ale když píše, je přesvědčený, že něčím hýbe. Čím? To nedokáže tak přesně říct. Má jenom dojem, že po kolejnicích stejně neviditelných jako rovník tlačí vozík, který je třeba dovézt na místo určení.

Únor, ještě pořád. Začal znovu učit. Bez nadšení, ale s menšími obavami, než očekával. Má pocit lehčích ramenou, jako kdyby negátoři míň vážili. Že by taky ztratili něco ze své podstaty během těch sedmi dnů, kdy pauzíroval? Možná je to příslibem jara spojeným s účinky drogy, že se zčásti zbavil své tíživé úzkosti. A pak, údobí nemilých překvapení a rozčarování už má za sebou: žákům se podařilo ztést horu a dosáhnout vrcholku, nemůžou být horší, než byli. Pro Jérôma to znamená nadále je snášet, ale už nikoli se záchvěvy hrůzy a odporu poznávat. Má je přečtené, těch jednadvacet neřádů, alespoň pokud jde o chování k němu: jejich ksichty, jejich škrabopis, jejich vylomeniny, jejich břídlilství, jejich slabiny i jejich sílu. Bohužel mu tyto poznatky založené na zkušenosti nejsou k ničemu: nemůže z nich vyvodit žádný účinný zákrok, je to jen ubohoučká moudrost z milosti. A je vůbec čemu se divit? Víc jak dvanáct let řemesla mu nepřineslo nic, je to jen dvanáct let omylů a nahromaděné rutiny. Jeden čas se domníval, že se něčemu naučil, ale dneska ví, že nic neví. Před žáky – a před speciální osmou E zvlášť – stojí se stejně holýma rukama jako první den, kdy vešel do třídy a už se neposadil do lavice, nýbrž zasedl

za katedru. Učitel je nahý. Tuhle oslňující pravdu mu museli vyjevit žáci známí svými chabými znalostmi a nikoli chytří přičinliví žáci, s nimiž měl co do činění dřív. Pěkný paradox. Skvělá lekce.

Ale snad už není tak úplně nahý jako první den. Kůži má určitě otužilejší, ošlehanou a jakoby tužší, vytvořil se mu na ní tenký ochranný krunýř. Důkazem je, že přežil tu dlouhotrvající mizérii. S bolestí si vzpomene na mladého gymnaziálního učitele, který si pustil plyn hned první rok, kdy učil, protože nedokázal spolknout první hořkou pilulku zklamání; první facka, první plivnutí do tváře mu byly osudné: měl ještě kůži příliš jemnou. Vzpomíná si také na suplujícího kantora, který vyskočil z okna svého pokoje na dvůr školy, v níž si vytrpěl své, na dívku v dočasném pracovním poměru, která si také vzala život po několika týdnech vyučování, aby se nemusela dál škvařit v beznaději s žáky horšími než negátoři, zatímco ve vedlejší místnosti dávali soudruzi z odborové organizace hlasovat o nějakých návrzích.

Ve škole, kde učí, je odborová organizace ztělesňovaná Jeanne Sebourgovou, vysokou třicátnicí, jejíž Mélisandina kštica jí spadá na šedý, staromladý, bezpohlavní oděv: je nesmlouvavá a tvrdá, přesvědčená funkcionářka, lepička plakátů, šířitelka petic, vestálka revoluční víry, živoucí příslib zítřků pějících v *C dur*, žena, jejíž oči hledí do daleka, ale nikdy nedokázaly správně zaostřit, aby si v oválu zrcadla všimla, že mohla být hezká. Je obratný řečník a mnohem snadněji a lehčeji přijde na globální řešení obecných problémů, než by dokázala najít lék nebo útěchu na bídné strasti osobní, na každodenní bolesti. Dělá do kolektivu, ne do soukromí.

Kdyby si jí Jérôme postěžoval na negátory, co by mu asi tak odpověděla?

„Jsi snad ty, Lacqueducu, symbolem palčivého údělu pedagoga? Nejsi? Tak teda buď zticha... Jestli na ty své problémy zařveš, to bude jiná... Zveřejníme to. Budeš mít možná nárok na parádní pohřeb a perfektní demonstraci. Půjdemo i do stávky – jednodenní, to stačí, nic se nesmí přehánět! –, a jenom kvůli tobě. Člověk musí trpět, milánku, aby si vysloužil mučednickou korunu.“

„Správně, soudružko Sebourgová, nejsem ani symbol ani mučedník, jsem normální moula, což je trochu rozdíl. Nedělám čest našemu povolání a navíc mám ten zlozvyk, že samostatně přemýšlím. Nediskutuju demokraticky o svých problémech s kolegy, nevyměňuju si s nimi názory, ani nápad. Zato bych ale s radostí vyměnil speciální osmou E

za jinou třídu... Ano, já vím, že nejsem moc duchaplný. A pořád všechno přemílám dokola. Jsem individualista, zpátečník, do sebe zahleděný ješita!“

Ale no tak, být takhle nespravedlivý a proradný: copak může Sebourgová všechno uhodnout, když jí neřekl slovo o situaci, v níž se zmítá? Jak to má poznat? Podle jeho vyděšeného pohledu, který mívá po ránu? To by jí ovšem něco muselo napovědět, že se mu má podívat do očí. Podle halasu, který vychází zpoza dveří třídy, v níž je zavřený s negátory? Ale ona přece nebloumá po chodbách a netiskne ucho ke dveřím ani nešpehuje klíčovou dírkou. Tak ve jménu čeho by jí mohl vyčítat lhostejnost vůči jeho osobě?

Celé ty poslední týdny byl natolik sužován každodenním bojem proti nepřízni osudu, ztrátou soudnosti, která ho občas přepadá ve chvíli, kdy to čeká nejméně, rozmíškou, která ho odloučila od Corinny, že si ani nevšiml, jak pes, který je už hodně starý, chřadne, hubne, jak je po sebemenší procházce vysílený. Jednou ráno ho najde, jak nehybně leží na polštáři, má vyhaslý pohled, nedokáže se zvednout na nohy. V mžiku pochopí. Je pozdě. Následující události jdou rychle za sebou.

Své bolestiplné břímě položí na vyšetřovací stůl u veterináře, mlčí. Muž v bílém plášti prohmatává hřbet, váhá... Provede cévkování: v moči je krev.

„Ledviny má vyřízené, prodělává akutní nefritidu... Můžu mu prodloužit život o nějakých čtrnáct dní, jestli chcete, ale bude trpět, takže...“

„Ano, chápu... Udělejte, co je pro něj nejlepší.“

„Uvidíte, že to půjde rychle, o ničem nebude vědět.“

Jérôme si tiskne k hrudi skleslou psovu hlavu, upřeně hledí na bílé dlaždice laboratorního stolu naproti, snaží se dýchat klidně, přestože ho svírá železná obruč. Veterinář hbitě připraví injekční stříkačku, vpíchne jehlu do pracky... Jérôme cítí, jak tělo v jeho náručí náhle ochablo... Je po všem... Proběhlo to tiše a prostě.

Jde k autu ve dvoře, schoulené tělo psa si nese zabalené do pytle od hnojiv. Jak ho ukládá do kufru, zvedne ho do náruči: přes igelit ještě cítí živočišné teplo.

Paní Citraillesová si přála, aby psa pochoval v její zahradě:

„Nejlepší bude, když ho uložíte pod keře aukuby... Všechno náradí

máte v kůlně... Jo, se zvířaty se toho tolik nenadělá jako s lidmi... Říkám si, jestli bychom to s námi neměli dělat taky tak.“

Venku prší; ošklivý drobný zimní deštík, protivný a prudký; ramena má zmáčená. Divoce hloubí zem, smutek má za nehty i na srdci; ani si neuvědomuje, že mu po tvářích kanou slzy.

Po dlouhých minutách vskočí oběma nohama do jámy; je mu nad kolena. A tak vyndá z kapsy kapesník, otře si tváře, vyleze na trávník, shodí dolů pytel, pořádnými záběry lopaty ho zasype. Když už má před sebou jen malý kopeček, udusá hlínu podpatky svých vysokých bot a lopatou... Jen se z něho leje.

V kuchyni paní Citraillesové si umyje ruce.

„Já vím, jak vám je, pane Lacqueducu... Taky jsme kdysi s manželem mívali zvířata... A pokaždé se nám strašně stýskalo, když některé z nich poslo... Proti tomu nic nezmůžete...“

Za volantem na cestě domů se šepem loučí: už nás nebude chránit tvůj ryzí dobrácký pohled, nás nesvorné, už si nepřijdeš položit svou konejšivou hlavu na má kolena, necháváš mě samotného s Corinnou, která se mi vzdaluje, s negátory, kteří jsou čím dál zběsilejší... spi teď v zemi krtků a červů, spi... a až nadejde moje chvíle, kéž bych mohl ulehnout jako ty, bez nářku, bez výkřiku.

Během nekonečného druhého konferenčního období ho stíhá nezdar za nez darem. Jsou rána, kdy to v něm jen vře špatně ovládanou energií, šíravou zlostí, která ho pálí na jazyku. Vrhá se na užaslé negátory, nadává jim, co se do nich vejde. Doba řečnické obezřetnosti je tatam a na jeho slovní zásobě je to znát. Vyvalují na něj oči, mlčí, předstírají, že pracují v jakés takés tichosti. Má pokoj na čtvrt hodiny, dvacet minut, potom stačí ta sebenepatrnější událost, a znovu zavládne mumraj. Pak je konec, pak už nemůže nic, ledaže by je všechny pozabíjel. Proklíná kovová pravítka, která kloužou z lavic a zvonivě dopadají na zem; proklíná občasnou Françoisovu škytavku, která vyvolává salvy smíchu! Některé dny se cítí tak ochablý, tak vysílený, že stěží dokáže mluvit, zapsat do třídní knihy, že nikdo nechybí: bohužel – negátoři mají zdraví ze železa. A vyučování se rozjede svým navyklým během mátožného chaosu... Jérôme odpočítává minuty... Při padesáté se rozcházejí s pocitem úlevy, ale zároveň i ostychu, jako kdyby to, k čemu mezi učitelem a žáky došlo; mělo zůstat utajeno, skryto, zahrabáno co nejhloub v koši na potupné špinavé odpadky. Jak

to dělá, že nezvrací, jakmile vyjde na chodbu? Nemá tušení.

Občas ke konci hodiny, kdy se marně snažil čelit těm největším rabiátům a hulvátům, se sebere a jde si sednout do lavice dozadu do třídy, daleko od katedry, jíž se ukázal nehodný. Gérard, Bruno, François, Didier – všechny je má nablízku a oni k němu překypují otevřeností; často přichází na přetřes stejná písnička: jeho kiksy na začátku školního roku, jeho prvopočáteční hříchy:

„Vy jste se tvářil jako moc velkej dobrák a to my nemáme rádi !“

„Mluvil jste s náma a nedával si bacha.“

„Nechával jste nás pracovat, jak nás napadlo.“

Ríká si, že nejspíš budou mít ti mizerové pravdu: předkládají mu věrný snímek prvních týdnů, které s nimi strávil; zpočátku se mu nechtělo srovnávat si ten jejich nelaskavý negativ s lichotivým obrazem, který si o tomto období vytvořil sám, potom si pomaloučku troufl podívat se pravdě do očí: jeho ubezpečující benevolence byla jen trestuhodná shovívavost, jeho osvícený liberalismus jen lenost nebo měkkost nebo slabost, jeho snaha přiblížit se posluchačstvu jen nepatřičné dětinství. Dopřál si ten přepych, že na jeden měsíc přenesl do třídy prázdniny, že své žáky vzal na ostrov Utopie. Je proto správné, že bude následujících osm měsíců platit přemrštěnou cenu.

Tihle narkomani televize a reklamy provedli dokonalou analýzu situace, čímž dokázali, že požíváním drogy nepřišli ani o zrak, ani o sluch; ti nejzavilejší ze všech zavilých ze speciální osmé E instinktivně pochopili jeho omyl: nechtěl nebo neuměl nebo nedokázal být chladným odborníkem v autoritářství a v převodu vědění zredukovaného do nejjednodušší formy vyjádření, jakou od něj očekávali. Nehledali člověka, protože škola pro ně nemůže být život; žádali pouze bílý plášť, který by je nechal pracovat lážo plážo od září do června.

Když si třídil poštu, padl náhodou na větu v jednom článku v časopise věnovaném józe: *Instruktor neužívá nátlaku, nenařizuje, nenutí, nevyžaduje poslušnost, nic nevymáhá. Jeho úkolem je navrhopvat, názorně ukazovat, pomáhat, budit zájem, podněcovat.*

Panu Hahoutoffovi se to mluví, když učí adepty, kteří se svobodně rozhodli, že se podvolí jeho výuce, ale pokud jde o Jérôma, obyčejného pedagogického pracovníka vhozeného do přílivu masového školství, nebyla jeho chyba právě v tom, že se domníval, že je učitelem mezi učedníky? Chtěl hrdě dát svým žákům obrázek ideálního kantora, ale neudělal tím přesně opak toho, co bylo zapotřebí? Negátoři –

většinou nevědomky – vyžadovali, aby na ně právě vykonával ustavičný nátlak, aby nařizoval a neustále nutil, aby vyžadoval v každém okamžiku poslušnost, aby z nich všemi prostředky stále něco vymáhal. A na jeho návrhy, názorné ukázky, pomoc a podněcování mu kašlou. Chtěli, aby jim nakopal zadnice, alespoň slovně. Nic víc a nic méně.

To byla tedy jeho základní chyba: příliš dlouho věřil, že když je člověk učitelem v poslední čtvrtině 20. století, má být spíš moudrým humanistou, blahosklonným učencem než perfektním mistrem drezúry. Osudná mylka. Doba přeje právě zmíněným mistrům odborníkům a on se obává, že drezúra je přesně to, co neumí. Nezvládne koně, natož aby zdolal nějakých dvacet kluků a holek, pro které je sám určený na porážku. Příliš rychle zapomněl, že být kantorem znamená také, a možná hlavně, uplatňovat moc i se vším, co to obnáší nepříjemného a málo vznešeného, z čeho čpí kůže opasku a holínek, plíseň policejních místností. Z morální koketérie chtěl užívat jen prostředků šlechetných a vážených: okouzlovat, opojovat, podmaňovat; dřív mu to vycházelo, ale teď sebou plácnul až na dno chaosu.

S duší apoštola se nedá sloužit v kasárnách a škola, ať chce nebo ne, to jsou kasárna, i když plukovníka třeba zajímá víc botanika nebo filozofie než kázeň a přimhouří oko nad politováníhodnou nedisciplinovaností mužstva. V kasárenské škole, kde má autorita na kahánku, může on být jediné nízká šarže, které dělá brajgl rozparáděná jednotka. Negátoři to správně odhadli: když se jim projednou poštěstilo padnout na učitele mimo provoz, nemohou si nechat ujít příležitost, aby si ten rok jaksepatří neužili.

Paní Citraillesová už o dalších sedm kilo nezhubne: její ostatky půjdou dokončit svůj rozklad do rodinné hrobky v Gatinais. Na leštěném dřevěném schodišti čeká několik desítek krabic Nutriolu, až je nějaká přezíravá ruka vyhodí do smetí. Všechno přišlo tak náhle, jak vykládá sousedka odnaproti, která sem chodila poklízet a kolem osmé vešla do ložnice, jak mívala ve zvyku, protože stará paní jí často opakovala: „Ráno se vždycky zajděte podívat do ložnice, co kdyby bylo po mně.“ No a tentokrát měla pravdu, totiž chce říct, že to měla za sebou; ta ubohá žena je z toho celá „prych“. Objevil se svářeč s náradím a chystá se tělo paní Citraillesové zapečetit do kovu jako obrovskou vysušenou sardinku; zřejmě je to předpis, mají-li mrtví cestovat daleko, než do-

razí do garáže svých předků. Dostavil se vzdálený synovec, v kabátě přechází z místnosti do místnosti a rozhlíží se kolem pohledem odhadce... Jérôme naposledy vstoupí do kuchyně, hledí na zažloutlý, oprýskaný lak, otlučenou výlevku a úzkým okénkem na aukubové houští v zahradě... Sluneční paprsek se prodral mraky. V bytě panuje všude ticho, nebo téměř: vrzání a skřípění parket pod indiskrétními kroky synovce, jemné prskání hořáku v rukou řemeslníka, skloněného nad svým smutečným dílem. Jérôme odchází z domu, rozrušený a klidný zároveň. Jak za sebou zavírá domovní dveře, pomyslí si, že se loučí s místem, kam se už nikdy nevrátí.

Jednou v pátek s úsměvem na líci – jev víc než vzácný ve chvílích, kdy je zavřený se svou speciální osmou E – oznámí, že nazítří se hodina nekoná, protože jde s devátou třídou na promítání *Molièra* od Ariane Mnouchkinové. Žáci okamžitě propuknou v jásot. Hervé, ten hodný Hervé, je na pokraji záchvatu: hrabe nohama, vydává slabomyšlné výkřiky; Jérôme si říká, jestli mu tu nepadne do mrákot nebo neudělá loužičku.

Najednou se uprostřed pekelného kraválu ozve Didierův hlas:

„A proč my nemůžem jít taky do kina?“

„Cože? Na *Molièra*?“

„Na *Molièra* ne, na toho kašlem, to je hovadina! Ale budou dávat *Četníka a mimozemšťany* s Funèsem, prej je to senzace. Na to by se dalo jít.“

Neví co jim odpovědět, tuhle reakci od nich nečekal. Je vyhybavý: uvidíme. Upřímně řečeno si nedovede představit, jak dorazí do sálu premiérového kina v čele té dvacítky výtržníků. Ale na druhou stranu... není to vysněná příležitost, aby jim ukázal, že není žádný předpotopní knihomol, jak si představovali, intelektuál spadlý z nebe, který si drmolí nesrozumitelné nebo směšné větičky, chudáček dobráček, jehož zuření vyjde stejně naplano jako útok kyrysníků na atomovou ponorku?

Berte je takové, jací jsou, řekl mu lékař. Snažte se na nich něčemu přiučit, když oni odmítají učit se od vás, a z té urputné bitvy vyjdete vítězně. To se lehko řekne...

Při bolestech nebo nesnázích se člověk nemá zpěčovat, vrhat se na překážky, ne, je třeba ustoupit, opakuje mu neustále učitel jógy; musíte se poddat a pozorovat, ustoupit, abyste mohl lépe zvítězit později.

A není snad načase, aby tyto rady uskutečnil v praxi?

Sobotní dopoledne s devítkou bylo spíš zklamáním. Čtyři hodiny promítání odradily i ty nejtrpělivější a nejpřesvědčenější mezi žáky, takže při druhé části filmu všichni ustavičně jenom přecházeli mezi sálem a toaletami a vyrušovali. Jérôme seděl nehnutě na sedadle celý nesvůj a litoval, že se zase jednou kvůli zákeřné demagogii octla nedostatečně připravená mládež před dílem plným dvojznačností, byť byly zlacené gondoly Benátské republiky, které sjížděly po zasněžených svazích Alp, sebekrásnější a závratné stoupání umírajícího Molièra do ledových končin onoho světa sebejímavější.

Je rozhodnuto, půjde s negátory do kina, ale takovou botu neudělá, aby je vzal na *Molièra*: „kultura“ na povel – seřadte se do dvojstupů, mu byla vždycky protivná, už v dobách, kdy ještě jako gymnazista musel na *Horatia*, což mu připravilo nepopsatelný zážitek, když z výše bidýlka sledoval dva Římany, které proscéniový závěs připravil o hlavu, jak chlupatýma nohama v sandálech zabuší na konci každého alexandrínu do prken jeviště a zvednou obláček prachu. Ono známé když-ty-nepůjdeš-k-Molièrovi-půjde-Molière-k-tobě nelze aplikovat na negátory. A tak se jde na *Četníka*.

Jak si můžete vy, Jérôme Lacqueducu, učiteli literatury, troufnout sám sebe takhle zneuctít a snížit se k tomu, že vedete své žáky na něco tak podprůměrného? Ano, už je to tak, Matičko Univerzito, umění s velkým U, to znám, ale já perly sviním neházím a snažím se vyjít s tím, co mám: *Četník* patří do duchovního světa mých negátorů, za to já nemůžu, a oni jsou schopní okamžitě ocenit všechny jeho složky. Tak sem s *Četníkem*, a fofrem!

Povídají o tom celý týden. Projednou má program na celou hodinu: neutuchající dohadování o tom, jak dovést osmý ročník druhého stupně základní školy do kina ve středu města, aby se zúčastnil promítání filmu takzvaně „komerčního a pro široké vrstvy“. Nejprve musí požádat o povolení opustit budovu u nejvyšších instancí jejich školského zařízení, kteréžto instance mu ho promptně vydají se značnou dávkou benevolence a s lehkým výrazem soucitu: Chudáček! Do čeho se to zase žene! Jako kdyby mu ta třída nedávala dost zabrat!

Problém číslo dvě: uvolnit žáky odpoledne mezi čtrnáctou a šestnáctou hodinou. V případě negátorů žádné potíže ze strany kolegů, kterým „odpadne“ hodina: samozřejmě, milý Lacqueducu, jen si po-

služte, jak jen vám bude libo! Nám tím jenom vytrhnete pořádný trn z paty!

Za třetí: vstupné. Zdaleka není problém. Ti nejzarputilejší, pokud jde o to sáhnout do rodinné portmonky – co si myslíte, pane učitel, my nejsme žádný boháči –, když po nich chce, aby si za pár franků koupili knížku v paperbackovém vydání, jsou ochotní pustit jakoukoli částku, aby viděli *Četníka*: finance jsou, bude kino, budou bonbóny, žvýkačky, lízátka, čokoláda a vůbec.

Čtvrtý problém: jak se tam dostat? Pěšky, koňmo, letadlem? Mikrobus je drahý a musí se objednat: mohlo by se stát, že na ten den, kdy ho potřebují, nebude k mání. Takže se tam každý dostane, jak umí, samozřejmě se svolením rodičů; sraz před vchodem do kina. Čtyři žáci jsou plonkoví: dva kluci, dvě dívky, kteří bydlí příliš daleko, nemají moped ani nikoho, kdo by je zavezl. Vedení školy tedy svolilo, aby je do kina vzal sám svým vozem...

Pátek. Ve tři čtvrtě na dvě vchází do školy: žáci, kteří chodí na oběd do školní jídelny, zaplňují hlučně dvůr; jde do haly, kde ho čekají Hervé – jeden úsměv, François, tlustá Sylvie a nemluvná Yveta – úplné požehnání v takovéhle třídě! V kapse svírá svazek papírků s povolením k vycházce, náležitě podepsaných rodiči roztomilých ratolestí. Jenže má smůlu, chybí papírek od Françoise; na sekretariátě je z toho hotové pozdvižení: nepojede. Dohadují se:

„Pročs mi ten papír nepřinesl?“

„Zapomněl jsem ho dát tátovi podepsat.“

„A kde ho máš teď?“

„Doma, ale tam nikdo není.“

„Co budeme dělat?“ ptá se Jérôme sekretářky.

Nakonec zasáhne ředitel a dá zelenou. François si oddychne: mimozemšťani mu málem ufrnkli před nosem.

Honem vyjdou ze školy, protože čas kvapí. Usadí své čtyři pasažéry do vozu. Tentokrát jsou dětičky skoro zakřiknuté, jako kdyby mimo školní zdi Jérôme v jejich očích znovu nabyl vážnosti, o niž ho v pěti měsících připravili. Posadí se za volant a vyrazí. Ticho. Otočí knoflíkem autorádia. Ve zpětném zrcátku vidí obě dívky a Françoise, jak na sebe vrhají kradmé pohledy. Hervé se tváří velmi nadutě, že může, náhodou, sedět vedle řidiče. Jérôme své mučitele nepoznává. Ted' tu hraje protektorskou hlavu rodiny. Kam to spěje?

Před vchodem do kina ho čeká zbylých sedmnáct rozjařených negátorů. Ne, je jich jenom šestnáct, protože Gérard onemocněl. Jérôme si sám sobě nemilosrdně přiznává, že ta nemoc přišla jako na zavolanou a má z ní radost, protože měl nahnáno z tohoto odpůrce plavovlasých černošek, který obvykle kypí nezdolným zdravím, a z jeho hlučných projevů.

Pokladní má pro něj úsměv široký jako záliv v Riu, když z pomačkané obálky vytáhne peníze negátorů, v drobných i v bankovkách; stiskne hned knoflík a z jedné škvíry počne proudit páska růžového papíru rozděleného na dvacet úseků. On neplatí, je tu jako doprovod neboli pracovně: a jako takový je samozřejmě zproštěn povinnosti platit; může si snad stěžovat? Díky negátorům bude mít čest a potěšení zhlédnout *Četníka a mimozemšťany* gratis!

S Jérômem v čele sestupují po schodišti potaženém kobercem, které vede do promítacího sálu. Zastaví houf, aby dal poslední napomenutí: žádný hluk, žádné rušení obecnosti, jinak... V tichosti otevírají polstrované lítací dveře svatyně. Už tam panuje tma. Uvaděčka jim jde vstříc s kapesní svítilnou, pak je vede dolů, kde jsou prázdná místa. Dostane velkorysý spropitný od toho, kdo neplatil za vstup... Jako dobrý průvodce usadí nejdřív ostatní a teprve pak si sedne sám na kraj řady. Uf! První část operace se zdařila.

Skončil týdeník, pak inzeráty, reklamy, přestávka se zvukovou kulisou. Uvaděčka začne chytře svou obchůzku s ošátkou v jejich části. Z negátorů jsou hned zákazníci: bonbóny, karamely atd. atd. Jérôme se občas otáčí po těch, co sedí za ním: jsou tiší, způsobní, chovají se, jak se sluší a patří: jsou k nepoznání. Rozmlouvají mezi sebou mnohem méně hlučně než publikum vzadu v sále. Takže se nebude muset červenat kvůli jejich špatným způsobům. Školní piráti se proměnili v hodné nedělní diváky: jde o převtělení přesazením. Ostatně v kině jsou doma: hudba, reklama, to znají z paměti. Takže ztrácejí svou výbojnost. Několik kluků – kteří většinou nejsou žádní beránci – mu nabízí bonbóny. Svět je naruby! Chvilí si říká, jestli by si neměl pronajmout kinosál na šest hodin týdně a chodit je učit sem, protože tady se zdají být tisíckrát vnímavější než ve škole.

Znovu tma. Začíná film: úvodní titulky... a už je to tu... Samozřejmě že to není Mnouchkinová, ale občas se od srdce zasměje, stejně jako žactvo. Cruchot se vkrade do bytu štábního, v ruce kanystr s vyjetým olejem; přemluví manželku štábního, aby nalila olej do

skleničky a donesla ji manželovi, který se právě koupe. Manželčino zděšení. Cruchot – čili Funès – se rozčiluje: váš manžel není váš manžel, je to mimozemšťan, který si vypůjčil vzezření vašeho manžela... uvidíte, že ten olej vypije, to je jeho každodenní strava... Štábní vyjde v pyžamu z koupelny; popadne sklenku, kterou mu jeho žena podává, zaraženě do sebe hodí doušek... a okamžitě ho vyplivne s výkřiky odporu. Salvy smíchu. Smích spojuje Jérôma s negátory: díky tomuto smíchu se oni, odvěcí nepřátelé, usmířili na dobu promítání.

Na plátně se objeví slovo KONEC a všichni rozjařeně a spokojeně vstávají. Jérôme se cítí, jako kdyby mu na nohou narostla křídla: ne že zvítězil, on je vítězství. Na ulici se napřímí, ramena stáhne dozadu: už se nestydí, že jde vedle rozveselených negátorů: to byla paráda, pane učitel, viděl jste, jak byl Cruchot převlečený za jeptišku... viděl jste, jak ten mimozemšťan zrezavěl... a jak ten plukovník byl opravdický, a ne mimozemšťan, a jak mu Cruchot zapíchl šroubovák do zadku... a jak... a jak... a jak... Nic je nemohlo zarazit v jejich vzpomínkové litanii. Fakt je, že *Četník* není čítanka s vybranými ukázkami... Se svými čtyřmi pasažéry dojde k autu zaparkovanému v jedné z bočních ulic: tatínek se vrací s dětičkami k rodinnému krbu... To bylo panečku odpoledne! Auto si to krásně sviští ulicemi. Zabrzdí před školou: řeknou si na shledanou, jsou se sebou navzájem spokojení. Operace se zdařila. Může se vrátit domů v nejlepším rozmaru.

Únor ubíhá rychle a skomírá předčasně v dvacátý den svého věku kvůli prázdninám zvaným „pololetní“, těm slavným prázdninám v barvě sněhu, které v dobách, kdy byl Jérôme gymnazistou, neexistovaly. Lyžování nikdy neholdoval, a tak obvykle přijímá těch několik dní volna se značnou lhostejností, ne-li podrážděním; jenže letos by se málem radoval, kdyby ho nesužovala představa dlouhé pouti měsícem březnem.

Po *Četníkovi* nastala chvilka oddechu: žáci byli méně nevraživí, on méně nervózní a napjatý... Bez odmlouvání vylíčili obsah filmu. Po dobu jednoho až dvou týdnů tu bylo zase dýchatelné ovzduší a on začal ve třídě při vyučování dělat také něco jiného než tam jenom apaticky postávat, koukat na hodinky nebo procházet uličkami s rukama v kapsách, zaťatýma v pěst.

Jenže provaz, který ho s nimi svazoval, se rychle ošoupal: je omrzelo učení, jeho si znovu vzali na paškál dřívější běsi. Kulturní srážka

znovu vyhloubila mezi třídou a kantorem zející příkop: negátoři to do něj nelítostně praží ze svého břehu a on střely odráží, jak umí. Den ze dne mu ubývá sil, aby je dokázal snést po předepsanou dobu. Má plnou hlavu jejich hlučení, jejich zabeďněného hulvátství. V pondělí je lituje, že jsou takoví, jací jsou; v úterý jimi pohrdá; ve čtvrtek je nemůže vystát; v pátek si představuje, jak je masakruje sekýrou; v sobotu je na mizině; a v pondělí to začne nanovo. Hnusný malý kolotoč bez hudby, na kterém je mu mnohem hůř než jenom špatně od žaludku. Už se ani nesnaží si něco chystat: na začátku hodiny, podle toho, co je za den, otevře buď mluvnici, nebo literaturu, nebo rozečtenou knížku. Oznámí stránku těm, kdo ho laskavě poslouchají, posadí se za katedru, ucho si zakryje vlahou dlaní levé ruky opřené o loket: slyší se, jak čte hlubokým hlasem, který nezní třídou, ale jemu v hlavě. A sám sobě předčítá z učebnice krásné texty, které v něm vyvolávají krásné vzpomínky: na četbu o samotě, když byl kluk, na příjemné hodiny – muselo to být před víc jak jedním stoletím! – s pozornými, zaujatými žáky. Nikdy nezvedne zrak, aby se na ně podíval, aby viděl jejich hrůznou přítomnost, kdepak, ani za nic; dál se oddává svému nostalgickému snění, které občas protne ostřejší zachechtání, než jaké je slyšet normálně, nebo pronikavé zaječení některé z dívek, kterou – aspoň myslí – někdo poťouchle štípnul do zadku. Teď už si neláme hlavu, jestli ho mají za pitomce, nebo ne: ví, že to tak je a že mají pravdu: je blázen, blázen, když musí prožít těch žalostných šest hodin týdně, aby si vysloužil státní plat.

Corinna už není Corinna, je si tím jistý. On sestoupil stupínek po stupínku do smrduté jámy hrobu, kde chátrá, zatímco ona zůstala nahore nad ním, povýšená, pyšná, lhostejná, stejně neproniknutelná jako pohanská bohyně pomalovaná syrovými barvami. Nechce nic vědět o jeho chřadnutí, o jeho skomírání: spokojuje se s tím, že mu s blahosklonným opovržením podává ruku a tváří se, jako by neměla ponětí o tom, že on se už nedokáže vyškrábat z jámy, v níž uvízl, vyšplhat po stupíncích nahoru k ní. „Vždyť to jsou jenom děti!“ předhazuje mu občas. „Necháváš se udolat dětmi bez jediného slůvka odporu, bez nejmenší reakce. Bij, mlat', zabíjej! Braň si svou kůži!“ Ne, ona nikdy nepochopí tu skrytou zákeřnou povahu pout, která svazují jejího chotě kantora, toho neduživého gladiátora k popukání, šermujícího rukama v síti, do níž se zapletl. Co tu vlastně dělá ve společnosti tě cizinky? ptá

se sám sebe stále častěji.

Jednou večer, kdy je vyčerpanější než obvykle, kdy mu nakyslá pachut' vlastní slabosti plní ústa, si jde lehnout bez večere. Ona zuří:

„Ty jako nebudeš vůbec jíst, co jsem uvařila?“

„Mlč, Corinno, prosím tě, mlč... Nech mě.“

„Ty chudinko!“

Aniž by si uvědomoval, co se s ním děje, skokem se vymrští, popadne svou povýšenou ženu za hrdlo, ječí na ni nadávky, zuřivě s ní cloumá, zatíná jí prsty do hebké vlahé kůže na krku. Najednou se Corinna zhroutí bez hlesu na postel.

„Corinno, ty si ze mě děláš legraci! Netvař se, že jsi omdlela... Corinno, odpověz, pro boha živého!“ Nehýbe se, leží na zádech napříč přes deku, oči má zavřené. Ta komedie je směšná, hraje to špatně. To jako má být slečinka z románu na pokračování? Jasně, chce ho vystrašit, vehnat ho do slepé uličky zoufalství, jako kdyby ve škole neinkasoval ponižující facky v hotovosti... Potvora jedna mizerná!

„Corinno... no tak, to by stačilo, všechno mi došlo, tak přestaň, už to není legrace...“

Několik vteřin uplyne v bolestném tichu a strnulosti. Bez přechodu mu mozek zaplaví příval hrůzy: zabil Corinnu, protože v sobě uvolnil všechno násilí, které potlačoval, aby nesprovodil ze světa negátory, dopustil se toho nejabsurdnějšího a nejhrůznějšího činu, jakého mohl.

Ne, Corinno, vstaň, usměj se, rozpust' ledy svého pohledu a dívej se jako ještě nedávno, mluv svým mírným tónem, konejši mě lží, která ti visí na rtech, lží, kterou mě odmítáš chlácholit, ale kterou už v sobě nemůžeš déle věznit, řekni mi, že to všechno je jenom zlý sen, že jsem usnul na příliš dlouho usmoleným odpoledním spánkem po těžkém obědě, že procitnu za mírného sklonku krásného letního podvečera, že si vyjdeme na procházku až do noci, třeba do té opuštěné zahrady, kterou jsme jenom letmo zahlédli jednoho dne z auta ze silnice, ale kvůli nějaké naléhavé schůzce jsme nemohli zastavit, pamatuješ, vid', na vrcholku romantického skaliska – věř nevěř – se tyčily naivně umělé trosky egyptského chrámu: dva pylony, před nimi sloupořadí, úplně nás to omráčilo: egyptský chrám přímo uprostřed francouzského venkova, uprostřed luk, hájů, dubových a jilmových lesů; slavnostně jsme si slíbili, že se vrátíme a probádáme ten kamenný sen, který vypadl z tajuplného oblaku, anebo z nějaké esoterické knihy, a jako vždycky jsme byli zavaleni tisíci každodenními zbytečnostmi a nikdy

jsme se tam nevrátili, ale na mapě jsem si to místo tužkou označil, věděl bych, kudy tě tam dovézt, a viděli bychom, jestli to byl přelud, anebo jestli nás zrak nešálil, tak tedy pojďme, a hned, jestli chceš, Corinno moje, ale snažně tě prosím, vstaň, ať se ti zachvějí víčka, chřípí, pohnou rty a prsty, nenechávej mě tu takhle samotného v tomhle pokoji, kde už stejně nedokážu spát, protože mě čeká den ještě horší než ty, které už celé dlouhé týdny prožívám, podej mi ruku, pojď, zahrada nás čeká, můžeme se tam fotografovat, jestli budeš chtít, a pak vykládat závistivcům, že jsme byli na Nilu, a smát se spolu, tak pojď, pojď přece!

Zatáhne za paži stejně bezvládnou jako útlé a ztěžklé tělo. S hrdlem staženým se nakloní nad bledoucký obličej s vpadlýma očima, staženým chřípím. Položí jí ruku na čelo, jako by jeho dlaň mohla pokouškou zachytit útržky zpráv vysílaných němým Corinniným vědomím. Palcem jí odhrne víčko: ležící sebou prudce šubne, těkavý pohled se obrátí v sloup. Pomůže jí nadzvednout se, uvnitř hoří nevyslovitelnou radostí, ale přičí se mu nahlas vyslovit šalivá slova, zdiskreditované obraty. Corinna se mu zuřivě vytrhne z objetí, uteče do koupelny. Zůstane zahanbeně stát v nohách postele a neví, jestli si má lehnout, anebo jít za Corinnou, aby mu odpustila. Než se stačí rozhodnout, přijde na něj nečekaný, nepředvídatelný, nepřístojný záchvat drsného a slabomyslného smíchu, až se celý ohýbá: rozpálené čelo zaboří do příkrývky, v níž zůstal dolík po těle té, o níž se domníval, že ji uškrtil, v chlupaté látce dusí nevhodné škyty, které se mu derou z úst, zatímco oči se mu plní štiplavými slzami... Chvíli nato se začne chvět po celém těle: a tak se poddá, zaleze pod deku a pohrouží se do spánku soumara; má jedinou touhu: aby po noci už nikdy nenastal úsvit, aby už nikdy neprocitl k vědomí.

Neštěstí jiných není útěchou, ale přece jen... Od té doby, co není ve škole jediný, kdo si musí vytrpět své, vstupuje do doupěte speciální osmé E s menší potupou. Jeden z jeho kolegů musí snášet přibližně stejné peklo o poschodí níž, v sedmém ročníku, který si s jeho osmou E nezadá, v podobně odpadkové třídě, jichž se vždycky vyrojí víc. Má na krku taky jen dvacet dětiček, stejně jako je teď negátorů – jedna ze Sylvií, ne tlustá Sylvie, ale jiná, byla na tuhle třídu až moc nadaná, takže neměli to srdce nechat ji tady shnít a smít, počínaje prvním březnem, přestoupit do „normální“ osmé třídy. Kolega udělal taky kardi-

nální botu: obrátil se na žáky, jako kdyby šlo o mladé výhonky budoucích vzdělanců. Výsledek: bordel na kolečkách. Jérômovi nemusí nic vysvětlovat: zná to všechno nazpaměť, ví o tom první poslední... Stačí vidět kolegovu pobledlé čelo, hluboké vrásky kolem úst.

Nahoře je zkrátka a dobře zapomněli upozornit, že nastala válka a že je od prvního momentu potřeba zaujmout nepřátelský postoj: Proč je před zahájením školního roku místo všech těch řečiček na uvítanou neposlali do zbrojnice? Jérôme si dovede živě představit první hodinu ve třídě: na stůl si položí revolver pořádného kalibru a k tomu útočné granáty, raz, dva, tři, čtyři, po jednom na každém rohu. Paráda. Na prvního, kdo se přerekne, kdo zakašle, položí otázku nebo bude chtít na záchod, bez výstrahy střílí. Jasně? Vyndejte si učebnice. To je správněj chlap, pomysleli by si kluci ze speciální osmé E. Bacha na něj. A jak by si ten rok panečku užili! Jenže místo toho do nich – výchovně vzdělávacích pracovníků, jak je rádi nazývají – hustili shovívavost, blahosklonnost, názorovou tolerantnost, pochopení pro mladé, zpozdlilé rovnostářství. Pod záminkou, že se těm chudinkám dětičkám musí „pomáhat“, patří k dobrému vychování nechat na sobě špalky štípat a nefňukat. Když si tatínek-maminka vydělávají holýma rukama na živobytí, když má starší sestřička sklony spouštět se s kdekým, když na základní škole měl dotyčný co dělat, aby se naučil číst, protože nemá ke studiu *motivaci*, ale ani nemá chuť vyučit se řemeslu, pak se přece zákonitě musí při vyučování chovat příšerně, a kantor musí velkodušně chápat jeho situaci. Tak to ne! Tohle Jérôme Lacqueduc už nechápe, nebo spíš chápat nechce. Už jim na to neskočí. Věřil tomu víc jak deset let, ale teď je konec, konec, konec. Jestliže si myslí, že jeho bytí má menší význam než bytí těch narušených dětiček – což připouští jako přijatelné stanovisko –, ať mu to tedy řeknou jednou jasně a dovlečou ho k popravčímu špalku. Ale ať to udělají otevřeně, pod širým nebem, v pravé poledne, a nenechají ho chátrat po troškách uprostřed žáků jenom proto, že si myslí, dobře mu tak, v systému povinné školní docházky není místo pro estéty.

Ten tupec nic nepochopil! Ty korunovaný pitomče, základní školství je školstvím *masovým*: musíš učit všechny, bez rozdílu. Ano, všechny... a tudíž i své negátory: Bruna, co si myslí, že je Tarzan, Gérarda, plného obdivu ke svému otci, který nasává červené a pouští nahlas větry, tlustou Sylvii, která si brání kozy rozdáváním facek, Didera, který dává nepokrytě najevo, jak se nemůže dočkat dne, kdy

sebou sekneš při vyučování, Françoise, co si čmárá fixem po své tašce U.S. Army, Hervého, který z písemných prověrek muchlá koule a hází je vesele spolužákům na hlavy, Philippa, co si škrťá dny v kalendáři jako na vojně, Marii-Helenu, která sní o tom, jak se právě s někým miluje, a všechny ostatní... Nejsi ve škole kvůli tomu, abys prováděl selekci a pěstoval výkvět, aby ses kochal staromódní vytříbeností, jsi tady, abys prováděl *masovost*.

Už nějaký čas se Jérôme kamarádí s Hubertem Bohninem, který ve škole učí němčinu, mužem, jehož padesátka, v tomto prostředí s převahou mládí a žen nemístná, dodává Jérômovi jistotu; je pomeňší, s šedými vlasy způsobně rozdělenými pěšinkou po levé straně, malým knírkem, brýlemi se silnou obroučkou: klidně by mohl být vedoucím referátu v úřadě nebo inženýrem na závodě. Má tu výsadu, že učí jazyk pověstně obtížný, a to žáky nadané a pečlivě vybrané, a ne kde-koho. Nijak mu to ovšem nezkazilo úsudek a každodenní školní život přijímá s laskavou ironií smíšenou se skepticismem. Den po dni se mu Jérôme zpovídal ze svých pošetilých úzkostí, své ostýchavosti mladého, zestárlého muže. Hubert se usmívá, naslouchá, zapaluje si dýmku, unaveným pohledem se zahledí na dvůr lesknoucí se deštěm.

„To jsem taky zažil, Lacqueducu, a není to tak dávno, jeden rok, kdy pro mě neměli dost hodin němčiny; na doplnění rozvrhu mi přidali, jak taky jinak, francouzštinu – protože francouzštinu přece může učit každý, že? – ve třídě, kterou nikdo nechtěl. Hned mi bylo jasné, kde mě bota tlačí: nedalo se s nimi dělat vůbec nic. A to jsem přitom zkusil všechno, dočista všechno: takzvanou moderní pedagogiku, osobní kartičky, podchycování zájmu, direktivnost, nedirektivnost, hulákání, kopance, pohlazení. Nakonec jsem toho měl natolik plné zuby, že jsem šel – budeš se smát – za jedním šarlatánem... nebo spíš léčitелеm. Řekla mi o něm moje posluhovačka, náraz ji zbavil pásového oparu. Ta návštěva mě stála stovku a chlápek mi poradil, abych před vyučováním postříkal třídu svěcenou vodou a abych páčil kadidlo, zkrátka a dobře hotové vymítání ďábla. Můžeš si ze mě klidně utahovat, ale já to udělal: Došel jsem si naplnit dvě lahvičky z kroupky v nejbližším kostele a v jednom speciálním krámu jsem koupil kadidlo a žhavé uhlíky.“

„A mělo to nějaký výsledek?“ vyptává se Jérôme. „Výsledek? Samosebou, všechno bylo o moc horší. Můžeš si to snadno představit:

mí výtržníci se vrátili do třídy, kde vlála oblaka kouře, a hned začali křičet: „To je smrad! to je puch! Co to je za svinstvo! Hele kluci, po podlaze je rozlitá voda! Kdo to tu pochcal? Který prase?“ Trvalo mi čtvrt hodiny, než jsem je utišil a mohl začít s vyučováním, a myslel jsem, že přijdu o rozum... Všechno je to naše chyba... Jsme jenom ubožáckové poseroutkové, žalostní hudlaři... A ani jeden z nás neměl odvahu, aby si v nejprudším záchvatu vlastního zoufalství sáhl po japonsku na život.“

„Ale vždyť...“

„Ano, já vím, někteří učitelé si vzali život, ale o samotě, v skrytu, pokoutně, jen aby nevyvolali skandál... Tak nás totiž vycepovali, že musíme být k žákům slušní, ohleduplní, že se musíme držet zpátky, věčně být před nimi provinilí... Nikdo z nás nebyl tak troufale šílený, aby to před třídou rituálně skoncoval. A přitom právě to by bylo zapotřebí. Vidím tu scénu jasně: učitel se před užasými andílky postříká benzínem z kanystru, pak vytáhne z kapsy zapalovač a podpálí se jako prachsprotou kupku sena! Nehledě na riziko, že by mohl chytnout celý barák kolem... Dovedeš si představit tu paniku?...“

Jérôme si říká, že Hubert Bohnin je zuřivý básník a neví o tom; ale ten pokračuje:

„Ovšem nejkrásnější ze všeho by samozřejmě bylo *seppuku*, neboli jak se nesprávně říká *harakiri*... Hodný pan učitel se vyšplhá na katedru, poklekne, posadí se na paty, zpod svého pláště, který položil vedle sebe, vytáhne velkou nablyštěnou šavli, rozevře sako, povolí pásek, rozepne kalhoty... Smích a chichotání ve třídě, která si chvilku myslí, že ten chlap je praštěný, že se snad chystá na urážku mravopopčetnosti... A najednou se jako blesk otevře rána, která chrlí krev a vnitřnosti, smrt ve vši své brutalitě, své hrůze a své nádhře! Na takový pohled hned tak nezapomenou, to mi věř. Dlouho by se o tom vyprávělo, hezky dlouho... Ale jak vidíš, nikdo tu odvahu nenašel... Ani ty ne, přes svou upřímnost, ani já ne... Jsme změkčilí, odevzdaní, ušlápnutí.“

„To se přece dá říct i o jiných povoláních.“

„Přesně tak, jenomže my bychom měli mít tu čest být vždycky předvojem krajnosti. Jestliže nebudeme okázale třeštit my, řekni mi, kdo bude v téhle zemi konzumentů třeštit? Ano, kde je chaos, tam existují jen dvě cesty: zločin, nebo sebevražda. A my jsme si zvolili příštípkaření... Znak doby! Jako ten chudák kolega, s nímž jsem se

před časem stýkal a ještě občas si vyměníme dopisy; jednou mi napsal, že dostal geniální nápad, jak přimět uvřískanou třídu k práci: namluvil si svůj výklad na kazetu, a když pak magnetofon žákům pustil, šel si stoupnout dozadu do třídy a dohlížel na ně. Tak to vidíš, jsme politováníhodní.“

Březen postupuje drobounkými bolestivými krůčky, jako člověk se sežehnutými chodidly. Tentokrát Jérôme opravdu začíná ztrácet půdu pod nohama. Stává se mu, že si položí knížku nebo sešit před sebe a pak je hledá po celém bytě čtvrt hodiny. Ve škole mívá závrtná „okna“: občas si ani nedokáže vybavit jméno nebo příjmení některého žáka. Ve speciální osmé E to celkem nehraje roli vzhledem k mumraji, který tu panuje, ale v jiných třídách to má katastrofální účinky: někteří žáci na něj vyvalují oči a zřejmě se dohadují, co se děje. Šest hodin válcování týdně ho přivedlo do zvráceného labyrintu, který ho pohltil. A to ho čekají klasifikační porady, třídní schůzky. To bude nádhera: na jeho místo zasedne opelichaný přízrak.

Ještě je tu ale oáza úterního večera. V sedm hodin zastavuje vůz u chodníku osázeného starými platany, před domem z minulého století s fasádou z cihel a kamene. Je to ulice ze starých časů, vklíněná mezi dvě nové dopravní tepny, po nichž uhánějí automobily. Tam, kam jde, už není učitel ve vichru se klátící, muž pohlcovaný močálem trýzní, je žákem v kursu ticha. V krbu z šedého mramoru, vyhlízejícím téměř pohřebně, plápolá oheň jasným plamenem a osvětluje rozlehlý sál, kde se sporý nábytek tiskne ke zdem, jako kdyby se styděl, že ruší pohybující se těla a zabírá místo: uprostřed leží dlouhý koberec s motivy v ultramarínu a šarlatu, několik čtverečních metrů horizontální orientálnosti. Tady prožívá určitě jediné ryzí a opravdové minuty tohoto jedovatého roku, jediné okamžiky, kdy se, bez hodinek na zápěstí, smíří se svou ublíženou hlavou a svým tělem. V kursu je jich zřídka víc jak šest sedm; z těch ostatních zná leda křestní jména a tváře a siluety mužů a žen v přítmí; a oni ho znají zrovna tak. Je stejně jako oni pozorný a tichý žák: poslouchá, dívá se, pak se jeho vědomí přimkne k jeho nepoddajnému a nešikovnému tělu. Vyučující – ale to označení se k němu nehodí – vůbec nepotřebuje směšně dokazovat nějakou svou nadřazenost, protože každý z nich se dobrovolně rozhodl podřídit jeho znalostem. Kdy bude moct škola poskytnout takový obrázek?

říká si Jérôme často. Nikdy, obává se, protože do ní násilím odvádějí celé legie branců tvrdošíjně se vzpouzejících vojenské službě. Když skončí hodina jógy, už to není on, kdo míří k vozu zaparkovanému pod platany, ale jiný muž, zbavený svých omylů a hrůz, muž, kterého by určitě vybičovaní negátoři, krmení syntetickými bonbóny a žvýkačkami, ani nepoznali.

Vrávorající churavý muž, takový odjíždí do školy nebo se z ní navrácí. Ramena shrbená pod deštěm zimy, které se nechce ze světa, žaludek mučený strachem, který si nechce přiznat. Sotva dech popadá na tom smutném schodišti stoupajícím ke sborovně. Dobrý den. Jeho přihrádka. Papíry, které už ani nečte. Čekání, v hlavě prázdné. Zvoní. Ještě pár vteřin vyčká, odročení. A zase dolů po schodech. Tam čeká záplava povykujících mas, které je třeba pokud možno vzdělávat, a když ne, tak aspoň po stanovenou dobu hlídat. Vnoří se do vod. Nad hladinu vypluje až v poledne, zhnusený...

V sobotu má speciální osmá E hodinu takzvané soustavné četby. Ono přídavné jméno v označení je tady případné, nevztahuje se však na četbu; dokážou *soustavně* jediné vyrušovat. Na začátku školního roku se žáků ptal na jejich nápady ohledně četby na pokračování. S odstupem času si uvědomuje, že jim taková otázka musela připadat neuvěřitelně praštěná. Ve třídách, které měl dřív, obvykle nebyla o nápady nouze. Jenomže budoucím negátorům nešlo samozřejmě pod nos vydávat peníze za knížku, když by za ně mohli mít aspoň tři balíčky žvýkaček nebo dva cigaret. Vzpomíná si, že Didier mu to řekl bez obalu:

„Nemohli bysme číst dál *Otcovu slávu*, co jsme s loňským učitelem nedočetli?“

Je si dobře vědom skutečnosti, že Pagnol pomaloučku nahrazuje Molièra ve folklóru francouzské literatury, tak jak je dnes vyučovaná, a ačkoli si nijak zvlášť necení ani jednoho ani druhého, souhlasil, ale bez valného nadšení. Po celou dobu prvního konferenčního období se tedy svorně nudili předcítáním této knihy, takže Jérôme už ani nepoznával text, který před sedmi osmi lety způsobil radost a potěšení jedné sedmičky: *sic transit*... Kolem vánoc nechal malého Marcela, ať si bloumá po provensálských vršcích, a hledal něco jiného ke čtení, co by těch jednadvacet ulejšáků trochu vzpružilo. Poměrně brzy mu vytanul na mysli jeden z příběhů Sherlocka Holmese: *Podpis čtyř*; to by

je mohlo víc zaujmout a zaměstnat než vzpomínky z dětství nějakého pána, který podle negátorského kalendáře žil někdy před sto milióny let. Bohužel, jen se začátkem ledna opovážil zmínit o zakoupení nové knihy, hned začali soptit:

„To teda sakra ne, žádná kniha se kupovat nebude! My nemáme prachy. A dyť jsme ani nedočetli tu první.“

„Jenže Pagnol vás už nebavil!“

„To je fakt, to byl blábol, jenže my žádnou další nechcem.“

Jenom dvě tři dívky otevřely své notýsky a chystaly se zaznamenat si potřebné údaje o knížce, čímž si vysloužily jadrné nadávky ze strany nejurputnějších: šplhny, štetky prodejně a – vrchol vši nestoudnosti – „intelektuálky“!

Musel se rozčilovat až za hrob, aby si po čtrnácti dnech asi deset žáků zakoupilo knížku. Nezlovní setrvali ve svém odmítavém postoji, o to silnější a smělejší, že mají zákon na své straně: povinná školní docházka je *zdarma*, kromě žvýkaček, bonbónů a petard, samozřejmě. S *Podpisem* čtyř to tedy nezačalo slavně. Sobotu co sobotu, kapitolu po kapitole se tváří, že čte a objevuje poutavý text s třídou podobnou jiným třídám z předchozích let. Hlavně se tváří, že neslyší, jak si Gérard a Didier vykládají otřepané sprosté vtipy, že nevidí, jak Pascal opisuje od Christopha úkol z angličtiny na příští hodinu, protože ho buď napsat sám neuměl, nebo se mu nechtělo, jak Charles pravítkem mydlí Patricka přes prsty, atd. Pokud jde o Hervého, ten vždycky na začátku vypadá, že ho četba strhla: noří se do ní jako do vany s teplou voňavou vodou; je jedním z mála kluků, kteří předčítání sledují; ale po dvaceti minutách se na všechno vykašle: čtvrt hodiny před koncem ho Jérôme spatří, jak se plazí pod lavicí a chce podrazit židli docela hodné Valérii. Občas se Jérôme zarazí, aby nabral dech, anebo zastaví předčítajícího žáka. Hučící změt hlasů naplňuje třídu. Nemyslí na nic. Na co by taky mohl myslet? Leda jak to všechno vyhodit do povětří. Je v koncích. Vzadu se Gérard řehťá na celé kolo. Četba je mu fuk: na to, aby se stal šoférem nákladáku nebo ještě lépe automobilovým závodníkem nic takového nepotřebuje. Samozřejmě že z něj bude šofér-sympaťák s ocelovými svaly, který do sebe hází jedno pivo za druhým, bude mít kámoše po celé Francii, kterou projedzí křížem krážem po státních silnicích, nahoru do korby bude brát v létě stopačky, pevně odhodlaný je při oddechové zastávce položit na lehátko. Řidič nákladáku, to je přece řemeslo! Ne jako být učitelem, notabene fran-

couzštiny, jako ten blbeček, co jim ho letos napařili! A než nadejdou ty krásné dny, bude se bavit.

Jindy, aby ho před nimi zoufalství zčistajasna neporazilo, sáhne po parodii, zahraje si na učitele, který předvádí brilantní výrazné předcítání před uchváceným posluchačstvem: nic nechybí, ani intonace, mimika, gestikulace. Když to udělal poprvé, vyprskli negátoři smíchy a Didier si poklepal ukazováčkem na čelo. Jérôme měl štěstí, že zrovna četl větu, kdy Sherlock Holmes cituje Goetha v němčině: *Člověk se vysmívá vždy tomu, čemu nerozumí.*

Stále častěji se mu stává, že se nechá unést tím, čemu říká „mé šílenství“: zmocňuje se ho to nepředvídaně a celého ho zachvátí jakési vření v hloubi jeho pekel, dunění jako předzvěst zemětřesení; v takovém okamžiku je jeho vůle bezmocná, teď má slovo tělo, nebo spíš to zvíře zvané „šílenství“, které se mu v těle usídlilo, které působí na jeho nervy, svaly, diktuje svůj zákon šílenství. Před negátory, roztroušenými v řídkých, nepozorných, lhostejných hloučcích, však část jeho bytosti nicméně zvířeti vzdoruje, neustále dbá, aby všechno proběhlo jak se sluší a patří bez rozruchu, co nejšetrněji; musí to být rozumné šílenství, s dobrým vychováním, s nímž může žít jako každý jiný, mluvit, chodit, sedět, mlčet, pracovat nebo se tak tvářit. Nikoli šílenství šílené, to ne, šílenství mírné, šílenství slušného člověka, kterého kvůli tomu nedají do svěrací kazajky. Takže když to na něj přijde, přiloží k pevně stisknutým ústům sevřenou pěst, jako kdyby chtěl zdusit kašel, ale ve skutečnosti aby k sobě přitiskl ta dvě napětí, ta dvě sevření; pak přiloží semknuté rty na první článek ukazováku, kde si vegetuje rozptýlená rodinka krátkých a neduživých chloupků, nato si povolí uzel na kravatě, který mu svírá hrdlo, pootevře rty, zahryzne se zuby do masa ohnutého ukazováku, jenž se nebrání, a kouše, kouše, jak jen může, dokud ho bolest nepřiměje kořist pustit. Pak následuje pokaždé okamžik nepřítomnosti, zapomnění... Negátoři přestali existovat: nemá před sebou nic než tisíce se bolest, dvojí otisk zubů, na který vyděšeně hledí, otisk připomínající vytečkovanou olivu; docela se rád dívá na ta stigmata nepotlačitelné zuřivosti, kterou obrátil proti sobě, na tu ránu ze msty, kterou nemůže uštedřit těmhle klukům, těmhle dívkám, chráněným předpisy, zákazy a tabu, kterou však uštedruje sám sobě v zoufalé křeči šíří škvařícího se v plamenech, v sebezničujícím výbuchu nervů drcených a splétaných strachem. Takhle

vypadá jeho šílenství.

Kromě šílenství mu jeho krajinu každého dne maluje zádumčivost. Medový, hebký, mučivý smutek, který se třeba jednoho dne promění v pohodu, jako si člověk nakonec zvykne na tupou fyzickou bolest, žije s ní, nosí si ji s sebou, zapomene na ni. Ale on byl určitě smutný odjakživa. Na jednom snímku z dětství – je mu sedm let – už má onen smutný pohled plný zasněné tesknosti, pohled, který se k ničemu nepíná, který zřejmě zaměřuje své bledé světlo do člověčího nitra, a ne na věci, na něž si lze sáhnout a jimž se říká „skutečnost“, zkrátka svět. V sedmi letech má tedy pohled těch, které život přemůže, už přemohl hned první den, pohled prohrávajících, druhořadých, bezejmenných. O osm let později na gymnázium si z něj utahují premianti: z jeho nemotornosti – nazývají ho „Blboun nejapný“ –, z jeho záliby v anarchistické četbě, ve slohových cvičeních, ve „francouzských kompozicích“. Na čtverečkováném papíru se vyjadřuje sice osobitě, často vytříbeně, ale stejně zůstává šaškem. Řecké nebo latinské překlady se mu hemží chybnými výrazy, syntaktickými hrubkami, neumí pořádně gramatiku, je to Blboun nejapný. Je smutný, nezviklatelně smutný, nenosí správný účes – schválně –, vlasy má příliš dlouhé; chodí v antracitovém duffle-coatu zapnutém na jediný kousek bílého dřívka, tváří se nepříjemně. Na snímcích třídy v sevřených řadách je ten nejsmutnější. „Viděls blbouna nejapného na fotce? Jako kdyby právě pochoval celou fámílii!“ Je mu jedno, že si z něj dělají blázny, ví, že prohrál. Proto je smutný. Zádumčivost je jeho družkou, jeho sestrou, jeho manželkou. I když se zabarví erotikou, vzrůstající pohlavní žádostivostí, je to stále zádumčivost. Po celá léta na fakultě ho neopustí. Bude z něj smutný student; vážný a zádumčivý. Nikdy nenajde potěšení v zábavě, v legráckách, ve „zlatých časech“. Bude smutně studovat, smutně propadat u zkoušek, smutně postupovat. Později se naučí smát, rozesmávat, nacházet slova vzbuzující smích. Bude se říkat: „S Lacqueducem je legrace!“ Ale on bude dobře vědět, že zůstal smutný jako dřív, že jeho smích, jeho humor jsou smutné. Negátoři ho vyšoupli zpátky před jeho první bránu, k teskné zasněnosti jeho sedmi let, nemohoucnosti tváří v tvář životu, který mu byl vnucen, výrazu, kterým jako by říkal: ale já vás přece vůbec o nic nežádal! Proč jste mě nenechali, kde jsem byl, tam kde radost i smutek jsou bez významu? Lacqueduc: svědomitý učitel, jemuž však chybí dynamičnost; příliš introvertní na to, aby mohl být zdatný. Takhle to nikde napsáno

nestojí; jenom v jeho vědomí. „S Lacqueducem se užije srandy!“ vykřikují negátoři, ale on si sám se sebou moc srandy neužije. Vůbec si nepřipadá legrační, to tedy ne, ani trochu. „Lacqueduc je v zásadě pesimista,“ říkává Sebourgová. „V nic nevěří, nemá naději. Podle něj je lidská povaha jednou provždy špatná. A dějinný vývoj nemá význam! Co si chceš s takovým chlapem počít?“

Tak a co teď rodičům negátorů řekne? Co to asi bude za lidi? Jak je vyplašený a vyřízený z jejich pacholat, dělá si ještě větší hlavu z představy, že se octne o samotě s otcem, matkou nebo oběma najednou. Až doposud měl téměř vždycky vynikající vztahy s rodiči, ačkoli silně pochybuje, že by jeho klábosení na sklonku večera ve třídě přeměněné v přijímací kancelář a sál ztracených slov mělo nějaký větší účinek. Ale jak to dopadne letos? Určitě se na něj vrhnou hlava nehlava. Ale koneckonců tím líp: kdyby ho natolik fyzicky zdeptali, až by musel do nemocnice, taky by to nebylo k zahoeení!

Pět hodin. S žaludkem staženým kráčí dosud prázdnou chodbou k místnosti číslo 103, kde má dojít k *přijetí*, jako by to byl kabinet či salón. Připraví si místečko vzadu v koutě, kde rozestaví dvě židle proti jedné své. Na dveřích vedoucích na chodbu je na bílé tuhé kartičce napsáno černým značkovačem velkými písmeny jeho jméno; pod tím je červeně uvedena třída VIII. E. Samozřejmě si netroufli přidat „speciální“, ze strachu, že by se mohli dotknout citlivých míst dotyčných rodičů. Jak vidí své jméno tak ostentativně vyvěšené a spojené s třídou, s níž nikdy, ani za všechno zlato světa, nechtěl mít ani v nejmenším nic společného, je zděšený. Má skoro chuť strhnout tu směšnou kartičku: ať si ti dobří lidé bloudí po chodbách a místnostech a hledají si ho, on si myje ruce! Ale je pozdě: už PŘICHÁZEJÍ... už jsou TADY. Alespoň ti první. Začíná to dobře: matka Charlese. A už to jede... dobrý den... posad'te se, prosím...

Jsou to na mou duši výteční lidé... Vůbec ne jako ta mládež, kterou musí trpět šest hodin týdně. Co z toho má vyvodit? Že je všechny špatně odhadl? Že mu rodiče sehráli divadýlko? Je pravda, že je ale neviděl všechny: rodiče Didiera například, nebo Bruna, nepřišli. A přitom by byl ocenil, kdyby mu do jeho lucerničky komíhající se v bouři vnesli trochu světla.

Nikdo mu nic nevyčítal. Obě strany se přenesly přes trapné vzpomínky, vyhnuly se slovům příliš oplývajícím prudkými významy. Ze

samého oslazování spadli všichni do vlažné cukrové lázně. Takže se minuli cílem: sešli se, aby prohrábli hnojiště, ať to v místnosti číslo 103 pořádně čpí, a místo toho na to vylili trochu kolínské, otočili se zády a ucpali si nos. Od toho taky schůzky s rodiči jsou, aby si žádná strana netroufla říct surově pravdu do očí, ale aby se vzájemně ujišťovaly, tiskly si ruce ve společné temnotě.

Pokud se dá věřit kalendáři, má březen jednatřicet dní. Ale on si je jistý, že jich od únorových prázdnin prožil šedesát, ne-li sedmdesát. Neměl by si stěžovat: negátoři mu prodlužují bytí, znásobují jeho díl života...

Do sešitu píše stále vzácněji. Důvodem, kromě únavy, která mu zaplombovala mozek, je fakt, že by stále opakoval stejné historky. K čemu? Přitom ale to zdání tvořivosti potřebuje, aby vzkřísil svůj ztracený život.

Zima pomaličku skomírá, ale nadcházející jaro je úplně stejně studené a vlhké. Kdyby se nedloužily dny, ani by si člověk nevšimnul, že je jiné roční období. Ještě pár dní vydržet, přežít, tvářit se, že to jde, mást, a jsou tu prázdniny takzvaně jarní, kterým se dříve říkalo „velikonoční“. Víc jak dvě třetiny školního roku máme za sebou. Neopovažuje se ohlédnout po tom galimatyáši, který po sobě nechává. Chce se myšlenkami upnout výhradně k perspektivě osvobozujícího odjezdu.

Poslední dny konferenčního období jsou příšerné, nepopsatelné. Ani v druhém nebo třetím ročníku nemá dost energie, aby zajistil vyučovací hodinu. Skoro nemůže mluvit, už dva týdny, ústa má téměř bez sliny. Sice si říká, že to budou nervy, ale přece jen si dělá trochu starosti, už proto, že mu hrdlem stoupají nahoru ostré čepele. Jeho vysušený jazyk nedokáže vyslovovat zřetelně: drmolí, breptá, koktá; u negátorů se novinka okamžitě rozšířila po třídě: francouzštinář, a ani se neumí vyžvejknout!

Poslední den netráví ve škole: ráno nedokáže vstát z postele. Přivolaný lékař hovoří o značné celkové únavě, provázené neurovegetativní labilitou, nařizuje nepřetržité tři týdny odpočinku. Musí odjet...

...V šest hodin dubnového rána je vůz přichystán, naložený. Konečně unikne... Kontroluje, jestli jsou dobře zavřené okenice a dveře,

a srdce mu buší jako splašené: práskne do bot, uprchne z galejí, před svým malérem.

Nebe jako by trucovalo. Až do Lyonu nepřestane ani na okamžik pršet. Zimomřivá zastávka na jih od Vienne, na krajíčku ještě velice zimní přírody. Na piknik venku je moc chladno: zůstanou s Corinnou schoulení ve voze.

Na Sluneční dálnici mezi Montélimarem a Avignonem ujíždějí apokalyptickou bouří. Stovkou za hodinu pod průtrží mračen, dálková světla zapnutá, Jérôme zatvrzele sleduje zadní světla vozu jedoucího asi dvě stě metrů před ním.

O hodinu později se nebe konečně protrhne a rozlije se po něm středomořský azur. Brzy sjedou z dálnice a zamíří na východ, k jižnímu cípu Alp. Teprve v tomto okamžiku pocítí naprostou volnost, jako kdyby se ho negátoři snažili pronásledovat a ztratili stopu. Tady, kde je teď, je nepolapitelný. Má chuť si zazpívat. V Gionově Provinci nikdo nezná učitele jeho jména: je tu neznámý, pouhý turista, jeden z těch nespočetných „lidí ze severu“, kteří sezónu co sezónu přijíždějí, aby se svalili na skalní stupínky s vyhlídkou na Středozemní moře.

Jedou a jedou ke svému cíli: k polorozbořenému vesnici hřadující na jehlanovitém vršku, k vesnici, která Jérômovi pokaždé připomene létající ostrov z *Gulliverových cest*, slavnou Laputu. Už nejsou daleko; osmdesátkou za hodinu sleduje vůz křivolaké záhyby silnice, která se proplétá mezi levandulovými poli; na příštím rozcestí doleva... Úzká silnička se letmo dotkne vršku náhorní plošiny, pak se stočí dolů a přimkne se k okraji strmé rokli, která se tu náhle rozevřela, vnoří se do lesní intimity a nepřestává se vlnit. Za ohybem jedné zatáčky pojednou hlásá tabule: Montsaturnin. Vesnice se vynoří před nimi: nic se tu od minulého léta nezměnilo, ani ten barák na spadnutí s prejzovými střechami, kterému se říká „hrad“, ani domky do zrzava, které se tísní u jeho úpatí, ani jilmy, které střeží plácek, kudy přijíždějí. Tak a je to. Na tenhle okamžik čekal sedm měsíců. Může zavřít oči a probrat se do skutečného života a zvolat: Copak to všechno nebyl jenom zlý sen?

VI/ ZDE SE TVÁ CESTA KONČÍ

„Proč jsi sem přišel?“

„Abych zapomněl, jako každý.“

„Zapomněl na co?“

„Na všechno!“

„Jenomže pořád vzpomínáš dál!“

„Jistě. Takhle zapomenu.“

„Máš rád paradoxy?“

„Ne. Paradoxy nejsou k ničemu.“

„Já ti tedy opravdu nerozumím.“

„Já si taky nerozumím. Jenomže já se už před pár lety vzdal pokusů porozumět si. A to už je pokrok. A pořádný!“

Znovu si pročítá tenhle dialog, který zapsal do sešitu o dovolené v Montsaturninu. Už neví, proč to napsal, kvůli čemu, jak ho ta slova napadla; vzpomíná si jedině, že se jedná o repliky dvou osob, muže a ženy, žena že klade otázky, muž odpovídá. Žena by mohla být Corinna, on ten muž, ale stejně tak dobře by se to mohlo týkat jiných bytostí, například dvou lázeňských hostů, za předpokladu, že by se tykání nahradilo vykáním. Je ale pravda, že v Montsaturninu na něj vzpomínka nepřestávala dorážet, mořit ho, natahovat na skřípec, že často po ránu, když si vypil hrnek kávy, ho to přímo nutilo jít si sednout k malému viklavému stolku pod holým oknem, proti tvrdému jasu Středomoří, který nelítostně vytesá sebemenší detail v krajině i místnosti. Bylo to blaho sedět sám nad rozevřeným sešitem, vdechovat ticho odměřované pouze tikotem velkého budíku značky Jaz na stole před ním. Věty mu plynuly z pera lehce, na rozdíl od Bouffres, kde ho nejnepatrnější výdaj stál obrovskou námahu.

Teď, co z vesnice odjel a je zpátky ve městě, sám, protože Corinna chtěla zůstat, se vrátilo ochromení. Marně si znovu pročítá poslední stránky sešitu, dlouhým pohledem klouže po řádkách, nic ho nechytne a nepopohne k novému rozuzlení, které bude – doufejme – znamenité. Rád by měl ten bolavý rukopis hotový, aby mohl pocítit osvobození. Přestože se v něm mluví o negátorech a o něm, má sto chutí předběhnout konec školního roku, aby ho mohl zaslat jednomu malému nakladatelství, jehož inzerát četl v novinách; je rozhodnuto, do konce léta ho zašle do Žatvy. Stejně, co by se teď ještě mohlo stát nečekaného? Má před sebou třetí dějství toho žalostného dramatu a bude líp, když si monolog oddrmolí v čilém tempu, neřkuli kvapíkem.

Doma stěhuje svou osamělost z jedné místnosti do druhé, ruce v kapsách. Hltá ticho, mlčení. Dokonce se mu hnusí poslouchat hudbu, pouštět si rádio, aby se dozvěděl o otřesech ve světě, číst noviny. Sídílí v něm uvnitř jen prázdnota a rozjímání o ní. Kdyby nemusel do školy, byl by úplně spokojený se svým stavem rozplynutí do okolního vzduchu; kdyby tak z něj mohly být jen částice a molekuly, prach tančící v paprscích květnového světla.

Je přesvědčený, že třetí konferenční období je odjakživa na nic.

Můžou se o tom vést diskuse do aleluja, svolávat rady a porady, provádět průzkum, přepracovávat plán, nic to nebude platné. Někde musí stát psáno, v nějaké záhadné a tajuplné Genesis, že první školák na světě bude dvě období pracovat a třetí odpočívat, po čemž mu Bůh udělí ještě čtvrté, úředně volné.

Kdysi ten jev tak nebil do očí: žáci si klímali nad knížkami, snili o sluníčku a dovádění, ale přece jenom tak, aby to nebylo moc vidět. Potom se pomaličku polehoučku daly věci do pohybu: jak šly roky za sebou, Jérôme je viděl vypřáhnout v polovině června, pak prvního, pak v polovině května a konečně na prvního máje.

Od tohoto osudného data by si klidně mohl nasadit čepici s fialovou stuhou a zlatým nápisem „hlídač“. Jde jediné o to hlídat stádo, než ho vypustí na travnaté plochy prázdnin. Když člověk nemá k hlídání vloh, není to moc velká legrace a někdy je to k uzoufání.

Během května sešit nevzal ani jednou do ruky, úmyslně ho nechal ležet ladem na jednom rohu psacího stolu. Měl pocit, že mezi ním a negátory je konec, že už není co dodat k tomu žalostnému příběhu, že jenom prožívají zbytečné prodloužení hry už příliš dlouho rozehrané a pro něj prohrané. Když se s nimi poprvé znovu setkal začátkem května, po víc jak třítydenním přerušení, nepocítil ani obavu, ani úzkost, ani zlost: jenom hlubokou a neproniknutelnou netečnost. Dny a kilometry je od něj vzdálily, dokonce mu trochu vybledli. Tvářil se tedy, jako kdyby ani neexistovali. Mírným hlasem zahájil hodinu mluvnice: vzal kousek křídý – pořád ta příšerná křída, co se lepí na prsty –, otočil se k nim zády a začal psát opravu cvičení, které měli za úkol vypracovat, potom to smazal, barevnými křídami načrtl schéma různých prostředků, jimiž lze vyjádřit příslovečné určení, připojil příklady, procvičil. Při tom všem se na ně díval co nejméně a na nikoho se jmenovitě neobrátil. Jakmile ta nudná hodina skončila, zapomněl na ně.

V tom tkví jeho velké vítězství posledního konferenčního období: že znovu získal schopnost úmyslně zapomenout, otevřít propadlo pod nežádoucíma nohama. Jakmile vyjde ze třídy, přestanou existovat. Pokud se mu stane, že je potká na chodbě nebo na dvoře, nevidí je. Doma tedy může znovu číst nebo poslouchat hudbu jako kdysi: jejich výsměšné obličej, jejich nesouvislé žvanění už nepřekrývají řádky, nenarušují harmonii.

Hodiny se s nimi pochopitelně vlečou, když veškerou jejich náplň je jeho „tête à tête“ s tabulí. Všechnu energii, kterou se mu podařilo v Montsaturninu načerpat, vkládá do toho, aby zůstal hluchý, nepropustný vůči různému pištění a mručení, které se mu ozývá za staženými rameny. A utěšuje se a upokojuje tím, že si opakuje, že už zbývají jen necelé dva měsíce, že tím nejtemnějším lesem už prošel a že okraj je na dohled. Hlavu, vzhůru!

...Ve sborovně si beze studu troufá setkávat se s pohledy kolegů, včetně těch, kteří vyučují v nešťastné speciální osmé E a kteří vědí, do jakého bahna zabředává. Už není kantor pokořený vlastním neúspěchem, je jenom rozčarovaný člověk čekající na nadcházející léto. Ale rána je ještě živá, snadno by se mohla otevřít. To je jeho vize sebe sama, zranitelného a zasaženého muže, který se srdečně vítá se svými kolegy, s ženami a muži, které tak málo a tak špatně zná, až na pár vzácných výjimek. Také ho občas zklamou, ti, co do nich každodenně vráží na chodbách, věčně uspěchaní nerudní kantoři bručouni, upachtění zaměstnanci školství; ano, velmi dobře chápe všechny jejich důvody k nespokojenosti, ale byl by rád, kdyby aspoň na dobu velké nebo malé přestávky, uloupenou z času fádní dřiny, dokázali vytáhnout ven fantazii, kterou uzavřeli do klece, kdyby zapomněli na zákonem předepsanou vážnost, s níž svou práci vykonávají, a nehalili se do toho těžkého nařaseného hávu. Po celou dobu toho paličatě trpkého roku by se byl potřeboval opírat o veselé kamarádství, které by na několik málo minut proměnilo v páru jeho hořkost, úzkost, soužení. Nic takového: studená pustina, nejhlubší samota, kterou už zábava nenahlodá. Bylo řečeno, že musí nést své břímě sám, za netečnosti bytostí i věcí.

Je fakt, že prohrál na celé čáře, a pokud by se jeho hodnota posuzovala ne podle jeho niterných kvalit, jeho kultury, odborných znalostí nebo diplomu, nýbrž podle toho, co dokázal vytřískat z dané várky vzpouzející se mládeže, je mu víc než jasné, že by musel vypadat jako ten nejubožejší tajtrlík. Což ovšem neznamená, že se považuje za ubohé stvoření; protože ale mnozí podle pedagogických schopností soudí člověka, je jasné, že z takového zorného úhlu je pěkná nula. Rád by si byl někdy o těch věcech promluvil s kolegy, ale většinou mu připadali naprosto zabraní do vypočítávání průměru, dokončování příprav, do tisíců a tisíců malicherností, které se vznášejí ve vzduchu jako mlha, jež má zahalit věže pevnosti, kde někteří našli útočiště,

kdežto pro jiné je tu přichystán popravčí špalek. Dost, dost... Pryč z těch smrdutých míst!

...A je tu červen, poslední měsíc. Negátoři jen kvetou, jako obrovské obhroublé květiny odpudivé vůně. Brzy bude konec školního roku. Spolu s tím delší dny a větší teplo. U některých to s sebou nese zrychlený oběh krve a vzrůst sexuální žízně. Vysoká Marie-Helena, dívka s očima gazely, se smyslně kolébá v bocích, zmítá jí dráždivý hloupý smích, který jí ozvěnou vracejí její kamarádky, hlavně tlustá Sylvie, ačkoli ta je teď čím dál zamlklejší, jak týdny ubíhají. Občas ona nebo některá jiná požádá, jestli smí na záchod: žádost zpestřují náznaky neurčitěho úsměvu. Kluci, kteří bývají vždycky plní opovržení, když přijdou na něco, co patří k ženským tajnostem, se chechtají a tváří zasvěceně. Ale Jérôme se spíš obává „žahanců“, na které mají vždycky zálsusk – že budou dívky štiplavě sekat prsty přes zadky, které se jim už nějakou dobu viditelně zakulacují –, což vyvolá ječivý výskot, odvetné facky, hřmotné šoupání židlemi. Marie-Helena se zdá být vyhledávanou obětí, ale ti nejzarputilejší z útočníků se nedají a odseknou, „že to chce sama, a tak to má mít“. „Že to Marie-Helena chce,“ to ho vůbec nepřekvapuje; ale ona to chce, aniž by to chtěla vědomě, jako všichni ti hadroví panáci jejího věku, zmítání pubertou. Ale stejně, sice už nemá pocit, že by se ho tyhle záležitosti týkaly, ale jakmile je slyší hulákat, pokaždé ho zabolí v nadbřišku. Každý den si znovu a znovu opakuje: nikdy si nezvykne na jejich strašlivé zdraví, na jejich bezuzdnou energii, na jejich násilnické pudy. Připadají mu jako trochu pomatená zvířecí mláďata, která ztratila spojení se svým přirozeným prostředím. Místo marné snahy učit je francouzštinu a pozdějšího předstírání, že to dělá, nebylo by bývalo lepší starat se o jejich těla? *Mens sana in corpore sano*: trošku vyšlé z módy, to uznává, ale přece jen... Třeba je jejich školní nezpůsobilost čistě intelektuálního charakteru? Vždyť vedle žalostných výsledků v podobě známek v příslušných kolonkách v žákovské knížce, vedle více méně odfláknutých úloh je to jenom dorůstající mládež, která je živěná příliš nebo příliš málo a příliš rychle a příliš špatně, která už kouří a napájí se kdoví čím pochybným, co je právě v módě, která se láduje těmi nejhoršími televizními programy, otravuje plynem svých mopedů a málo spí. Jsou podráždění, intelektuálně neduživí, protože svá těla neovládají o nic víc než své duše. Takže kdyby byl na začátku roku víc prozíravý, mohl zvolit mezi dvěma možnostmi: drezúrou, která by

mu zajistila pokoj... nebo skoro, a očištěním, které by mu – snad – zajistilo pokoj zrovna tak. První možnost mu připadala sobecká, a přitom by drezúra byla lepší než zničení a zkáza. Druhá zase mířila moc vysoko a zcela určitě nebyla vhodná pro školské zařízení: škola není místo na rozjímání či meditace, ani na relaxaci, a vážně si nedovede sám sebe představit, jak sedí na bobku při zemi proti negátorům a žádá je, aby znehybněli v pevném postoji, zaposlouchali se do svého niterného ticha a připravili se tak na četbu, probírání textu nebo něco podobného. Takže vlastně neměl na vybranou: bylo třeba udeřit, dřív než udeří oni, to je všechno. Zákon divokého Západu: právo je na straně toho, kdo tasí a střílí první. Byl by udělal moc dobře, kdyby se o prázdninách v tomto ušlechtilém umění trochu cvičil, místo aby se oddával planému snění na sluníčku a stavěl si zámky v oblacích. Každý snílek je jednoho dne potrestán těmi, co se hemží po zemské kouli.

Jo, kdyby je byl dokázal odhadnout na počátku, tak jak je viděl dneska ráno oknem sborovny. Zazvonil konec velké přestávky, ale kluci z osmé třídy takzvaně speciální si ještě protáhli partii mužného fotbalu navzdory času i nebi. Pod prudkým červnovým lijákem, z vlasů a svetřů se jim jen řinulo, běhali za míčem, kličkovali, stříleli. Vypadali jako nádherní d'áblové ve svém živlu uprostřed pekel. Smáli se, vykřikovali, nadávali si, zvedali paže k nebi. On na ně čekal o poschodí výš, pozoroval je a zajímalo ho, jak dlouho budou hru protahovat. Dvůr se vyprázdnil, slyšel po chodbách halasění jiných tříd, které šly na vyučování. Dívky ze speciální osmé E už šly zřejmě nahoru, ze strachu o účesy. Znenadání se jednomu z hráčů podařilo fantastické uvolnění a celá ta promočená banda se utíkala schovat do haly. Přesně v tom okamžiku sebral aktovku a vydal se k učebně, kde má s nimi mít hodinu. Našel je udýchané, zarudlé, upocené, otírající se kapesníky, s úsměvem od ucha k uchu, na vrcholu blaha. Surově ho přepadly vzpomínky z vojny: tam byli taky takovíhle junáci, kteří neznali větší slast než utíkat v plné polní za deště nebo pochodovat za trest ve sněhu. Hovada na sekýrování, to jsou negátoři mužského pohlaví. A dívky, jestlipak je jim bližší pohov než pozor? Určitě ne všem. Ne že by byly podstatně lepší než kluci, ale v celku mu připadají „modernější“ co do vnímavosti a zálib.

Za jednu noc dotáhl rukopis do konečné podoby. Za tu dobu, co s

ním žil, se nakonec dostal tak daleko, že ho nosil jako nějaký ošklivý výrůstek, jako pěkně odpudivé vole, jako zrůdnou bradavici. Nastala chvíle, kdy bude spásně vyříznut. Tak a je to. Už jenom přepsat na stroji poslední listy. Na první stranu natiskal velkými písmeny titul ZMATKY JÉRÔMA LACQUEDUCA, a pod to malými písmeny: učitele v Bouffres. Tento archaický ráz mu vůbec není proti srsti; taky při tom myslel na *Musilovy Zmatky chovance Törlesse*. No uvidíme. Rozhodně se nechce poddávat zhoubným iluzím, ví moc dobře, jak jeho rukopisu hrozí nebezpečí, že bude odmítnut malým nakladatelem, jemuž ho zašle. Takových jako on je spousta, co hodí na papír cokoliv, plané strasti svého bytí stránku po stránce, den po dni, noc po noci, nazelenalé záplavy frustrací. Obskurní grafomani, jejichž jména se nikdy nezaskví ve výkladních skříních knihkupců, zástupy obdařené aurou inspirace, které si marně zoufají v sedmém kruhu pekla nezdarů, téměř stejně početní jako ti, co Jérômovi říkají: „Jo, já bych mohl vykládat, kdybych měl čas to sepsat!... Ale to prostě nejde, moc práce, moc starostí, děti, rodiče, dovolená, začátek školního roku, platit složenky, kdepak, na psaní nemám čas, říkám si, jak to asi děláte vy... je fakt, že vy jste kantor... teda, ne že bych chtěl říct, že se flákáte, ale je to přece jenom jednodušší... a pak, máte na to vzdělání, jde vám to samo, bodejť, vy přece musíte mít sloh v malíčku... my nepíšeme nikdy, leda na vánoce pozdravy, a to ještě kdoví jestli! Ted', když je telefon! Ale je fakt, že bych mohl vykládat. No snad někdy později...“ Třeba na inzerát Žatvy shánějící rukopisy do svých edic odpověděli hromadně všichni ti otrávení, co jim ani nejde zavřít šuplík, jak přetéká papíry, které nikdo nebude číst, ti rozčarování, co vydávají na vlastní náklady a nedokážou bez začervenání říct: „Poslyš, nechtěl by sis koupit moji poslední knížku, jsou to básničky, to bys byl fajn!“ Jestlipak ten jeho elaborát projde sítím, jestlipak se vydá správnou chodbičkou, která ho dovede k vhodné edici? Jak by mohl charakterizovat svůj text? Román? Ne tak docela. Vyličení prožitku? Snad, ačkoli často se nechal unést radostí z psaní jako takového a zapomněl na naléhavost, která ho k psacímu stolu a sešitu přivedla. Kdyby měl bez uvažování odpovědět na otázku: „Co je to za text, pane Lacqueducu?“ řekl by:

„Sólové lamento pro mužský hlas! Nejlépe baryton nebo bas, i když tenor by to také slušně zastal.“

„To ovšem není žádný literární žánr, to vaše ‚sólové lamento‘! Kon-

fese, meditace, pamflet, esej, ano, to prosím...“

„No tak tedy řekněme... žalozpěv nad vlastním neštěstím. Vám se to nelíbí? Mně to připomíná slavnou árii *Che farò senza Euridice!* Jenže já ztratil Corinnu, teda ne definitivně, doufám, že ji zase najdu, že ji znovu získám. Montsaturday není království stínů.“

„A je v tom vašem sexu text? Promiňte, myslím to opačně.“

„No... ani moc ne... Víte, teď zrovna to jaksi není mým koníčkem. Mám jiné starosti... Přesněji řečeno, tyčí se přede mnou překážky, chápete, co mám na mysli...“

„No tak tedy, my si to vaše ‚sólové lamento‘, jak říkáte, přečteme a napíšeme vám.“

Vzdychne si. Jeho unavený pohled stoupá k Římu-Benátkám-Istanbulu: tři města v jednom na stěně proti němu, zaplavená stejnými slunečními lázněmi, prostupujícími jejich těla rozčtverečkováná žilkami. Projde po Corso del Rinascimento, roztržitým pohledem zavadí o majestátní průčelí kostela Sant'Andrea della Valle, který by ovšem zasluhoval víc, pak se vnoří do stinné uličky, vytesané mezi dvě vysoké zdi s hrubou červenou omítkou jako závratná soutěska mezi dvěma hrozivými útesy. Kroky ho rychle vedou k rozlehlé mýtině, která se před ním otevírá... A najednou... Piazza Navona! Dlouhé náměstí, jako protáhlé stehno nymfy za úsvitu... Vlevo, Sant'Agnese... Rezatookrovošedá. Nádherný tympanon uprostřed mírného vydutí ho dokáže uchvátit. Rád by se proběhl po balustrádě nad ním, řval radostí, že může ztěct tuhle tak nesrovnatelně ženskou stavbu, vykřičel do nebe svůj obdiv k muži, který tu vztyčil dvě eliptické zvonice korunované křivkami bání, spojil se konečně s tou osamělou světicí, důstojně zahalenou do bílých kamenů, ponechanou tu v římském vzduchu a v očekávání nějakého jezdce z apokalypsy.

Pod nohama Sant'Agnese se Berniniho Čtyři řeky nehnutě zastavily na své obchůzce kolem obelisku. Chodci si letmo smáčejí ruce ve čtyřech mohutných proudech vtékajících do okrouhlého bazénku pod giganty. Dunaj, netečný k horečnatému shonu smrtelníků, sní o slávě a svévoli. Zdejší kluci se prohánějí mezi turisty s vykroucenými krky, jak fotografují Gangu zakloněnou dozadu, paže vztažené k Borrominiho zvonicím.

V severním konci náměstí, u Neptunovy kašny, nějaká Římanka – vypadá trochu unaveně, ještě mladá, ve svetru v barvě myši sedí a v černých manšestrových kalhotách – venčí psa ve vodách bazénku,

mezi mořskými nymfami s překrásnými sněhobílými zadnicemi a buclatými Tritóny. Na lavičce klímá hlídač – začíná být horko – v nedbalé uniformě, a ani v nejmenším nevyvádí z míry tu ženu, která se naklání přes okraj bazénku, aby přivolala psa: jak se naklání, zaobluje se jí pod oblýskanou látkou to, co by se tak příjemně svlékalo před těmi úžasnými památkami.

A zatím je „ovzduší“ – jak se říkává na konferencích – čím dál víc vyčerpávající. Jediná světlá stránka tohoto sklonku roku je ta, že negátoři jsou stále méně nápadní, protože i jinde polevili, jako vždycky na konci roku. Což mu ovšem nebrání, aby nepočítal hodiny ještě je jich spousta –, které ho dělí od konečného vysvobození.

Na Marii-Helenu stále víc dotírají kluci, hlavně Didier, samozřejmě, který už neví, co by si vymyslel, aby překonal sám sebe. A ona se tváří jako nerozhodná oběť, hledí na Jérôma svýma velkýma mírnýma očima, až si říká, co se asi v hlavě té dívky odehrává. Už nějakou dobu staví na obdiv svou nedbalost: nedopnutá blůza skýtá kradmé výhledy na bělostná ňadra s nafialovělými odlesky jako hlavičky chřestu, která budou spíš vystouplá než pevná, ňadra ze skleníku. Téměř půvabně kolébá oblými boky neúprosně sevřenými v džínsech. Jérôma občas poctí úsměvy barvotiskové madony; nejspíš na něj kašle, ale co člověk ví? To všechno ho nechává ledově chladným. Je mu natolik zatěžko snášet třídu jako celek, že by nedokázal vidět půvab některé její jednotlivosti, byť by byla sebevíc okouzlující.

Úterý. Dneska je jich jenom deset. Těch deset dalších je na „závěrečných zkouškách základní školní docházky“. To bude v kulturním životě těch deseti veliká událost, když jim začnou se slevou nabízet tenhle ošuntělý ležák. Dostanou rádoby diktát, tak akorát aby je půl hodiny otravovali: jak napíšete *po obloze letěl vír, na vodě se udělal vír*? Zeptají se jich, na jakém světadílu leží Francie, jestli Temže protéká Londýnem nebo Tokiem, jestli je vejce, které po vhození do vody vypluje na hladinu, čerstvé nebo ne. Přeríkají *Cikádu a mravence* nebo přezpívají *Marseillaisu*, o nějaký půltón výš nebo níž, a všechno bude v pořádku. Zkoušku udělají! To se ví, že nejsou tak hloupí, jak z nich učitelé dělají!

Co teda budeme dělat, ptají se ti zbylí, co budeme dělat, když jsme škrkli čtení, mluvnici, knihovnu, referáty, debaty, hovory o čemkoli, co se vůbec dá dělat v hodině francouzštiny, kterou zrovna mají, když

je jich jenom deset a když tu není Didier ani Gérard, aby štípali holky do zadků a hráli si na kanonýry.

„Karty, pane učitel, zahrajem si karty!“

Budiž, tak teda karty: bez průtahů se vytvořily dva stoly. Patrick si sedl ke zbylým dívkám, Marie-Helena, jak Jérôme čekal, ho zve:

„Zahrajete si s náma, pane učitel?“

Dobře, postaví se ranám osudu srdnatě. Vezme židli a přisedne si k nim.

„Vole padni? Prší?“

„Jak je libo.“

Když už dospěl tak daleko... A zatímco si bere karty jednu po druhé, jak je Patrick ve vši vážnosti rozdává, říká si v duchu, že zákonitě a nutně musel tak dlouho studovat, projít značně selektivními zkouškami, meditovat nad La Rochefoucauldovými *Maximy* nebo nad *Duchem zákonů*, naučit se všem figurám z rétoriky, úporně se snažit vpěchovat si do hlavy historickou mluvnicí francouzštiny, zkrátka usilovat, aby z něj bylo to, co se po něm žádalo, nádherný exemplář „francouzské kultury“, aby mu nakonec bylo onoho červnového, téměř zářivého rána popřáno zahrát si s pěti žáky speciální osmé E, se skupenými kolem stolu, tu vznešenou hru prší, kterou jeho spoluhráči raději nazývají chčije! Žádosti učiněno zadost!

V ulici lemované platany ho na konci hodiny jógy vítá krásný červnový soumrak, příslib modré noci podobné líbezné květině, jedné z těch nocí, které jsou stejně zářivé jako den. Sestupuje po schodech venkovního schodiště po boku Roberty, spolužačky z kursu, s níž se tak trochu spřátelil. Je to dívka asi dvacetiletá, trošku zakřiknutá, s mírným a pokojným jednáním. Doposud si řekli jen pár příležitostných banalit, polohlasně, při obouvání, než je znovu pohltit městský ruch. Dneska večer mu Roberta připadá méně odtažitá, méně nedůvěřivá, přístupnější. Jérôme jí nechce vnucovat svou přítomnost, samota, v níž žije už několik týdnů, na něj nijak nedoléhá. Ale přece jenom otálí s konečným na shledanou, které jejich klábosení ukončí. Nicméně to stejně udělá, protože se cítí nesvůj z náhlého ticha, které v jejich křehké konverzaci udělalo škvíru. Pomalým krokem se Roberta vzdaluje, míří ke svému mopedu, zaparkovanému u jednoho platanu. On nastoupí do vozu, ale ještě se ohlédne za dívkou, která zůstala nehybně stát, v rozpacích, před svým mopedem, prohledává tašku,

kapsy, je na ní vidět lehký nepokoj. Znovu otevře dvířka, vystoupí, dojde k ní, zeptá se, co se jí stalo. Ona mu falešně nenuceným tónem sděluje, že ztratila klíčky od bezpečnostního zámku a že se vrátí do sálu, aby se podívala, jestli jí náhodou neupadly, když se převlékala. Téměř radostně – k vlastnímu údivu – jí odpoví, aby si z toho nic nedělala, že počká, než se ta maličkost vyřeší, pro případ, že by jí mohl být prospěšný. Roberta na něj krátce pohlédne s výrazem vděčnosti. Běží k vysokému domu z červených cihel a on si zatím zapálí cigaretu, přechází sem a tam pod platany, jejichž zelené listí září ve světle pouličních svítlen, které se právě rozžaly. Na rty se mu dere nějaká zvláštní, skoro exotická písnička...

...Rychle se vrací; rozmrzelá. Klíčky nenašla a instruktor nemá kleště, aby bezpečnostní zámek přestípli. Říká, že bydlí dost daleko, že sice chodí ráda, ale že ji představa, jak se vrací domů pěšky, vůbec neláká. Výborně: zbývá mu jen navrhnout, že ji zaveze, mopedu se nic nestane, když stráví noc pod platanem. Otevře jí dvířka, přibouchne je za ní, usedne za volant. Náhle ho sevře temná úzkost a on se jí chraptivým hlasem ptá na adresu, na cestu, kudy má jet. Roberta vypadá zamyšleně. Pokradmu sleduje její profil s oblými, trochu dětskými obrysy.

Jízda netrvá tak dlouho, jak si myslel: zastaví vůz před činžákem neurčitěho věku, Roberta si tiskne tašku k hrudi, otočí se k němu:

„Jestli máš chvilku čas, mohl bys zajít nahoru... Aspoň uvidíš, kde bydlím.“

...Je to dvojgarsonka s bílými stěnami, téměř bez nábytku, jako kdyby obyvatelé čekali každým dnem příkaz, že se mají vydat na služební cestu do dalekých krajů. Plakát připíchnutý na stěnu představuje fotografii ženy v černých punčocháčích v poloze lotosového květu. Jérôme se zeptá:

„Jsi opravdu do jógy tak zapálená?“

„Mám ji moc ráda, ale nedělám z toho náboženství. Dělá mi dobře po těle, aspoň si myslím, a taky v hlavě... tam to potřebuju nejvíc.“

Našpulí ústa, krátce se nespoutaně zasměje a pokračuje:

„Ale všechno nevyřeší. Nechceš se něčeho napít? Mám uvařit čaj?“

„Když chceš.“

Jde za ní do kuchyně, dívá se, jak vyndává šálky, talířky, jak dává hřát vodu do kastrůlku. Hovor se točí kolem stravování, dietetiky. Říká mu, že třikrát prodělala kůru s neloupanou rýží – protože si při-

padá moc tlustá –, ale pokaždé se začala znovu a ještě hůř nezřízeně ládovat čokoládou, zákusky. Jérôme se usmívá, schvaluje jí tu slabost, která v něm vyvolává pocit něžnosti; bál se, že Roberta patří k těm nekompromisním asketům, fanatickým sektářům, kteří dovedou jen uvrhnout do klatby nebo exkomunikovat. Jeho rozpaky se pomalu vytrácejí. Sednou si proti sobě, velmi kamarádsky. Za okny noc rozesílala své hvězdy. Pohlédne na hodinky, Roberta ho sleduje znepokojeným a tázavým pohledem: nerada by ho zdržovala, nechce mu způsobit nepříjemnosti. Odpoví, že to ne, že je teď sám, že může ještě chvíli zůstat a povídat si, jestli ona chce. Ale ona mlčí, náhle je rozrušená, zachvěje se podivnou křečí. Nakonec zašeptá:

„Já jsem teď taky sama... Nechala mě... Ano, měla jsem přítelkyni, moc dobrou přítelkyni; bydlela tu se mnou... Žily jsme spolu, chápeš?“

Zašeptá velmi nejisté ano.

„Chci říct, že jsme se dělily o všechno... o postel, o spánek, o rozkoš... Nevadí ti, že ti to říkám, že ne?“

Ohrazuje se, že je mu to jedno, že nemá právo vstoupit do jejího soukromého života ani po špičkách. Jedna jeho část je sice zklamaná, ale hrudí se mu rozlévá pocit úlevy: zbavil se pokušitelské utkvělé myšlenky, protože Roberta není přístupná mužským svodům. Z nevysvětlitelných důvodů mu připadá strašně blízká a zcela bratrsky jí položí ruku kolem ramen.

Jeho chování jí nepřišlo opovržením hodné, protože mu oplatila upřímným úsměvem. Chvilku váhá, pak slabým hláskem řekne:

„Jestli se ti zdá pozdě, můžeš zůstat tady, jestli chceš... Budeme spát spolu, já se budu cítit míň osamělá. Ale pod jednou podmínkou: že se mě nedotkneš. To bych nesnesla... Jsi moc fajn, ale tohle bych nemohla.“

Jeho úsměv je plný vřelosti smíšené s hořkostí, má chuť na ni zařvat, že se nemá čeho bát s mužským jeho letory, který je už osm a půl měsíce, co ho mají v prádle negátoři a ždímají z něj, co můžou, dokonale vykleštěný, líp bys to ani břitvou nedokázal, že by mohl dělat eunucha v harému. Spokojí se s otřepanou replikou:

„Neboj, já jsem utahaný, to víš, konec školního roku, děti jsou k nesnesení. Myslím, že teď mám hlavně chuť se vyspat.“

...Noc ale otálí, než mu povolí usnout. Pravidelné oddechování spáčky vedle něj odměřuje ticho. Cítí se málem šťastný.

Školní roky hynou pomaloučku polehoučku, zbytečně pomalu. Místo aby se to rychle skoncovalo a z kalendáře se vytrhl list, jak to má ostatně taky být, zápolí donekonečna den za dnem se smrtí, dál se protahují v rozedraných cárech usmolené pedagogiky; učitelé odjíždějí zkoušet na opačný konec území školské správy a vracejí se až po několika dnech, jiní zůstávají a pak zase oni odjíždějí do sousedního města. Na tabuli oznamující nepřítomnost vyučujících, vyvěšené v kryté části školního dvora, jsou jména v neustálém pohybu. V deváté třídě klesají početní stavy žactva neuvěřitelnou rychlostí, ale pořád tu ještě zůstává malé jádro věrných, kolem něhož se otáčí neustále se střídající proměnlivá složka. Je to vyučování podle vlastního výběru: dobrý den, dneska jsem se, pane učiteli, na vaši hodinu dostavil, protože plovárna má zavřeno a protože mě už nebaví flákat se po kavárnách, a vlastně nevím, co bych dělal... To je od vás milé, jen se posad'te a otevřete si knihu na straně 288. Ale kniha otevřená na lavici je jenom pohodlné alibi pro případ nepředvídané návštěvy: komentář, který nad ní vedou – pokud vůbec na komentář dojde –, nemá nic společného s textem, který předstírají, že by mohli číst. Marnost vybraných ukázek, které si nikdo nevybere, marnost poznámek, marnost zrcadel, před nimiž si mohou krky vykroutit, jak se pozorují. Marnost školního světa oproti malichernosti světa žáků: moped, který neustále štelují anebo na který mají políceno, jestli maminka s tatínkem budou mít dost financí a přimhouří oko, cigarety s černým nebo světlým tabákem, které hltají jemná ústa, filmy v televizi, konzumované bez nadšení... Někteří, hlavně dívky, tak trochu čtou, tak trochu cokoliv – což ještě samo o sobě není zlé. Na střední škole budou dělat, co budou moct, vloží do toho všechno, vezmou to vážně... Základní škola, to byla jenom psina, něco jako předkrm, malé okoupaní, než vylezeme na skákací prkno a vrhneme se po hlavě do kulturních hlubin. Mezitím prázdniny, sluníčko, malá dobrodružství, na která si s podzimem budou vzpomínat ruce, prsty, rty.

Červen se rozpaluje. Prázdniny jsou za dveřmi. Osvobození je blizoučko, na dosah ruky, že už ani nepociťuje opravdové vzrušení. Je tak utahaný, tak ztěžklý z rozčarování a z trpkých zklamání, že ten obrovský dar, ten pantagruelovský moučník, který mu konec roku přináší na jeho stůl muk a bolestí, mu nezpůsobuje žádnou radost.

Vdechuje zvětralou vůni nadějí příliš dlouho laskaných: vyčerpал veškerou svou schopnost radovat se, všechnu svou vitalitu, je jako požitkář, jehož smysly navždy vyhasly. Ještě jedna marnost, marnost čekání.

Jednoho dne jde kolem kavárny, jednoho z těch pozlátkových podniků samý hliník a koberec, které vypouštějí sem tam nějaký vřískavý tón doprostřed chmur betonových předměstí. Vstoupí, opře se lokty o barový pult, objedná si espresso. Z hrací skříně v koutě vycházejí spíš pulsace elektrokardiogramu než taneční hudba. Pět flipperů v řadě se blyští syrovými barvami. Malátný bezduchý Asijec zanechá svůj šálek na baru, líně klouže k nejbližším přístrojům: *Charlie Angels*, *Jet Spin*, *Kleopatra*. Jérôme netušil, že flippery nesou názvy podobně jako svazky v přihrádkách knihovny. Kleopatra zaujala nejvíc jeho pozornost: velice hollywoodská Kleopatra s dlouhými štíhlými nohama vyplňuje celý střed světelné desky. Muž se postaví zešíroka přesně proti ní, vhodí několik mincí do škvíry zhotovené k tomuto účelu: světla se v mžiku rozsvítí. A už to jede: ruce položené na desce přístroje převádějí sotva znatelné záškuby těla – Jérôme vidí neznatelné pohyby kyčlí – na čísla, která vyskakují v rámečku nad diadémem egyptské panovnice.

Zatímco pozoroval Asijsce, jak se moří s Kleopatrou, jiný muž si stoupl po jeho levici a objednal si červené. Sklenice v něm zmizela na to šup. Prázdný pohled nad výlevku, kde okapává hostinské nádobí. Znenadání odchází. Servírka okamžitě podfukáře vyhmátne: „Ten neplatil!“ V mžiku je na ulici, vysoká blondýna na příliš vysokých podpatcích: „Haló! pane!“ Muž se zastaví, strne jako přehnaný symbol ohromení, rozevře došíroka nevěřící oči, položí si ruku na čelo na důkaz své politováníhodné zbrklosti, vrátí se do kavárny:

„Promiňte, nedával jsem pozor. Víte co, dejte mi ještě jednou totéž, za ty potíže, a já vám rovnou zaplatím... Takhle aspoň nezapomenu.“

Bankovka hozená na pult, sklenka červeného naplněná po okraj, drobné nazpátek v bakelitové mističce. Vlastně dobrý zákazník. Muž do sebe hodí svou druhou dávku červeného s nijak utajovaným uspokojením. Usmívá se sám na sebe: ta hlava, ta hlava! Když nechce fungovat, tak nefunguje.

„Tak na shledanou a promiňte.“

A je znovu venku. Tentokrát nadobro. Plavovlasá servírka na vy-

soké noze bloudí sny v dálavách, jak utírá skleničky. Asijec zřejmě vyhrál partii zdarma: taky si dá ještě jednou, ale s Kleopatrou. Jérôme dopil kávu a na další nemá chuť. Zaplatí a vyjde ven. Znenadání pocítí téměř jistotu, že ten muž s neplaceným červeným je otec jednoho nebo jedné z negátorů. Odkud se to vnuknutí vzalo? Neví. Ostatně zapomněl ten muž skutečně zaplatit, anebo jenom zopakoval scénku už dávno nacvičenou, která mu umožňuje vytáhnout dvě sklenice červeného jednu za druhou, aniž by vypadal jako opilec? Jérômovi jeho údiv připadal příliš umělý. Není to otec Brunův? Jednou, když měl po krk věčného přežvykování žvýkaček, zachytil v letu balíček, který Sylvie házela jedné kamarádce, a bez meškání ho mrsknul otevřeným oknem ven. Navztekaný Bruno tenkrát vykřikl: „To je zločin! To je stejné, jako kdybyste z okna vyhodil láhev vína!“

Po ránu už nemívá strach z představy, že má jít do školy. Ví prostě, že se tam musí ukázat a čekat na lepší časy. A jestli negátoři nemají chuť do práce, on se jim stavět nebude. Pro něj válka skončila. Kapituloval. Pokud nezničí zařízení, nebudou se vzájemně znásilňovat nebo vraždit, nemá nic proti. Od onoho památného dne závěrečných zkoušek slaví karty velký úspěch. Pokaždé je to stejné: tři čtyři party hráčů kolem sražených stolů a hraje se belota, vole padni anebo prší. Děvčatům belota moc nevoní. Bruno je naopak jejím zaníceným vyznavačem: prokazuje při ní um a jistotu. Didier, jako obvykle víc přitahován vzruchem méně náročným a drobet hrubšího zrna, má radši vole padni. Bacha na něj, volové. Což mu ovšem nebrání v účasti na dalších hrách a v osočování spoluhráčů, když mu připadá, že to dělají blbě nebo švindlují. To taky patří ke kartám: hádky, rafání, tahanice, nadosmrti dobří.

Jérôme si mezi tím vším zasněně bloumá. Nezodpovědně. Pomaloučku měří prázdnou podlahu mezi stoly sraženými dohromady. O čem sní? O létě, které přichází, už je téměř tady, už je tu. O dnech školy, které mu ještě zbývají odpykat; počítá je na prstech svých rukou. O prázdninách, které ho zavedou k úpatí romanticky zchátralého hradu, k mistralu vanoucímu mezi řadami oliv v barvě světlého kovu, ke Corinně, která ho tam čeká – aspoň doufá – a možná tráví šťastné dny. Negátoři, na které taktak že dohlíží, už nejsou jeho žáci. A byli jimi vůbec někdy? Zná je doopravdy? Fakt je, že od doby, kdy se vzdal představy dělat jim učitele literatury, ztratili mnoho ze své agre-

sivity vůči němu. Ted' jsou z nich pomalu „dobráci od kosti“, jak se ještě říkává na venkově. Trochu obtížní, ale dobří. Často si říká, jestli by byl neudělal líp, kdyby je nechal hrát karty, a nepokoušel se jim násilím sklánět umíněné hlavy nad texty, do kterých jim nic není. Ted' už knihy ani nevytáhnou: mluvnicki nechali plavat někde uprostřed vedlejší věty podmínkové, *Francouzská literatura pro 8. ročníky* je už pěkně dlouho pochovaná a *Podpis čtyř* zůstane navždycky nedočetý: „Nás to nebaví. A stejně to šlo v telině.“

Jednou je už v osm hodin ráno na školním dvoře tak nádherně, že nemá nejmenší chuť zavřít se skoro na hodinu s karbaníky dovnitř. Nechá tedy žáky venku, chvilku jsou z té nečekané svobody celí pryč. Dívky se brzy shluknou kolem laviček a zahájí nekonečné šuškáni, což není nic pro kluky, kteří jdou bez váhání po míči. Na tělocvičném prostranství už hrají žáci, kteří mají volnou hodinu. Narychlo se uspořádá nový zápas. Jérômovi nezbývá než čekat a dívat se. Pascal, jeho bývalý takzvaně dobrý v mluvnicki, ale slabý ve slohu, si stoupl do branky. Hned si všimne, že se dneska oblékl s maximálně mužnou elegancí: od pasu nahoru vojenská bunda a čepice, spodek – jedovatě zelené teplákové kalhoty a bílé kecky. Je celý sportovně vojenský. Gérard v šarlatovém tričku nešetří silami. Obličej mu pomaloučku nabývá barvy trička. Bez váhání čelí ranám a přijímá je bez mrknutí. Patrick, Charles, Bruno, François jsou každý na svém místě, pozorní, vážní, schopní, pohotoví, obratní. Všichni vypadají trochu napjatě jako dobří žáci, kteří ze sebe chtějí vydat to nejlepší. Málem jsou mu v téhle chvíli sympatičtí, katani jedni kvalifikovaní. Karty, fotbal, žvýkačka, disko: to všechno měli, ještě než jim byl vehnán v ústrety. Nač jim byly knihy, papíry, sešity, sloh, písemné prověrky? Bylo vůbec potřeba, aby předstíral, že je vzdělává? Komu tím měl udělat radost? Svým služebně nadřízeným, aby se přesvědčili, že přes všechny pomluvy stroj pracuje? Rodičům, aby si mohli myslet, že jejich dětičky budou mít maturitu nejsvětější svátosti nebo jakoukoli její náhražku, symbol konečně dosaženého statutu buržoazie? Tolik falše, úředně stanoveného pokrytectví, rádoby originálního pozlátka ho uvádí v zoufalství. Protože sám je nakonec jen pitomý tajtrlík, jen poskok bez ambic a bez cti: přijde, odučí si hodinu v té stoce, po devět měsíců si huntuje zdraví snášením zběsilé blbosti, honorovaným vždy na konci měsíce, odjede na prázdniny udřený, sotva dech popadá, ale odhodlaný pustit se do toho nanovo na sklonku léta s drobnými obměnami.

Existuje větší zabeđenec? Nakonec má pravdu Hubert Bohnin: podřít se, nebo to vzdát, anebo ještě lépe vyvolat veřejné pozdvižení prolitím vlastní krve.

„Zvoní!“

Tentokrát tu rituální větu pronesl on. „Jo, už končíme!“

A hrajou dál.

„Pospěšte si! Přijdete pozdě na další hodinu.“

„To je nám fuk!“

Hrají ještě tři čtyři minuty, pak toho přece jenom, sice neradi, ale nechají. Patrick, růžový jako západ slunce nad zátokou z pohlednice, na něj pyšně kouká; v pohledu má záblesk zlomyslnosti a ústa se mu stáhla do dvojsmyslného úsměšku:

„Možná že jsme blbí, pane učitel, ale hrajem dobře, co?“

A Jérôme je konečně zase na své milované půdě velikých nejistot. Je pravda, že jsou „blbí“, jak říkají, ale také dokážou předvést své kvality ve hře, která není jenom záležitostí fyzickou. Tak na čí straně byla pravda při těch přiblblých nástrahách, v těch planých potyčkách, na které učitel i žáci vyplývali svou ušlechtilou energií? Jaký to slepý a hluchý Bůh, ale zato dokonalý úředník a byrokrat, mohl chtít, aby se tyhle dva tábory utkaly, a přitom ani vítězové ani poražený nevědí, oč v celé bitvě jde? Školo, kde máš své vítězství? Proč to nakonec muselo dopadnout tak, že se odpor k elitářství proměnil v oslavu ignorantství? Jérôme už neví, co si má vlastně myslet o negátorech i o sobě. A tak si říká, že bude líp nemyslet vůbec a snažit se přežít v očekávání konce. S hlavou skloněnou míří ke schodišti, jde za svými žáky z devítky, kteří už jistě budou nahoře, sledován nesouhlasným pohledem ředitele, který si určitě říká: to si pan Lacqueduc opravdu myslí, že ho platíme, aby se díval, jak hraje fotbal osmá E, aťsi třeba speciální?

Poslední dny. Poslední hodiny. Opojení z finále. Agónie, nebo zrození? Škola den ze dne víc a víc připomíná ztrouchnivělý koráb, který námořníci opouštějí, dřív než nevyhnutelně klesne ke dnu. Po chodbách se rozléhá nečekaný hlahol, zmatené hemžení, pronikavé pištění. Léto vyplazuje svůj dlouhý jazyk mravenečnicka daleko do vnitřku budovy a vysává si povolné oběti. Devítky už brzy budou ve výhodě – skončí dřív kvůli závěrečnému vysvědčení. Těch Jérômových je už jen hrstka, která poměrně zdvořile zívá nad texty probranými během roku,

pro případ, že by někteří z nich byli podrobeni kontrolní ústní zkoušce... Vůči nim pociťuje trochu výčitky svědomí: je si vědom, že mu chyběl zápal, síla, aby v nich dokázal vyvolat nadšení nezbytné pro každou činnost, protože ho přespříliš naleptal jed negátorů. Jestli-
pak to vědí? Možná. V každém případě nevypadají, že by se na něj za to zlobili, jsou jenom trošku zklamaní a jakoby zaražení, že je vidět, jak se s ním loučí bez lítosti a bez špetky nostalgie a určitě i s jistou úlevou. Tím hůř pro ně, tím hůř pro něj. Se značnou melancholií vzpo-
míná na ještě nedávnou minulost, tři čtyři roky, víc to není: jeho žáci se s ním loučili srdečně. Ještě i loni spolu strávili pěknou poslední hodinu, na lavičkách, na sluníčku. Donesli zákusky a nápoje. Jérôme je nechal kouřit a nechal si od nich cigaretu nabídnout. Znovu před sebou vidí ty obličaje zářící radostí... Ten rok, co prožívá, je fakticky očistec.

Sešli se v jednom bistru na náměstí des Prudhommes. Roberta mu zavolala, že by se mohli vidět mimo kursy jógy, čímž mu děkovala za jeho laskavost a ohleduplnost tenkrát v noci. Okamžitě řekl ano.

Když se dostavil, už na něj venku na zahrádce čekala, bez jakékoli netrpělivostí, před sebou sklenici piva říznutého limonádou, oblečená do volné pánské košile, které tak ráda nosí. Sedl si proti ní, usmívá se; je tak trochu stíněný. Vlastně ji ani nezná, tu ženu, která mu pokojně sedí po boku v příšeří aleje a na kterou sotva pohlédl, tu nedotknutel-
nou spáčku, jež mu dokázala zanechat jen chvění svého dechu a cudně bratrské teplo poklidného snu. V co vlastně doufá? Jak by to mohl vědět? V této chvíli vychutnává onu mezihru, která ho spolu s ní od-
děluje od zbytku jeho života, je plná městského hluku, vlhého větru, který se jim opírá do tváří. Pijí, mlčí, na nic nečekají, nechávají den plynout v barvách na nebi.

Po chvíli se Jérôme optá:

„Nechceš se trochu projít? Zavedl bych tě na jedno místo, které ur-
čitě neznáš: na starý opuštěný hřbitov... je zvláštní, ale člověku je tam dobře. Občas tam zajdu sám.“

Usmívá se, nepřekvapuje ji ten návrh, který by každé dívce jejího věku připadal podivný.

„Tak jo, jdeme.“

Přecházejí přes náměstí, jak míjejí fontánu s nymfami, vchrstne na ně jižní vítr pár kapek uloupených z jejích jiskřivých proudů. Stoupají

ulicí des Marquises až k prostranství před katedrálou, zprava obejdou starou křesťanskou lvici se srstí věky omšelou, sejdou po trochu příkrých schodech z boku náměstí Dubuisson s parčíkem uprostřed do východní obytné čtvrti, dostanou se na třídu, která je zavede až před bránu karmelitánského hřbitova.

Jérôme v roli průvodce vstoupí jako první, otočí se na Robertu a zašeptá:

„A jsme tady.“

Dívka mlčí, vypadá zamyšleně. Chvilku procházejí mezi sutinami zarostlými trnám, rezavými mřížemi a kříži, vzrostlými cypřiši.

„Líbí se ti tu?“

„Hm... ano, není to špatné... Je to docela legrace.“

„Legrace?“

„Ano. Když si člověk pomyslí, co to stojí peněz, aby skončil tady. Já se nechám zpopelnit.“

„Jako v Indii?“

„Ne, ne kvůli tomu. Víš, to, že dělám jógu, ještě neznamená, že jsem Orientem posedlá. Chci se nechat zpopelnit, abych zbytečně po smrti nezabírala místo. Vždyť by to byla nádhera, kdyby tu místo hřbitovů byly parky. A z popela hnojivo pro stromy a květiny.“

„Ty máš ráda praktická řešení?“

„Ano.“

Jdou si sednout na jednu lavičku na kraji asfaltované cesty, která odděluje nový hřbitov od starého. Pár kroků před nimi se sklání stará žena v černém nepromokavém plášti nad hrobem, šoupá květináči, brumlá si nesrozumitelná slova. Roberta se protahuje na sluníčku, zvrátí hlavu dozadu, zavře oči:

„Je tu fajn.“

„Ale máš radši park. Chceš, abychom šli jinam?“

„Ne, tady je klid. A já se umím snadno přizpůsobit novým situacím.“

„Všem ne.“

„Na co narážíš?“

„Na minulý večer. Proč jsi chtěla, abych u tebe zůstal?“

„Protože jsem nechtěla spát sama, ale to neznamená, že bych měla chuť na něco jiného. Myslela jsem, že jsi to pochopil... Fakt je, že jsem ti lhala, už jsem žila s mužem, jednou, to už je dávno.“

„Dávno? Ale vždyť jsi mladičká!“

„Je mi dvacet devět.“

„Aha. Já ti hádal mnohem míň. A máš na to tak špatné vzpomínky, že...“

„Ano, od té doby vím, jaká jsem... Už se nezměním. Budu žít sama, jako teď, nebo s jinou ženou.“

„A přitom tu spolu sedíme na lavičce, ty vypadáš šťastně a já jsem muž.“

„To je pravda, jenže to nic neznamená. Já tě znám málo, ale беру tě jako kamaráda, a to je hodně. Ale nezapomeň, že život na kamarádství nestojí.“

Stará paní skončila s urovnáváním květináčů. S námahou se zvedá, pokřikuje se, odchází drobnými trhavými krůčky. Jérôme hledí na zem pod nohama, až bolestně vnímá krásu tohoto červnového odpoledne, poklid, který obklopuje jeho i jeho společníci, tady na lavičce, uprostřed městského hřbitova. V této minutě ví, že mimo kursy jógy se s Robertou už nesejde.

A je tu poslední sobota, poslední strašlivý konec týdne. Devítky dneska vycházejí. Dvě třídy uspořádaly takový malý maškarní bál. Celou jednu hodinu se potulovali žáci po škole v alegorickém svatebním průvodu, téměř felliniiovském: sinalá, křídově bílá nevěsta, naškrobený, pohřebně vyhlížející ženich, venkovský farář s baskickým baretem a v dřevácích, tři čtyři dívky lehkých mravů, klopýtající na jehlových podpatcích, khaki žoldák hodný jihoamerické junty, kuchtík šprýmař, roztomilý travestit, kterým by nepohrdli ani praví ctitelé, a zbytek v podobném duchu. Negátoři je sledovali s kyselým úsměvem; tohle nebylo podle jejich gusta, to nebyl jejich druh humoru: trochu moc vyumělkované a určité hrozně mdlé. Byli jaksi na rozpacích a nesví, že vidí řídit dobré žáky, že vidí ten karneval synáčeků a dcerušek intelektuálů. Honem se vrátili ke kartám, když jim Jérôme zakázal kopanou. Jenom Marie-Helena a Brigitta vypadaly zasněně a okouzleně. Ochotně by se šly naparádít a namalovat, aby se mohly přidat k té směšné svatbě. Ale ostatní, jejich kamarádky a kluci, by takovou duchovní nezávislost neviděli rádi. Tak si zhluboka povzdechly a šly si bez radosti i beze smutku zahrát prší. Konformismus je hrozná věc.

O velké přestávce se začala školní jídelna plnit žáky z devítek. A hned tu byl gramofon a z něj vycházející bušení poslední módy: nastal závratný boom devátých ročníků. Za pár minut to byl pól přitahující

veškeré žactvo, které mělo právě přestávku: ti nejprůbojnější se už zapojili do šubající se změti. Jérôme taky přihlížel ode dveří, mírně zpitomělý z těch pronikavých monotónních zvuků, otupělý, zmatený ve svém ohromení a své sklíčenosti, a zapomněl na negátory, za které je odpovědný. Jedna z jeho kolegyň, strůjkyně svatby i tancovačky, ho pozvala, aby se k nim připojil; bez váhání se vrhl mezi dav, zanechávaje negátory, ať si bloudí labyrintem školy. Když je venku tak krásně a vysvobození na dohled, má pro ostatní i náznak úsměvu a špetku družnosti.

Bylo tam spousta hluku, spousta prachu. Ztratil pojem o čase, o tom, co se smí a co nesmí ve zdech školy. Ve dveřích otevřených do haly spatřil Marii-Pierre a Brigittu, jak se žádostivě dívají, ale neopovažují se vstoupit. Pokynul jim, aby šly dál: nepohnuly se. Zašel tedy za nimi a řekl jim, že mohou dovnitř, že tady si může každý zatancovat a pobavit se. Váhaly, Jérôme měl chuť jim zazpívat jako Don Giovanni: *venite pur avanti, vezzose mascherette!*, ačkoliv na obličejích samozřejmě žádné masky neměly. Nakonec touze podlehly, ztratily se mu a rozplynuly v dýmu a randálu. V jednu chvíli nastalo ztišení, když hrál slow; pár metrů od sebe uviděl Marii-Louisu, učitelku na výpomoc, která přišla o velikonočních jako „zástup za mateřskou dovolenou“, a teď se tu usmívá. Na něj, nebo sama pro sebe? Na tom nesejde: přistoupil k ní a požádal ji o tanec. Za pohupování s vlahým tělem v náručí vyměnil paměť za jinou: už nebyla škola, negátoři ani on, směšný smolař.

Při návratu ze školy našel ve schránce obálku s hlavičkou Žatva. Srdce mu poskočilo: už je to tady! Nedělali s odpovědí okolky: je to dobré, nebo špatné znamení? První lektor, který si jeho rukopis přečetl, byl nadšený a... Ale ne, vždyť je to malé nakladatelství, samotnému šéfredaktorovi to připadalo velice zajímavé, a tak si pospíšil, aby mu napsal, jaké má pro něj návrhy ohledně vydání... Ne, nejspíš si svazek zběžně prolistovali a okamžitě odložili na hromadu rukopisů, které se ani nebudou namáhat číst celé... No tak, odvahu. Roztrhne obálku, rozloží velký list jemně fialové barvy, čte:

Vážený pane,

Seznámili jsme se s Vaším rukopisem nazvaným Zmatky Jérôma

Lacqueduca. Vzhledem k tomu, že u nás pro takovýto druh prožitků nemáme vhodnou edici a nemůžeme tedy prozatím uvažovat o jeho vydání, neradi bychom rukopis u nás zdržovali.

Zůstáváme s pozdravem

redakce nakladatelství

Chvíli si prohlíží nečitelný podpis a pročítá dovětek, v němž se mu sděluje, že mu rukopis byl odeslán nazpátek nevyplaceně. Ani není zklamaný: v hloubi duše to čekal. Nechtějí rukopis zdržovat, bodejt', jeho taky nikdo nezdržuje. Copak by někdo zdržoval Blbouna nejapného? A neříkají mu rodiče, nebo aspoň někteří, když usedají na třídních schůzkách proti němu: „Pane učiteli, my nebudeme dlouho zdržovat, čekají další.“ Život ho taky nezdržuje, to on se zdržuje u něj. Proč? Pro nic, nebo skoro nic, pro trošku sluníčka na čele zimy, pro trošku pih na úsvitu jara, pro trošku bláznivého smíchu na břicho léta, pro trošku hezkých slz na tvářích podzimem, pro trošku kávy za šedi ranního rozbřesku, pro trošku pošetilosti na každodenním nebi.

Chvilku sní o redakci nakladatelství, která ho odmítla: vidí vážné pány s brýlemi v kovových obroučkách, s parukami, čerstvě napudrované, hrdlo jim škrtí dokonale plisovaná náprsenka, tělo mají utopené v obrovském černém taláru. Tito pánové se nebudou blahosklonně zdržovat papíry popsanými strastmi venkovského kantora, bezvýznamného škrabala bez talentu. Mají úplnou pravdu, existuje tolik konfesí bývalých hvězd filmového plátna, sportu, show-businessu, které by se měly vydat, že opravdu nevědí, co by si měli se zmatky nějakého hlupáka z Bouffres počít. Jérôme fialový list zmuchlá a hodí do koše na odpadky.

Poslední den. Poslední hodina ve speciální osmé E. Konečně! Poklekni, poutníče, brána tisíckrát vymodlené svatyně zeje před tebou v celé své velikosti dokořán. Tolik dní bylo potřeba, abys k ní dospěl. Všechno se to zdá absurdní. Jenže dneska je moc horko na to, aby se Jérôme pustil do pojednání na téma pocit absurdity. Negátoři ho čekají, pro jednu bez velkých zmatků a rozruchu. Jestlipak si na ně na poslední „vyučovací hodinu“ přichystal řeč a bude do nich hustit výlevy o morálním ponaučení, které si vzal z jejich společného dobrodružství, předhazovat jim výčitky, nebo rozvíjet sebekritiku? Ne,

jedině ticho může být vhodným partnerem tomuto směšnému okamžiku, vlastní slova v něm vzbuzují odpor.

„Pojďte, půjdeme se projít.“

Zamíří k východu, potom ulicemi předměstí až k polím, z nichž si ukusují staveniště – ty šedé pásy zježené jeřáby. Potřebuje zabít tuhle poslední hodinu, a tak budou dusat po uvadlé trávě, opakovat monotónní, mechanický pohyb spočívající v kladení nohy před nohu. Šlapejte, dívky smělých boků, šlapejte, hoši s neposednými rukama, šlapejte, šlapejte a zapomeňte na něj, jako on se bude snažit zapomenout na vás, na vás, své katy na jeden rok, sabotéry vyučování bez útrap. Šlapejte a dejte mu pokoj!

Přiblíží se k němu Gérard a kráčí vedle něj. Co mu ještě chce? To mu bude dávat do těla až do poslední minuty, ten minisuperman, mistr mužné síly?

„Pane učitel, vy jste předevcírem tancoval s jednou učitelkou?“

„Ano, a co má být?“

„No, vy teda válíte.“

Ještě naposledy si z něj dělá legraci, aby ani smítka drzosti a posměchu nespadla nadarmo pod stůl? Jérôme dobře ví, že odjakživa tancuje jako medvěd; zahledí se Gérardovi do očí: ale podívejme! V jeho hnědém pohledu, který ho po celý rok nepřestával sežehávat ironickými ohýnky, čte něco, co se může podobat jediné obdivu. Gérard je záškodník, to ví moc dobře, ale také ví, že je otevřený a přímý. Jeho poklona je tedy upřímná. Ale je příliš pozdě, než aby ho to vyznání vzrušilo; nicméně se nemůže ubránit zamyšlení. A co kdyby byl, zahájil rok tím, že by si s nimi zatancoval? A co kdyby se do programu přijímacího řízení pro kantory zařadil tanec jako povinná zkušební disciplína? Měl by si o tom promluvit s příštím ministrem, až ho náhodou potká někde na ulici v Bouffres.

„Pojďme, už zvoní!“

Jsou ještě daleko od školy, ale v hlavě se mu rozeznělo pravidelné zvonění, břeskné jako fanfára. *Te deum!* Mazejte, žáci, které ze zoufalství a mstivého výsměchu nazýval. „negátory“, podobně jako se říká dělnasové, černé huby, Arabáci... Mazejte, stejně neuslyšíte jeho poslední zmatenou zprávu, jeho poslední zpackanou lekci: po celý rok jste ho trestali, protože dvanáct let měl hrůzu z autoritativní síly, z té moci uškodit, vložené do rukou dospělého vůči dětem, trestali jste ho, že nechtěl věřit, že si člověk u ostatních může vynutit respekt, jediné

když je přiměje trpět, trestali jste ho, že si příliš dlouho myslel, že se s blbci nemá zacházet jako s blbci, i kdyby jimi doopravdy byli, aby se člověk sám nestal blbcem. Chudáčkové negátorkové, odpouští vám, protože jste byli zlí z chudoby duše. Ale to se nikdy nedozvíte. Běžte, škola skončila.

A je to. Konec. Soumrak a démantová noc ho zavezly Sluneční dálnicí až do těch míst, kde nikdy nemusel trpět za to, že je učitel. Dorazil za úsvitu a usnul v Corinnině náruči. Když se probudil, bylo pozdě a slunce v zenitu jim žhnulo na hlavy. Corinna se předváděla ve zbrusu nových plavkách. Dlouze na ni hleděl, konečně s pocitem bezpečí; jako kdyby znovu objevoval půvab jejího těla, vláčnost jejích pohybů, všechno, co se mu v každodenním bytí v Bouffres utápělo v chmurných a chladných záplavách; nová žena se vynořila, zářivá a horoucí, jako konečně nalezený ostrov. Pili kávu na zahrádce kavárny naproti starodávnému hradu, naplno vystavenému slunci, nekonečně lenivě míchali v šálcích lžičkami, hlavy sehnuté pod těžkým žhnoucím příkrovem, jakoby v očekávání závrtné vzdálené budoucnosti, kdy přestanou provádět krouživé pohyby zápěstím a donesou ke rtům samet rodícího se odpoledne.

Dnes večer je zase znovu na svém oblíbeném místě, ve svém polním oratoriu, ve své bukolické knihovně: travnatý trojúhelník mezi skromným kostelíčkem a hradem spícím v posvátných troskách. Posadil se na neměnné místo: na kamennou zídku, pod lípu, jedinou ve vesnici. Před sebou má důvěrně známé aktéry: zimostráž, cesmínu, jasmín, šeřík, všechny němé strážce miniaturního hřbitůvku přilepeného ke kostelu. Je to prostor snů, jsou to symbolické, zašifrované kulisy. Na železných vratech, za nimiž spí jemu neznámí mrtví, si znovu čte nápis v provensálštině: *Zde se tvá cesta končí*.

I jeho cesta se tu končí, strašlivá cesta ve společnosti dvaceti negátorů. Zbavil se jich navždy. Čeká ho ovšem jiná cesta, která bude určitě odlišná, i kdyby po bývalých negátorech přišli noví; jedem napuštěnou košili už oblékl, už si na jed zvykl, žáci v něm na začátku školního roku najdou někoho jiného, muže, který překročil vody zoufalství a vzpoury a který našel svůj klid v pokojném pesimismu.

Slunce se sklání nad čáru vršků čalouněných zeleným dubovým porostem. Brzy se opět snese zářivá červencová noc, která vydává vesnici napospas jejím tajuplným obyvatelům, kočkám, ropuchám, neto-

pýrům, sovám. Opustí své místo a půjde se dívat na hvězdy oknem pokoje, než ulehne vedle Corinny, než znovu najde svou sílu a svou radost.

Překročil mys zhnusení a zůstane v něm jizva, která mu bude navždycky připomínat, že člověku nikdy nedělá dobře, když si všimne, že není k ničemu.